

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΑΣΙΑΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Γεωπολιτική Ανάλυση, Γεωστρατηγική Σύνθεση

και Σπουδές Άμυνας και Διεθνούς Ασφάλειας

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΤΛΟ:

Ο γεωπολιτικός ρόλος του ευρασιατικού φυσικού αερίου (Καζακστάν, Ουζμπεκιστάν, Κιργιστάν, Τατζικιστάν, Αζερμπαϊτζάν) στον Πυλώνα Ασφάλειας/Άμυνας της Κίνας: Η ανακατανομή ισχύος στο Σύμπλοκο Ρωσίας-Κίνας-Κεντρικής Ασίας

Επόπτες: Ιωάννης Θ. Μάζης, Καθηγητής, ΤΤΣΣΑΣ, ΕΚΠΑ (κύριος επιβλέπων)

Κωνσταντίνος Γρίβας, Καθηγητής, ΣΣΕ

Δρ Άγις-Γεώργιος Δήγκας, ΤΤΣΣΑΣ, ΕΚΠΑ

Ονοματεπώνυμο: Νίκη Μουσαδάκου

Αθήνα 2020

Δήλωση: Με την υποβολή της παρούσας και τη συμπλήρωση του ανωτέρω πίνακα, βεβαιώ ότι έχω αναγνώσει και κατανοήσει τις πολιτικές και τους κανονισμούς του Πανεπιστημίου Αθηνών και του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΠΜΣ) σχετικά με την αξιολόγηση των εργασιών και τα ακαδημαϊκά παραπτώματα.

Ημερομηνία

21/12/2020

Υπογραφή

Νίκη Μουσαδάκου

«Ο δάσκαλος ανοίγει την πόρτα. Εσύ όμως μπαίνεις μέσα μόνος»
- Κινέζικη παροιμία –

Ευχαριστίες

Το πέραςμα μου μέσα από το τμήμα Τουρκικών Σπουδών και Σύγχρονων Ασιατικών Σπουδών τόσο σε προπτυχιακό όσο και σε μεταπτυχιακό επίπεδο, αποτέλεσε ένα πραγματικά απολαυστικό ταξίδι γνώσεων και δηλώνω ευτυχής που μαθήτευσα δίπλα σε τόσους εξαιρετικούς και σοβαρούς επιστήμονες.

Ευχαριστώ θερμά ...

Τον Πρόεδρο του Τμήματος Τουρκικών και Σύγχρονων Ασιατικών Σπουδών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, Καθηγητή Ιωάννη Θ. Μάζη, για την πολύτιμη γνώση που μας χάρισε, τον τρόπο σκέψης του που μοιράστηκε μαζί μας και για τον δρόμο που άνοιξε σε εμάς τους μαθητές του εξοπλίζοντας μας με όλα τα απαραίτητα εργαλεία για ένα καλύτερο μέλλον.

Τον Καθηγητή της Στρατιωτικής Σχολής Ευελπίδων, Κωνσταντίνο Γρίβα, για την εξαιρετική συνεργασία, την εμπιστοσύνη και την ενθάρρυνση κατά την διάρκεια της εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας.

Τον Δρ Άγη-Γεώργιο Δήγκα για την εξαιρετική συνεργασία και την καθοδήγηση για τον εντοπισμό των γεωπολιτικών δεικτών κατά την διάρκεια της συγγραφής της παρούσας μελέτης.

Τον Επίκουρο Καθηγητή Ισλαμικού Δικαίου της Νομικής Σχολής Αθηνών Κυριακό Θ. Νικολάου – Πατραγά για την πνευματική υποστήριξη, εμπιστοσύνη και ενθάρρυνση όλο το διάστημα της φοίτησής μου τόσο σε μεταπτυχιακό επίπεδο όσο και στο Σεμινάριο Αραβοϊσλαμικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών που ηγείται.

Τον ομότιμο καθηγητή Πολυτεχνείου Κρήτης και ομότιμο ερευνητή της Γεωλογικής Υπηρεσίας του Καναδά, Αντώνη Φώσκολο, καθώς και τον Διευθυντή Μελετών στο Ινστιτούτο Αναλύσεων Ασφάλειας και Άμυνας (IAAA/ISDA) και συνεργάτη του defence-point.gr Ζαχαρία Μίχα για την συμβολή τους.

Τον Δρ Ιστορίας και Δρ Γεωπολιτικής του Πανεπιστημίου Αθηνών, Ιωάννη Κωτούλα, για την βοήθεια του, τόσο ακαδημαϊκά, όσο και διαδικαστικά που ήταν ουσιώδης.

Την κυρία Γεωργία Κουλούρη, Γραμματέα του Μεταπτυχιακού Προγράμματος,

που βρισκόταν κυριολεκτικά από την πρώτη μέχρι και την τελευταία ημέρα του μεταπτυχιακού στο πλευρό των φοιτητών παρέχοντας πραγματική υποστήριξη και βοήθεια, αφιερώνοντάς μας μέχρι και από τον προσωπικό της χρόνο.

Τέλος, οφείλω ένα μεγάλο ευχαριστώ στην οικογένεια μου, στην μητέρα μου Τώνια, στον πατέρα μου Παναγιώτη, και στον αδερφό μου Δημήτρη, καθώς η πορεία τους αποτελεί πάντα υπόδειγμα για εμένα και κινητήρια δύναμη να μην σταματώ ποτέ να εξελίσσομαι.

Άλλος ένας κύκλος σπουδών έλαβε τέλος,
άλλο ένα πραγματικά υπέροχο πνευματικό ταξίδι.

Πίνακας Περιεχομένων

Εισαγωγή.....	9
1.Επισκόπηση Βιβλιογραφίας/State Of The Art	12
1.1 Η Ευρασιατική Σκακιέρα.....	12
1.2 Πρωτογενής Φυσικός Και Στοιχειώδης Ανθρωποχώρος Σινικών Συνόρων	16
1.3 Η Ενεργειακή Ασφάλεια Και Ανησυχία.....	18
2. Μεθοδολογία.....	21
2.1 Επιστημονική Μεθοδολογία.....	21
2.1.1 Το Μεθοδολογικό Υπόβαθρο	22
2.1.2 Οι Τρεις Μεγάλοι Θεωρητικοί.....	24
2.1.3 Τα Ερευνητικά Προγράμματα Και Ο Σκληρός Πυρήνας	26
2.2 Ορολογία Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης Και Ανάλυση Θέματος.....	27
2.2.1 Τα Βήματα Του Ερευνητή	30
2.2.2 Αποκωδικοποίηση Του Τίτλου	31
2.3 Περιγραφή Φάσεων Έρευνας	33
2.4 Ερευνητικοί Περιορισμοί	35
3. Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση	36
3.1 Γεωπολιτικοί Δείκτες	41
3.1.1 Φυσικό Αέριο: Συνολικά Αποδεδειγμένα Αποθέματα, Τέλη 2019.....	42
3.1.2 Φυσικό Αέριο: Παραγωγή Σε Δισεκατομμύρια Κυβικά Μέτρα.....	43
3.1.3 Φυσικό Αέριο: Κατανάλωση Σε Δισεκατομμύρια Κυβικά Μέτρα.....	45
3.1.4 Φυσικό Αέριο: Διαπεριφερειακές Εμπορικές Συναλλαγές.....	47
3.1.5 Ποσοστό ΑΕΠ Απο Ετήσιες Αμυντικές Δαπάνες Γεωπολιτικού Συστήματος	50
3.1.6 Υποσύστημα Κεντρικής Ασίας-Κίνας	53
3.1.7 Ενεργειακοί Δεσμοί Κίνας-Καζακστάν	55
3.1.8 Το Τουρκμενιστάν Και Το Ουζμπεκιστάν Στον Ενεργειακό Λογισμό Της Κίνας.....	56
3.1.9 Ευρασιατικοί Αγωγοί Φυσικού Αερίου Του Συστήματος.....	58
<i>Central Asia-China Gas Pipeline (Cacgp)</i>	<i>59</i>
<i>Myanmar-China Gas Pipeline (Mcgp)</i>	<i>60</i>
<i>Sakhalin-Khabarovsk-Vladivostok.....</i>	<i>61</i>
<i>Power Of Siberia.....</i>	<i>62</i>
<i>Altai Gas Pipeline (Power Of Siberia 2)</i>	<i>63</i>
<i>East-West Pipeline</i>	<i>64</i>
<i>Mozdok-Makhachkala-Kazi Magomed.....</i>	<i>64</i>
3.1.10 Εισαγωγές Της Κίνας Ανα Αγωγό Και Ανα Έτος Σε Δισεκατομμύρια Κυβικά Μέτρα	65
3.1.11 Υποσύστημα Κεντρική Ασία – Ρωσία Και Το «Δεύτερο Μεγάλο Παίγνιο»	66
3.1.12 Υπερσυστημικοί Δρώντες	69

4. Γεωπολιτικό Υπόδειγμα	72
5. Γεωστρατηγική Σύνθεση.....	77
Επίλογος.....	80
Παράρτημα Χαρτών	83
Βιβλιογραφία	95

ΛΙΣΤΑ ΑΚΡΩΝΥΜΙΩΝ

ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΚΑΚ	Κοινοπολιτεία Ανεξαρτήτων Κρατών
ΣΓΑ	Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση
χλμ	χιλιόμετρα
BRI	Belt Road Initiative
CACGP	Central Asia-China Gas Pipeline
CNPC	China National Petroleum Corporation
CMC	Chinese Military Commission
CNOOC	China National Offshore Oil Corporation
CSTO	Collective Security Treaty Organization
IISS	International Institute for Strategic Studies
LNG	Liquified Natural Gas
MCGP	Myanmar-China Gas Pipeline
OBOR	One Belt One Road
PAP	People's Armed Police
SCO	Shanghai Cooperation Organisation
SINOPEC	China Petroleum and Chemical Corporation
SIPRI	Stockholm International Peace Research Institute

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι μέσω της Συστημικής Γεωπολιτικής Αναλύσεως, όπως αυτή έχει διαμορφωθεί και προταθεί στην διεθνή βιβλιογραφία από τον Καθηγητή του ΕΚΠΑ Ιωάννη Θ. Μάζη, να δημιουργηθεί ένα γεωπολιτικό υπόδειγμα ανακατανομής της ισχύος, το οποίο θα βασίζεται στη μελέτη και ανάλυση του γεωπολιτικού πυλώνα της άμυνας/ασφάλειας, σύμφωνα με τη δράση του γεωπολιτικού παράγοντα, δηλαδή του ευρασιατικού φυσικού αερίου, στο υπό μελέτη γεωπολιτικό σύμπλοκο Ρωσίας – Κεντρικής Ασίας - Κίνας. Ώστε να διεξαχθεί το αποτέλεσμα για το πώς επηρεάζει το ευρασιατικό φυσικό αέριο την ενεργειακή ασφάλεια της Κίνας.

Η ενέργεια είναι η πιο σημαντική κινητήρια δύναμη για την οικονομική ανάπτυξη. Ωστόσο, η άνιση παγκόσμια κατανομή της ενέργειας και η ραγδαία αύξηση της κατανάλωσής της για την υποστήριξη της παγκόσμιας ανάπτυξης των σύγχρονων οικονομιών έχει κάνει την ενέργεια έναν στρατηγικό πόρο τρόμου. Η Κίνα είναι σήμερα η δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία στον κόσμο και ο μεγαλύτερος καταναλωτής πρωτογενούς ενέργειας στον κόσμο. Ένας ενεργειακός ασθενής που έχει σοβαρά περιβαλλοντικά προβλήματα, μερικά από τα οποία προκύπτουν από εκπομπές ρύπων από την κατανάλωση ορυκτών καυσίμων, τα οποία καθιστούν την ενεργειακή του ασφάλεια όχι μόνο ζήτημα για το έθνος, αλλά και για ολόκληρο τον κόσμο.¹ Η ενέργεια μπορεί να γίνει όπλο λόγω της σημαντικής στρατηγικής της αξίας και του προφανούς συγκριτικού πλεονεκτήματος της χώρας σε ενεργειακά θέματα, αλλά αυτή η αξία και το πλεονέκτημα ποικίλλει από καιρό σε καιρό.²

Εστιάζοντας στην ενεργειακή ασφάλεια της Κίνας παρατηρείται ότι αντιμετωπίζει το εξής παράδοξο, ότι πολλοί φορείς της κυβέρνησης και των κρατικών επιχειρήσεων συμβάλλουν στη διαμόρφωση της ενεργειακής πολιτικής και το αποτέλεσμα τείνει να

¹ Hongfang Lu et al, 'Energy-Based Analysis of the Energy Security of China', *Energy*, 181 (2019), 123–35 <<https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0360544219310527>> [accessed 29 November 2020].

² Hongtu Zhao, 'Energy Diplomacy', στο *The Economics and Politics of China's Energy Security Transition* (2019), 121–49 <<https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/B9780128151525000063>> [accessed 29 November 2020]. Σελ 125.

στερείται συνέχειας και εσωτερικής συνοχής. Ωστόσο, έχει διατηρηθεί ένα θέμα, το θέμα της ενεργειακής ασφάλειας (energy security), μία θεμελιώδης παράμετρος της ασφάλειας των κρατικών δρώντων στο νέο ασταθές διεθνές περιβάλλον.³

Η έμφαση στην αυτονομία και τη μεγιστοποίηση της εγχώριας παραγωγής χρονολογείται ήδη στα πρώτα χρόνια της κυριαρχίας του Κομμουνιστικού Κόμματος. Κατά συνέπεια, ο άνθρακας, το πετρέλαιο και η υδροηλεκτρική ενέργεια έχουν κυριαρχήσει στον εγχώριο εφοδιασμό πρωτογενούς ενέργειας με συνεχώς αυξανόμενες περιβαλλοντικές και κοινωνικές επιπτώσεις. Καθώς οι εισαγωγές πετρελαίου της Κίνας άρχισαν να αυξάνονται στις αρχές της δεκαετίας του 2000, η αυξανόμενη εξάρτηση από τις διεθνείς αγορές εφοδιασμού με πετρέλαιο και φυσικό αέριο, θεωρήθηκε απειλή για την εθνική ασφάλεια, και αυτό έγινε πιο εμφανές στον εθνικό διάλογο για την ενεργειακή πολιτική.⁴

Όπως και στις Ηνωμένες Πολιτείες, οι ενέργειες της Κίνας τείνουν να επιδεινώσουν και όχι να συγκρατήσουν τις διεθνείς σχέσεις, ειδικά στη Νότιο Σινική Θάλασσα και την Ανατολική Σινική Θάλασσα. Εν κατακλείδι, η πολιτική ενεργειακής ασφάλειας τελεί εδώ και πολύ καιρό υπό τον έλεγχο των πολιτικών ελίτ και της διοικητικής γραφειοκρατίας. Η αντίληψη των τελευταίων για την ενέργεια ως κεντρικό συστατικό της εθνικής ασφάλειας οδηγεί σε πρακτικές που υπονομεύουν τη μακροπρόθεσμη εθνική και ανθρώπινη ασφάλεια. Η αυξανόμενη πρόκληση της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας και της κοινωνικής ανάπτυξης απαιτεί μια διαφορετική προσέγγιση, όπως αναγνωρίζεται από έναν αυξανόμενο αριθμό κρατικών και μη κρατικών φορέων.⁵

Εν συνόψει, το ενεργειακό πρόβλημα επεκτάθηκε σταδιακά στον τομέα της πολιτικής ασφάλειας, το οποίο φέρνει πολλές προκλήσεις στη διπλωματία της Κίνας. Η «θεωρία για την απειλή της ενέργειας» έχει γίνει το βασικό περιεχόμενο της θεωρίας απειλής της Κίνας και έγκειται στην ανησυχία των Ηνωμένων Πολιτειών και άλλων δυτικών χωρών ότι η Κίνα θα αμφισβητήσει την υπάρχουσα διεθνή τάξη και την

³ E.S. Downes, *China's Quest for Energy Security*, New York: RAND, 2006· S. Yao & M.J. Herrerias (eds), *Energy Security and Sustainable Economic Growth in China*, London: Palgrave Macmillan, 2014.

⁴ J. Nyman, *The Energy Security Paradox: Rethinking Energy (in)Security in the United States and China*, New York: Oxford University Press, 2018, 215.

⁵ J. Nyman, *The Energy Security Paradox*, ό.π., 215.

κυριαρχία της Δύσης από την ενεργειακή συνεργασία και την ενεργειακή διπλωματία. Αυτό αντικατοπτρίζεται όχι μόνο στις ανησυχίες για την ενεργειακή πολιτική της Κίνας στο εξωτερικό, αλλά και στο ότι η Κίνα θα εκμεταλλευτεί τα αυξανόμενα στρατηγικά της αποθέματα πετρελαίου για να χειριστεί τις διεθνείς αγορές.⁶

Εν κατακλείδι, η Κίνα ξεκινά μια προσπάθεια δημιουργίας ενός πολυμερούς ενεργειακού μετώπου, κατασκευάζοντας ένα πλέγμα ενεργειακής ασφάλειας που εκτείνεται προς το εσωτερικό της Ευρασίας, ώστε να καταστήσει τον εαυτό της ενεργειακά ανεξάρτητο. Οι σχέσεις της Κίνας με τα κράτη της Κεντρικής Ασίας και τη Ρωσία, αλλά και η αλληλεπίδραση των μεταξύ τους σχέσεων, με κοινό παρονομαστή τον γεωπολιτικό παράγοντα της ανάλυσής μας, το ευρασιατικό φυσικό αέριο, αλλάζει τις ισορροπίες και την κατανομή της ισχύος στον ευρασιατικό, αλλά και στον παγκόσμιο χάρτη και κυρίως εμφανίζει νέες δυνατότητες για την θωράκιση της άμυνας/ασφάλειας της Κίνας.⁷

⁶ Zhao, 'Energy Diplomacy', ό.π., 121-49 και ιδίως 143.

⁷ Για τη νέα ισορροπία ισχύος λόγω της ανόδου της γεωπολιτικής ισχύος της Κίνας βλ. αναλυτικά Κ. Γρίβας, *Η στρατιωτική άνοδος της Κίνας και η γεωπολιτική του πολέμου στη Μέση Ανατολή*, Αθήνα: Λιβάνης, 2013.

1.Επισκόπηση βιβλιογραφίας/State of the Art

1.1 Η ευρασιατική σκακιέρα

Ο Sir Halford Mackinder (1861-1947), θεμελιωτής της αγγλοσαξονικής γεωπολιτικής σκέψης, αναφέρει ως «Παγκόσμιο Νήσο» (World Island) το γεωγραφικό σύμπλοκο Ευρασίας – Αφρικής, προσδιορίζοντάς την ως την κυρίαρχη στεριά του πλανήτη σε γεωστρατηγικό επίπεδο. Σε αυτό το σύμπλεγμα το κομμάτι που κυριαρχεί είναι η Ευρασία, στο οποίο ο Mackinder έχει αποδώσει τον τίτλο Καρδιογαία (Heartland). Η Heartland ως κέντρο της Ευρασίας γεωγραφικά ταυτίζεται με την Ρωσία και μία παρακείμενη περιφέρεια, η οποία συχνά αναφέρεται ως το σημερινό «εγγύς εξωτερικό» της Ρωσίας. Έτσι βασιζόμενοι στο γνωστό ρητό του Mackinder «όποιος κυριαρχεί στην Ανατολική Ευρώπη, ελέγχει τη Heartland, όποιος ελέγχει τη Heartland, κυριαρχεί στην Παγκόσμιο Νήσο και όποιος κυριαρχεί στην Παγκόσμιο Νήσο, ελέγχει τον κόσμο» γίνεται αντιληπτό ότι ο εν δυνάμει κυρίαρχος του πλανήτη βάσει αυτού του γεωπολιτικού υποδείγματος είναι η Ρωσία.

Κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο όμως ο Nicholas J. Spykman (1893-1943) άλλαξε την θεωρία αυτή υποστηρίζοντας πως όποιος είναι κυρίαρχος της περιφέρειας της Ευρασίας, δηλαδή του Δακτυλίου (Rimland) γύρω από την Heartland, είναι και ο κυρίαρχος του κόσμου, επαναδιατυπώνοντας έτσι το ρητό του Mackinder λέγοντας ότι «όποιος κυριαρχεί στην Rimland κυριαρχεί στην Ευρασία και αυτός ορίζει τις μοίρες του κόσμου». ⁸ Το απόφθεγμα αυτό αποτέλεσε θεμέλιο στην ψυχροπολεμική γεωστρατηγική των ΗΠΑ, μορφοποιώντας την στρατηγική «Ανάσχεσης» (containment) της Σοβιετικής Ένωσης, η οποία συνεχίζει να υφίσταται μέχρι ενός βαθμού έως σήμερα. Η αγγλοσαξονική-αμερικανική αντίληψη λοιπόν υποστηρίζει πως η αμερικανική ήπειρος είναι δευτερεύουσας σημασίας, η οποία εξαρτάται από την Ευρασία άρα δεν μπορεί να διεκδικήσει από μόνη της κυρίαρχο ρόλο στο διεθνές σύστημα.

Ο έλεγχος της Rimland, λοιπόν, αποτέλεσε βασικό στόχο της αμερικανικής γεωστρατηγικής, δημιουργώντας ένα κράμα από τις αντιλήψεις και θεωρίες των

⁸ N.J. Spykman, *Η γεωγραφία της ειρήνης*, επιμ. Ι.Θ. Μάζης, μτφ. Π.Ι. Κελάνδριας, Αθήνα: Παπαζήσης, 2004.

Mackinder-Spykman και του Alfred Thayer Mahan (1840-1914), ο οποίος θεωρούσε ως κλειδί τον ναυτικό έλεγχο των ωκεανών για να έχει κάποιος την παγκόσμια κυριαρχία. Η Rimland δηλαδή σύμφωνα με την αμερικάνικη γεωστρατηγική αποτελεί προέκταση των ωκεάνιων εκτάσεων και βρίσκεται στην επικράτεια της ναυτικής ισχύος των Ηνωμένων Πολιτειών. Πρόκειται περί μιας πολιτικής με επίκεντρο την απόπειρα ελέγχου με το ναυτικό τους τον δακτύλιο της Ευρασίας και το εσωτερικό της έδαφος. Το πρόβλημα για τους Αμερικανούς είναι ότι η Rimland δεν υφίσταται πλέον, διότι η τήξη των αρκτικών πάγων μετατρέπει τον δακτύλιο σε ημιδακτύλιο, εφόσον η Ρωσία απελευθερώνεται στο βόρειο κομμάτι της. Γεγονός που αλλάζει το γεωπολιτικό παιχνίδι και επακόλουθα οι ΗΠΑ δεν μπορούν να χρησιμοποιήσουν την ναυτική ισχύ τους για έλεγχο της Rimland.⁹

Σε αντίθεση με τις κλασικές γεωγραφικές και γεωπολιτικές θεωρίες της Heartland και/ή της Rimland, ο Jeremy Black (Black, 2015), βλέπει την αντίληψη της δύναμης στους χωρικούς της περιορισμούς εξίσου σημαντική με τη δομή και την εκτέλεση της εξουσίας. Από αυτό το πλεονεκτικό σημείο, μπορεί να μην υπάρχει πραγματική δύναμη στο Γεωπολιτικό Σύστημα της Κεντρικής Ασίας καθ' εαυτό, σήμερα, όπως όταν κυριαρχούσε η Αυτοκρατορία των Τιμουριδών κατά τη διάρκεια του 1370-1405. Ωστόσο, εάν οι ανομοιογενείς και σχετικά αδύναμες οικονομικές θέσεις των μετασοβιετικών κρατών της Κεντρικής Ασίας έχουν δημιουργήσει κάποιο κενό για τη μεγάλη δύναμη, η Κίνα, αφού ανέβηκε ή επέστρεψε στο κέντρο οικονομικής βαρύτητας της Ασίας, φιλοδοξεί να είναι αυτή η δύναμη ωθώντας το Belt Road Initiative (BRI), με στόχο να δημιουργήσει άμεση και στενή συνδεσιμότητα με την Ευρώπη μέσω της Κεντρικής Ασίας.¹⁰

Σε αντίθεση με την εποχή του Mackinder και του Spykman, ο διηπειρωτικός Ευρασιατικός Σιδηρόδρομος υπό την ηγεσία της Κίνας σήμερα στέλνει εμπορεύματα στην Ευρώπη μέσω των χερσαίων οδών της Κεντρικής Ασίας πολύ γρηγορότερα από ό, τι δια θαλάσσης, μειώνοντας την τριβή των μεγάλων αποστάσεων από τις χερσαίες χώρες της Κεντρικής Ασίας και έχοντας δημιουργήσει επίσης εκτεταμένους

⁹ Κ. Γρίβας, *Το τέλος της Rimland*, σημειώσεις μαθήματος Μεταπτυχιακού, ΕΚΠΑ/Τμήμα Τουρκικών και Σύγχρονων Ασιατικών Σπουδών, σελ. 55-56.

¹⁰ X. Chen & J. Mardeusz, 'China and Europe: Reconnecting Across a New Silk Road', *European Financial Management* (2/2015), 5-12.

ενεργειακούς δεσμούς από και μέσω της Κεντρικής Ασίας. Οι κινήσεις της Κίνας προς την τελευταία φαίνεται να αναβαθμίζονται σε ένα «Νέο Μεγάλο Παιχνίδι» ως ισχυρή περιφερειακή δύναμη.¹¹

Το να βλέπουμε την Κίνα να παίζει ένα «Νέο Μεγάλο Παιχνίδι» στην Κεντρική Ασία σήμερα επαναφέρει στο προσκήνιο ένα παλαιότερο ζήτημα που προηγείται της θεωρίας του Mackinder για την Heartland. Το πρωτότυπο "Great Game" ή αυτό που είναι κλασικά γνωστό ως "The Great Game", το οποίο ξεκίνησε γύρω στο 1830, σηματοδότησε μια εποχή έντασης και αντιπαράθεσης μεταξύ της Βρετανικής Αυτοκρατορίας και της Ρωσικής Αυτοκρατορίας στη σημερινή Κεντρική Ασία και τη Νότια Ασία. Παρά τη μεγάλη απόσταση άνω των 3000 χιλιομέτρων που διαχωρίζει τα καθιερωμένα εδάφη των δύο αυτοκρατοριών, φοβόντουσαν η μια την άλλη την εισβολή στις ζώνες άνεσης του άλλου. Ανησυχώντας για την πρόθεση της Ρωσίας να απειλήσει την αποικία του στέμματος της Ινδίας από το Βορρά, η Βρετανία προσπάθησε να ελέγξει το Εμιράτο του Αφγανιστάν ως προτεκτοράτο και ενδιάμεση ανασχετική ζώνη και στη συνέχεια να δημιουργήσει μια μεγαλύτερη ζώνη ασφαλείας από τα Εμιράτα της Μπουχάρα και της Κίβα, που βρίσκονται στο σημερινό Ουζμπεκιστάν. Η Ρωσία από την άλλη πλευρά ήθελε το Αφγανιστάν ως ουδέτερη ζώνη και ώθησε τη Βρετανία πίσω. Μετά από αρκετές στρατιωτικές συγκρούσεις, συμπεριλαμβανομένων δύο αγγλο-αφγανικών πολέμων, το Μεγάλο Παιχνίδι έφτασε στο τέλος του το 1895 όταν τα σύνορα μεταξύ της Ρωσικής Αυτοκρατορίας και του Αφγανιστάν διευθετήθηκαν.¹² Αυτές οι επτά δεκαετίες αντιπροσώπευαν μια παρατεταμένη εποχή μεγάλου ανταγωνισμού στην Κεντρική Ασία (και τη Νότια Ασία) που ρίχνει μια μακρά σκιά στο τρέχον δυναμικό «Νέο Μεγάλο Παιχνίδι» με την Κίνα να είναι ο αναδυόμενος πρωταγωνιστής.¹³

Εκ πρώτης όψεως, η Κίνα φαίνεται να είναι η Βρετανία του 19ου αιώνα σε αντίθεση με τη Ρωσία, η οποία εξακολουθεί να ασκεί ισχυρή επιρροή στο Γεωπολιτικό Σύστημα της Κεντρικής Ασίας σήμερα, όπως έκανε τον 19ο αιώνα, παρά το γεγονός ότι

¹¹ Xiangming Chen and Fakhmiddin Fazilov, 'Re-Centering Central Asia: China's "New Great Game" in the Old Eurasian Heartland', *Palgrave Communications* 4/1 (2018), 71 <<http://www.nature.com/articles/s41599-018-0125-5>> [πρόσβαση 28 Νοεμβρίου 2020].

¹² P. Hopkirk, *The Great Game: The Struggle for Empire in Central Asia*, Tokyo: Kodansha International, 1992.

¹³ Chen and Fazilov, 'Re-Centering Central Asia', ό.π., 71.

έχασε την πολιτική της κυριαρχία από την αποσύνθεση της Σοβιετικής Ένωσης 1991. Η θεμελιώδης διαφορά μεταξύ τότε και τώρα, ωστόσο, είναι ότι η Κίνα και η Ρωσία είναι οι δύο κυρίαρχοι φορείς ισχύος έναντι των ασθενέστερων ανεξάρτητων κρατών της Κεντρικής Ασίας, αντί να είναι αυτοκρατορίες σε σχέση με μια ομάδα αποικιών ή μικρών εμιράτων. Ωστόσο, ο Cooley διαπίστωσε ένα νέο Μεγάλο Παίγνιο να αναδύεται με τη συνεχιζόμενη συμμετοχή των Ηνωμένων Πολιτειών ενάντια σε μια πρόσφατα επιθετική Ρωσία και μια πεινασμένη για πόρους Κίνα στην Κεντρική Ασία.¹⁴ Η απώλεια της σοβιετικής προστασίας και υποστήριξης στην Κεντρική Ασία σε συνδυασμό με την πολιτική διαφθορά, την κοινωνική αστάθεια και την οικονομική αδυναμία των κρατών της περιοχής δημιούργησαν και υποστήριξαν έναν ανοιχτό χώρο για ένα νέο «Μεγάλο Παίγνιο» που παίζουν οι εξωτερικές δυνάμεις.¹⁵ Ωστόσο, οι ηγέτες της Κεντρικής Ασίας, όπως δείχνουν οι Cooley και Heathershaw, είναι στενά συνδεδεμένοι με παγκόσμια κέντρα εξουσίας μέσω επιχειρηματικών δικτύων, τραπεζικών λογαριασμών ελίτ, υπερπόντιων δικαστηρίων, μεσιτών τρίτων και δυτικών δικηγόρων.¹⁶ Παρόμοια με τον πολιτικό και διπλωματικό χαρακτήρα του αρχικού Μεγάλου Παιγνίου, τα παρατεταμένα γεωπολιτικά συμφέροντα των Ηνωμένων Πολιτειών και της Ρωσίας έχουν κρατήσει το παιχνίδι ζωντανό σε ένα νέο περιφερειακό περιβάλλον.¹⁷

Η Κίνα εισήλθε σε αυτόν τον νέο περιφερειακό χώρο με μία κυρίως γεωοικονομική στρατηγική για την προώθηση του εμπορίου, την εξασφάλιση ενεργειακού εφοδιασμού και την κατασκευή διασυννοριακών υποδομών. Ενώ οι εμπορικές διαδρομές συμμετείχαν ως μέρος του αρχικού Μεγάλου Παιγνίου, ο σημαντικός ρόλος της Κίνας στη διαμόρφωση περιφερειακών και διμερών εμπορικών δεσμών σε όλη την Κεντρική Ασία έθεσε το έδαφος για ένα νέο Μεγάλο Παίγνιο. Έχοντας γίνει ο μεγαλύτερος εταίρος ή τουλάχιστον ένας από τους βασικούς εμπορικούς εταίρους κάθε κράτους της Κεντρικής Ασίας, η Κίνα είναι ο μεγαλύτερος εμπορικός

¹⁴ A. Cooley, *Great Game, Local Rules: The New Great Power Contest in Central Asia*, Oxford: Oxford University Press, 2014.

¹⁵ B.Z. Rumer, *Central Asia: A Gathering Storm?*, London and New York: Routledge, 2002.

¹⁶ A. Cooley & J. Heathershaw, *Dictators without Borders: Power and Money in Central Asia*, New Haven, CT: Yale University Press, 2017.

¹⁷ Chen and Fazilov, 'Re-Centering Central Asia', ό.π., 71.

εταίρος με ολόκληρη την περιοχή αντικαθιστώντας την παλαιότερη κυριαρχία της Ρωσίας στο εμπόριο με την Κεντρική Ασία.¹⁸

1.2 Πρωτογενής Φυσικός και Στοιχειώδης Ανθρωποχώρος Σινικών συνόρων

Η Κίνα λόγω της μεγάλης έκτασής της, των πολλαπλών συνόρων και των θαλάσσιων αποστάσεων των εμπορικών της συνεργατών σπανίως υπήρξε ιδεολογικά επεκτατική. Δεν είχε ποτέ ιδιαίτερες βλέψεις σε μακρινότερες περιοχές, καθώς πίστευε ότι δεν αξίζει τον κόπο η δύσκολη φύλαξη των μεγάλων θαλάσσιων οδών του Ειρηνικού, του Ατλαντικού, και του Ινδικού Ωκεανού. Το πέραςμα τεσσάρων χιλιάδων χρόνων έκανε την Κίνα να συνειδητοποιήσει πως είναι πλέον μία ναυτική δύναμη και ήρθε η ώρα να χρησιμοποιήσει την θάλασσα της. Ήταν πάντοτε μία χερσαία δύναμη με τεράστια έκταση και εκπληκτικά μεγάλο πληθυσμό, η οποία θέλει πλέον να αναλάβει και τα θαλάσσια ηνία σε περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο.

Εξερευνώντας τον πρωτογενή φυσικό γεωγραφικό, αλλά και στοιχειώδη ανθρωποχώρο στα σύγχρονα σύνορα της Κίνας γίνεται άμεσα αντιληπτό ότι είναι μία μεγάλη δύναμη θωρακισμένη από τα γεωγραφικά της γνωρίσματα, τα οποία δεν παρέχουν πρόσφορο έδαφος για να έχει αποτελεσματική άμυνα και εμπόριο. Στο βορρά έχει τα σύνορα της με την Μογγολία μήκους 4676 χλμ όπου στις δύο πλευρές των συνόρων απλώνεται η έρημος, η οποία αποτελεί μια μεγάλη ζώνη έγκαιρης προειδοποίησης και άμυνας. Η κινεζική επεκτατική πολιτική προς το βορρά δεν θα πραγματοποιηθεί με το στρατό, αλλά μέσα από εμπορικές συναλλαγές, κάτι το οποίο έχει δρομολογήσει η Κίνα προσπαθώντας να απορροφήσει όλους τους φυσικούς πόρους της Μογγολίας και πιο συγκεκριμένα τα ορυκτά. Ακριβώς δίπλα στην ανατολική μεριά συναντάμε τα σύνορα της Κίνας με τη Ρωσία τα οποία καταλήγουν στον Ειρηνικό Ωκεανό. Επειδή η Ρωσική Ανατολή έχει λιγότερο από 7 εκατομμύρια ανθρώπους, χωρίς δείγματα πληθυσμιακής ανάπτυξης, μπορεί να σημαίνει πως μία μεγάλου μεγέθους

¹⁸ P. Krasnopol'sky, *Major Powers and Regionalism in the post-Soviet Central Asia: A Research Proposal*, University of Nottingham, Nottingham 2017. Πβ. Chen & Fazilov, 'Re-Centering Central Asia', ό.π., 71.

μετανάστευση από το νότο προς το βορρά ίσως να είναι κάτι αναμενόμενο το οποίο θα έχει και ως αποτέλεσμα να θέσει την Κίνα σε θέση ισχύος στις σχέσεις της με την Ρωσία.¹⁹

Κάτω από την ρωσική άπω Ανατολή βρίσκονται στα παράλια η Κίτρινη Θάλασσα, η Ανατολική Σινική Θάλασσα και η Νότια Σινική Θάλασσα, οι οποίες οδηγούν στον Ειρηνικό Ωκεανό και στον Ινδικό Ωκεανό διαθέτοντας λιμάνια σημαντικής εμπορικής χρήσης. Εν συνεχεία, συναντάμε τις όμορες χώρες της Κίνας που είναι το Βιετνάμ, το Λαός και η Βιρμανία. Τέλος έχουμε τα σύνορα με το Πακιστάν, το Τατζικιστάν και το Κιργιστάν, τα οποία είναι ορεινά πριν φτάσουν στα σύνορα με το Καζακστάν.²⁰

Αυτή αποτελεί και την χερσαία γέφυρα του εμπορίου, η αρχαία Οδός της Μετάξης από την Κίνα προς τον υπόλοιπο κόσμο. Νοτιοανατολικά του Καζακστάν βρίσκεται η κινεζική επαρχία του Σινκιάνγκ, η οποία συνορεύει με οκτώ χώρες (την Ρωσία, την Μογγολία, το Καζακστάν, το Κιργιστάν, το Τατζικιστάν, το Αφγανιστάν, το Πακιστάν και την Ινδία). Η επαρχία αυτή έχει για την Κίνα μεγάλη στρατηγική σημασία γιατί θωρακίζει την ενδοχώρα με τα σύνορα αυτά, έχει πετρέλαιο, είναι κομβική για την OBOR και είναι και το σημείο που βρίσκονται τα πεδία δοκιμών των πυρηνικών όπλων της χώρας.²¹

Στη Νότιο Σινική Θάλασσα τα κινέζικα πλοία αντιμετωπίζουν προβλήματα λόγω των ΗΠΑ. Αντίστοιχες εντάσεις παρατηρούνται στον Ειρηνικό και στον Ινδικό Ωκεανό, στην οδό όπου λαμβάνει χώρα η παγκόσμια ναυσιπλοΐα του φυσικού αερίου και του πετρελαίου, χωρίς την οποία δεν είναι δυνατή η συνεχής οικονομική ανάπτυξη της Κίνας. Στο δυτικό κομμάτι με κατεύθυνση προς τις χώρες παραγωγής ενέργειας του Κόλπου θα πρέπει να περάσουν από το Βιετνάμ με το οποίο έχει εντάσεις και τελευταία πραγματοποιεί ανοίγματα προς τους Αμερικανούς. Έπειτα πρέπει να περάσουν κοντά από τις Φιλιππίνες μία επίσης χώρα σύμμαχο των ΗΠΑ, πριν διασχίσουν τα Στενά της Μάλακκα μεταξύ Μαλαισίας, Σιγκαπούρης και Ινδονησίας, χώρες που είναι στρατιωτικά και διπλωματικά συνδεδεμένες με τις ΗΠΑ. Τα Στενά της Μάλακκα έχουν

¹⁹ M.T. Fravel, 'International Relations Theory and China's Rise: Assessing China's Potential for Territorial Expansion', *International Studies Review* 12 (2010), 505-32.

²⁰ T. Marshall, *Αιχμάλωτοι της γεωγραφίας*, μτφ. Σ. Κατσούλας Αθήνα: Διόπτρα, 2019, 65-96.

²¹ M.E. Clarke, *Xinjiang and China's Rise in Central Asia: A History*, London: Routledge, 2013.

μήκος 800 χλμ. περίπου και στο στενότερο σημείο τους έχουν πλάτος λιγότερο από 3 χλμ., γεγονός που τα καθιστά στρατηγικό σημείο πνιγμού (choke point).²²

Η Κίνα δεν έχει το περιθώριο να υποστεί αποκλεισμό. Πρέπει να διασφαλίσει τις οδούς διέλευσης της Νότιας Σινικής Θάλασσας τόσο για την εξαγωγή των προϊόντων στις διεθνείς αγορές όσο και για την εισαγωγή των απαιτούμενων υλικών για να παράγει αυτά τα προϊόντα, δηλαδή το πετρέλαιο, το φυσικό αέριο και τα πολύτιμα μέταλλα. Για την Κίνα μια λύση είναι η διπλωματία, μία ακόμα λύση είναι η διαρκής ενδυνάμωση του στόλου και τελευταία και καλύτερη λύση-εγγύηση προσφέρουν οι αγωγοί, οι δρόμοι και τα λιμάνια. Στα δυτικά παράλια της Βιρμανίας η Κίνα έχει κατασκευάσει αγωγό φυσικού αερίου και πετρελαίου συνδέοντας τον Κόλπο της Βεγγάλης μέχρι ακόμα και με την νοτιοδυτική Κίνα. Κατ' αυτόν τον τρόπο η Κίνα μειώνει την αγχωτική εξάρτηση της από τα Στενά της Μάλακκα, από τα οποία διέρχεται σχεδόν το 80% των ενεργειακών προμηθειών της χώρας. Αν όμως οι ΗΠΑ μπορέσουν να έχουν επιρροή στην Βιρμανία, τότε εκείνη μπορεί να τους βοηθήσει να έχουν τον έλεγχο της ενεργειακής εξόδου της Κίνας. Μέχρι στιγμής οι Κινέζοι δείχνει να έχουν κερδίσει την συγκεκριμένη παρτίδα στη διεθνή σκακιέρα, όμως οι Αμερικανοί ακόμη μπορούν να επέμβουν, αρκεί η κυβέρνηση της Βιρμανίας να νιώθει σίγουρη ότι έχει την Ουάσιγκτον στο πλευρό της.²³

1.3 Η ενεργειακή ασφάλεια και ανησυχία

Η «Θεωρία Απειλής Ενέργειας της Κίνας» (China Energy Threat Theory) προήλθε από περίπλοκους συντελεστές. Η εν λόγω θεωρία αντικατοπτρίζει, σε επιφανειακό επίπεδο, την ανησυχία της διεθνούς κοινότητας για τον αντίκτυπο της ταχείας ενεργειακής ζήτησης της Κίνας και, σε βαθύ επίπεδο, την ανησυχία τους για την ταχεία οικονομική, θεσμική και στρατιωτική ανάπτυξη της Κίνας και τη στρατηγική αμοιβαία υποψία και παρανόηση της Κίνας. Αντικατοπτρίζει επίσης τον περιορισμό και την καθυστέρηση στην κατανόηση της Κίνας για την ταχέως μεταβαλλόμενη εγχώρια

²² Tim Marshall, *Αιχμάλωτοι της γεωγραφίας*, ό.π., 65-96.

²³ Tim Marshall, *Αιχμάλωτοι της γεωγραφίας*, ό.π., 65-96.

κατάσταση και το διεθνές status quo. Η «Θεωρία Απειλής Ενέργειας της Κίνας» αναφέρεται γενικά στη σύνθεση των αρνητικών επιρροών, των απειλών και των προκλήσεων που προκαλούνται από την ενεργειακή ζήτηση, την πολιτική και τη συμπεριφορά της Κίνας, σε ξένες χώρες, ιδίως στις δυτικές χώρες. Δεν υπάρχει αυστηρός και συνεπής ορισμός και γενικά περιλαμβάνονται κυρίως οι ακόλουθες πτυχές. Η Κίνα έχει υιοθετήσει διάφορες πολιτικές για να εξασφαλίσει την ενεργειακή της ασφάλεια, όπως η ενθάρρυνση κρατικών ενεργειακών επιχειρήσεων να αναζητούν ενέργεια στην Αφρική, την Κεντρική Ασία, και αλλού, οικοδομώντας στρατηγικά αποθέματα πετρελαίου, η δρομολόγηση ενεργειακής διπλωματίας και διεκδίκηση κυριαρχίας στην Ανατολική και τη Νότια Κίνα. Η Κίνα έχει κλειδώσει την ενέργεια σε «αδίστακτες χώρες», παρακάμπτοντας την υπόσχεσή της να «ανέβει ειρηνικά». Η πολιτική ενεργειακής ασφάλειας της Κίνας θα οδηγήσει σε διαφορές κυριαρχίας μεταξύ της Ανατολικής Σινικής Θάλασσας και της Νοτίου Σινικής Θάλασσας, οι οποίες απειλούν τα στρατηγικά συμφέροντα των Ηνωμένων Πολιτειών στις περιοχές παραγωγής πετρελαίου. Η Κίνα ξεκίνησε δυναμικά την ενεργειακή διπλωματία με μια προσπάθεια να επιτύχει στρατηγική επέκταση μέσω της ενεργειακής συνεργασίας.²⁴

Η ανάλυση υποστηρίζει ότι τόσο η προσαρμογή εσωτερικής πολιτικής της Κίνας όσο και οι στρατηγικές εξωτερικής πολιτικής στοχεύουν στην ενεργειακή ασφάλεια και η ενέργεια καθορίζει τη διπλωματία της Κίνας. Το αυξανόμενο ενδιαφέρον της Κίνας στο εξωτερικό που σχετίζεται με την ενέργεια έχει οδηγήσει σε φόβους ότι το Πεκίνο θα κατασκευάσει ένα ισχυρό ναυτικό, προκαλώντας την ελεγκτική δύναμη των Ηνωμένων Πολιτειών στη θάλασσα. Προκειμένου να εγγυηθεί την ασφάλεια των θαλάσσιων μεταφορών και να διασφαλίσει τον έλεγχο των στρατηγικής αξίας Στενών της Μάλακκα, η Κίνα ανέπτυξε ένα ναυτικό μεγάλης κλίμακας και ενίσχυσε τον εξοπλισμό.²⁵

Η εξάρτηση της Κίνας από το πετρέλαιο στη Μέση Ανατολή έχει αυξηθεί, ωθώντας την Κίνα να αναπτύξει στρατιωτικούς δεσμούς με ορισμένες χώρες της Μέσης Ανατολής. Ο ενεργειακός ανταγωνισμός θα εντείνει τον ανταγωνισμό της Κίνας με τους

²⁴ Hongtu Zhao, “China Energy Threat Theory”, in *The Economics and Politics of China’s Energy Security Transition* (2019), 219–43, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/B9780128151525000105> (πρόσβαση 29 Νοεμβρίου 2020).

²⁵ Zhao, “China Energy Threat Theory”, ό.π., 219–43.

ασιατικούς γείτονές της και θα αποσταθεροποιήσει την Ασία. Σε θεσμικό επίπεδο, η Δύση έχει πολλές ανησυχίες και υποψίες για την ενεργειακή ασφάλεια της Κίνας, διότι η Κίνα βρίσκεται επί του παρόντος έξω από το διεθνές σύστημα ενεργειακής συνεργασίας που κυριαρχείται από τη Δύση, δεν αποτελεί μέλος του κύριου διεθνούς ενεργειακού οργανισμού, και θεωρείται συχνά ως ο «σαμποτέρ» του συστήματος, των κανόνων και της διεθνούς πρακτικής. Υπό αυτές τις συνθήκες, εάν η Κίνα συνεχίσει την δημιουργία διεθνών στρατηγικών αποθεμάτων πετρελαίου και επιθυμεί να είναι στο υπάρχον διεθνές σύστημα χωρίς όμως την αποδοχή νόμων και κανονισμών παγκοσμίως αποδεκτών στη Δύση, τότε είναι δύσκολο να εξαλειφθούν ριζικά οι ανησυχίες και οι αμφιβολίες της Δύσης απέναντι της. Εν συνόψει, διαπιστώνουμε ότι υπάρχει μια «στρατηγική αμοιβαίας υποψίας» μεταξύ Κίνας και Ηνωμένων Πολιτειών.²⁶

²⁶ Zhao, “China Energy Threat Theory”, ό.π., 219–43.

2. Μεθοδολογία

2.1 Επιστημονική Μεθοδολογία

Στην παρούσα εργασία η μεθοδολογία που επιλέχθηκε από τον ερευνητή δεν είναι άλλη από την διεπιστημονική μεθοδολογία της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης, όπως έχει εισαχθεί στον ελληνικό ακαδημαϊκό χώρο από τον Καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών Ι.Θ. Μάζη.²⁷ Η Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση απορρίπτει την υποκειμενική και δημοσιογραφική παρουσίαση των πραγμάτων και είναι αφαιρετική με μαθηματικό υπόβαθρο, ώστε η γράφουσα καλείται να ξεχάσει ό,τι γνωρίζει για το θέμα και να το προσεγγίσει εκ νέου. Έτσι θα προβεί σε επιτυχή πρόβλεψη, γεωστρατηγική σύνθεση με τα δυνατότερα ασφαλή συμπεράσματα και προτάσεις. Το κεφάλαιο αυτό έχει ως κυρίαρχο στόχο να αναδειξει τις γενικές θεωρητικές αρχές μεθοδολογικής ανάλυσης μέσα από μία ακολουθία συγκεκριμένων υποενοτήτων.²⁸

Ο καθηγητής Frederick Sherwood Dunn (1893-1962), Διευθυντής του Ινστιτούτου Διεθνών Σπουδών του Yale (1944), τονίζει την σημασία της Γεωγραφίας και της Γεωπολιτικής για την ανάλυση του διεθνούς γίνεσθαι αναφέροντας «ένα γνωστικό πεδίο δεν καλύπτει ένα γνωστικό τμήμα στο χώρο, αλλά είναι μια συνεχώς μεταβαλλόμενη εστία γεγονότων και μεθόδων που τυχαίνει κάποια στιγμή να είναι χρήσιμη στην προσπάθεια να δοθεί απάντηση σε ένα ευδιάκριτο σύνολο ερωτημάτων».²⁹

Αναφερόμενοι στο διεθνές γίνεσθαι, οι Jackson και Sorensen σχετικά με την εξέλιξη του κλάδου των Διεθνών Σχέσεων διακρίνουν και αποτυπώνουν τέσσερις φάσεις κατά τις οποίες υπάρχει μια κεντρική αντιπαράθεση ανάμεσα στους διεθνολόγους.³⁰ Η πρώτη μεγάλη αντιπαράθεση σημειώθηκε ανάμεσα στον ουτοπικό φιλελευθερισμό και τον ρεαλισμό, η δεύτερη μεγάλη αντιπαράθεση ανάμεσα στην παραδοσιακή προσέγγιση και τον συμπεριφορισμό και η τρίτη μεγάλη αντιπαράθεση

²⁷ Ι.Θ. Μάζης, *Μεταθεωρητική κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής: Το νεοθετικιστικό πλαίσιο*, Αθήνα: Παπαζήσης, 2012.

²⁸ Ι.Θ. Μάζης & Ξ.Μ. Δωματιώτη, *Εισαγωγή στη θεωρία: Η Συστημική Γεωπολιτική ανάλυση*, σημειώσεις μαθήματος Γεωπολιτική Ι του ΠΜΣ, ΕΚΠΑ/Τμήμα Τουρκικών και Σύγχρονων Ασιατικών Σπουδών.

²⁹ Ι.Θ. Μάζης, *Μεταθεωρητική κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής*, ό.π., 382-383.

³⁰ Jackson & Sorensen, 2003, 62-108.

ανάμεσα στον νεορεαλισμό-νεοφιλελευθερισμό και τον νεομαρξισμό, ενώ ως τέταρτη και τελευταία μεγάλη αντιπαράθεση αναφέρεται αυτή ανάμεσα στις καθιερωμένες παραδόσεις και τις μεταθετικιστικές εναλλακτικές προσεγγίσεις.³¹

Εστιάζοντας στον κλάδο των Διεθνών Σχέσεων γίνεται εύκολα αντιληπτό το φαινόμενο ότι οι διεθνολόγοι είθισται να διαφωνούν σε κοινά αποδεκτές λειτουργικές έννοιες υποστηρίζοντας την σχολή τους, όπως και συχνά παρατηρείται η απουσία συγκρίσιμων δεδομένων, γεγονός που καταδεικνύει την απουσία επιστημονικής μεθόδου. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η διεθνολογική σκέψη να παρουσιάζει αδυναμία να αυτοπροσδιορίζεται επιστημολογικά και να στερείται ενός υποτυπώδους κοινού και σταθερού επιστημονικού πλαισίου. Σε όλες τις σχολές σκέψης απουσιάζει ένα κοινό ορθολογιστικό εργαλείο ως θεμέλιο για την πρόοδο του κοινού αναστοχασμού που να διασφαλίζει μια υγιή επιστημονικά σύγκρουση. Η απουσία μιας Γενικής Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων ή ενός Παραδείγματος κοινώς αποδεκτού στην επιστημονική κοινότητα αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα ζητήματα και κυρίως ως προς την προβλεπτική ικανότητα.³²

2.1.1 Το Μεθοδολογικό Υπόβαθρο

Εστιάζοντας στο μεθοδολογικό υπόβαθρο της Γεωπολιτικής δέον όπως αναφερθεί ότι οι γεωγραφικοί χώροι και οι συνθέσεις αυτών, γίνονται μέρος ενός συγκεκριμένου σχήματος στο γεωγραφικό δίπολο υποδομής-υπερδομής συνθέτοντας το αντικείμενο της Γεωπολιτικής. Ο καθηγητής Μάζης διαχώρισε τους γεωγραφικούς χώρους ως προς: α) την θέση τους σε αυτήν την διαλεκτική διαδικασία, ή β) με το διαλεκτικό αιτιατό, δηλαδή η έννοια του πρωτογενούς ή δευτερογενούς χώρου είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το συγκεκριμένο κριτήριο.³³ Εντοπίζεται η απουσία μεθοδολογίας ανάλυσης των συστημάτων από τον Ι.Θ. Μάζη, ο οποίος αποδίδει στην Γεωπολιτική έναν σύντομο ορισμό κατά τον οποίο Γεωπολιτική είναι «η γεωγραφική

³¹ Ι.Θ. Μάζης, *Μεταθεωρητική κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής*, ό.π., 62-79.

³² Ι.Θ. Μάζης, *Μεταθεωρητική κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής*, ό.π., 23-24.

³³ Ι.Θ. Μάζης, Μ. Τρούλης & Ξ.Μ. Δωματιώτη, *Νεορεαλιστική προσέγγιση Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων και Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση: Συγκλίσεις και αποκλίσεις*, Αθήνα: Λειμών, 2019, 58.

αναλυτική μέθοδος που μελετά, προβλέπει και περιγράφει την ανακατανομή της ισχύος στον πλανήτη.» Πιο συγκεκριμένα, επιστήμη είναι η Γεωγραφία και η αναλυτική μέθοδος που χρησιμοποιείται είναι η Γεωπολιτική. Επομένως, η απουσία μεθοδολογικής ανάλυσης της γεωγραφικής υποστάσεως των συστημάτων κατανομής ισχύος συνεπάγεται απουσία γεωγραφικής αναλυτικής μεθόδου δηλαδή απουσία Γεωπολιτικής.

Το επιστημονικό υπόβαθρο της Γεωπολιτικής είναι η Γεωγραφία. Ο εκσυγχρονισμός και η κριτική προσέγγιση των δεδομένων της κλασσικής Γεωγραφίας είχε ως αποτέλεσμα την θεμελίωση και τον μεθοδολογικό προσδιορισμό της σύγχρονης Γεωπολιτικής στις γεωγραφικές επιστήμες. Στόχο της κλασσικής Γεωγραφίας αποτελεί ο ορισμός των γεωγραφικών μεγεθών, όπως αυτά έχουν διαμορφωθεί, η επίλυση των γεωγραφικών μεθοδολογιών, όπως αυτές πρέπει να συντίθενται, και η απόπειρα για μια εκ νέου θεμελίωση της Γεωγραφίας στην διεθνή κοινότητα. Η Οικονομική Γεωγραφία αποτελεί την επιστήμη κατά την οποία εξετάζεται η ανθρώπινη οικονομική δραστηριότητα και επέμβαση στο γεωγραφικό χώρο, η δημιουργία και η εξέλιξη των επί μέρους οικονομικών χώρων στην επιφάνεια του πλανήτη, καθώς και οι αντιδράσεις και οι συσχετισμούς ανάμεσά τους. Για να εξεταστούν επιστημονικά τα χαρακτηριστικά, τα πρότυπα, οι μορφές και οι τάσεις των διεθνών πολιτικών, οι οποίες ασκούνται ανά επιμέρους γεωγραφικά σύμπλοκα στον πλανήτη, αλλά και η συνισταμένη τάση των ανταγωνισμών ισχύος μεταξύ των συμπλοκών αυτών, έχουν ως αποτέλεσμα την ανάγκη μιας όλο και πιο πολύ θετικο-επιστημονικής βάσης, της γεωγραφικής.³⁴

Απότοκος του συμπεριφορισμού είναι ο διεθνολογικός νεοθετικισμός, στον οποίο παρατηρείται μεγαλύτερος εξευγενισμός ως προς την χρήση των μεθόδων του. Με την κατάλληλη μεθοδολογία οι αναλυτές, οι οποίοι εργάζονται με αυτό το πρότυπο, μπορούν να ερμηνεύσουν το κοινωνικό, πολιτικό και διεθνοπολιτικό γίνεσθαι και αυτό οφείλεται στην εστίαση του διεθνολογικού θετικισμού σε μήτρες συμπεριφοράς που έχουν υψηλό βαθμό στατιστικής επαναληψιμότητας. Η εμπειρία και η παρατήρηση αποτελούν βάση του διεθνολογικού θετικισμού ως θεμελιώδη μέσα αξιολόγησης της επιστημονικής υπόστασης μιας θεωρίας με σκοπό μια πραγματιστική αντίληψη του κόσμου που θα μπορεί να οδηγήσει σε σημαντικό ποσοστό προβλεπτικής ικανότητας.³⁵

³⁴ Ι.Θ. Μάζης, *Ο ζωτικός χώρος του Φρειδερίκου Ράτσελ*, Αθήνα: Ηρόδοτος, 2014, 53.

³⁵ Ι.Θ. Μάζης, *Μεταθεωρητική κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής*, ό.π., 85-200.

Εξετάζοντας στον σύγχρονο ορισμό της επιστήμης, την έννοια της θεωρίας, παρατηρείται ότι αυτή αποτελεί έναν μηχανισμό που δύναται να εκπροσωπήσει ένα σύνολο αιτιωδών σχέσεων με σκοπό την δημιουργία ενός παραγωγικού ή επαγωγικού επιστημονικού υποδείγματος. Όμως, στις Κοινωνικές Επιστήμες και ιδιαιτέρως δε στις Διεθνείς Σχέσεις, ο όρος «θεωρία» παρουσιάζει διάφορες έννοιες. Η επιστήμη αποτελεί μια ερευνητική μεθοδολογία, κατά την οποία τελικός σκοπός είναι η ανάδυση της «έγκυρης γνώσης» η οποία είναι κατά μεγάλη πιθανότητα ορθή καθότι προκύπτει μέσω μιας αξιόπιστης μεθόδου.

2.1.2 Οι τρεις μεγάλοι θεωρητικοί

Η επιστήμη σύμφωνα με το νεοθετικιστικό πλαίσιο αποτελεί ένα σύστημα παραγωγής γνώσεως που θεωρείται έγκυρο, όταν δομείται από εμπειρικά, παρατηρήσιμα και μετρήσιμα δεδομένα, με σκοπό να διατυπώνει υποθέσεις, να δημιουργεί εξηγησιακούς μηχανισμούς και να συγκροτεί αλγόριθμους που δύνανται να προβλέπουν μέχρι να διαψευστούν και η θεωρία να προχωρήσει σε αναδιαμόρφωση. Οι Popper, Kuhn και Lakatos είναι οι τρεις πιο σημαντικοί θεωρητικοί επιστημολόγοι στο πλαίσιο αυτό και πέραν του νεοθετικισμού και έχουν κάνει τις εξής διατυπώσεις:

Σύμφωνα με τον Sir Karl Popper (1902-1994), η επιστήμη έχει ως στόχο την σύλληψη μιας πραγματικότητας, η οποία τοποθετείται πέρα από τα εμπειρικά δεδομένα. Και αυτό διότι ο Popper πιστεύει πως η επιστημονική γνώση είναι προσέγγιση της αλήθειας του εξωτερικού κόσμου. Θεμέλιο της κριτικής του αποτελεί η διεύρυνση του πεδίου αλήθειας ενός πραγματικού κόσμου με την ανακάλυψη δομικών καθολικών νόμων. Ο έλεγχος των παρατηρήσεων και των πειραμάτων που υπόκεινται οι υποθέσεις έχουν σκοπό την διάψευση και όχι την επικύρωση μιας θεωρίας. Για τον Popper, η δυνατότητα να διαψευσθεί μια θεωρία συνιστά προϋπόθεση ενισχύσεως της, ενώ η επαληθευσιμότητα της είναι εκείνη που την καθιστά επιστημονική αλήθεια. Από αυτό προκύπτει ότι αν μια θεωρία δεν μπορεί να αποδειχθεί ως οριστικά ορθή, τότε πρέπει να διαψευσθεί μέσα από την αυστηρή κριτική και εφόσον αντέξει την κριτική αυτή τότε σημαίνει πως ανταποκρίνεται στην εμπειρική πραγματικότητα και την καθιστά

προσωρινά ορθή.³⁶ Να σημειωθεί πως η Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση έχοντας την πρόκληση της προβλέψεως αποπειράται να δώσει απαντήσεις χωρίς να απορρίπτει «τα κριτικά διδάγματα του ποπειριανού κριτικού ορθολογισμού». Το ορθολογικό κριτήριο είναι βασική παράμετρος της Συστημικής Γεωπολιτικής Αναλύσεως για μια αντικειμενική ανάγνωση του διεθνούς γίνεσθαι.³⁷

Σύμφωνα με τον Thomas Kuhn (1922-1996) η θεωρία αποτελεί ένα αξιωματικό σύστημα, κατά το οποίο υπάρχει η διατύπωση υποθέσεων και η ερμηνεία και η νομιμοποίηση τους μέσω των εμπειρικών τους αποτελεσμάτων. Το *Παράδειγμα (paradigm)* είναι αυτό που ορίζει την έναρξη της επιστήμης, και η ορθολογική πλευρά του παραδείγματος αποτελεί το *Υπόδειγμα*. Μέχρι να δημιουργηθεί το πρώτο *Παράδειγμα* ενυπάρχει η προεπιστημονικότητα και όχι η επιστήμη. Όταν φθάσει η στιγμή όπου επικρατήσει ένα καθολικά αποδεκτό παράδειγμα τότε και οι υποθέσεις θα εισέλθουν σε επιστημονική βάση. Ο Μάζης παρατηρεί ότι το *Παράδειγμα* του Κουν οφείλει να γίνεται αποδεκτό από το σύνολο της ακαδημαϊκής κοινότητας, ειδάλλως δεν δικαιούται να ονομάζεται *Παράδειγμα*.³⁸

Κατά τον Imre Lakatos (1922-1974) η επιστήμη δεν αποτελεί μεμονωμένες ατομικές θεωρίες, αλλά ένα σύνολο θεωριών που ανταγωνίζονται μεταξύ τους και είναι συνδεδεμένο με έναν κοινό πυρήνα. Ο Lakatos δημιουργεί μία μεθοδολογία προσεγγίσεως, η οποία παρέχει ένα ορθολογικό σύνολο αξιολογικών κριτηρίων για την εκτίμηση της επιστημονικής έρευνας. Ο Lakatos επιμένει σε ένα ερευνητικό πρόγραμμα όσο αυτό παράγει νέα εμπειρικά δεδομένα. Κατά τον ίδιο η βασική μονάδα για την αξιολόγηση πρέπει να είναι τα Ερευνητικά Προγράμματα (Research Programmes) και όχι οι επιμέρους θεωρίες. Πιο συγκεκριμένα, το Ερευνητικό Πρόγραμμα ορίζεται ως μια ακολουθία θεωριών με αξιοσημείωτη συνέχεια και δομείται από μεθοδολογικούς ερευνητικούς κανόνες, οι προσανατολίζουν τον ερευνητή για την κατεύθυνση που πρέπει να ακολουθήσει (θετική ευρετική) ή να αποφύγει (αρνητική ευρετική). Η επιτυχία ενός Ερευνητικού Προγράμματος εξαρτάται από το αν οδηγεί σε προοδευτική μετατόπιση προβλημάτων και αντίστοιχα είναι ανεπιτυχές αν οδηγεί σε εκφυλιζόμενη

³⁶ Ι.Θ. Μάζης, *Μεταθεωρητική κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής*, ό.π., 92-93.

³⁷ Ι.Θ. Μάζης, Μ. Τρούλης & Ξ.Μ. Δωματιώτη, *Νεορεαλιστική προσέγγιση Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων και Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 57.

³⁸ Ι.Θ. Μάζης, *Μεταθεωρητική κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής*, ό.π., 85-92.

πορεία. Να σημειωθεί ότι ένα Ερευνητικό Πρόγραμμα δεν θα επιλύσει ποτέ όλες τις ανωμαλίες και τους γρίφους που παρουσιάζονται και έχει σημασία η αξιολόγηση μιας σειράς από αλληλοσυνδεόμενες θεωρίες.³⁹

2.1.3 Τα Ερευνητικά Προγράμματα και ο σκληρός πυρήνας

Τα Ερευνητικά Προγράμματα απαρτίζονται από τέσσερα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Πρώτον, ο *σκληρός πυρήνας* του Ερευνητικού Προγράμματος αποτελεί τις θεμελιώδεις υποθέσεις της θεωρίας και οι ερευνητές δεν επιτρέπεται να εμφανιστούν αντιφατικοί με αυτές. Δεύτερον, η *αρνητική ευρετική* είναι καθοριστική για το σκληρό πυρήνα του προγράμματος και αν υπάρξει μεταβολή σε αυτόν τότε δημιουργείται ένα νέο Ερευνητικό Πρόγραμμα. Βέβαια, οι μεταθέσεις πρέπει να πραγματοποιούνται πάντα σε συμφωνία με την θετική ευρετική. Τρίτον, η *θετική ευρετική* αποτελεί ένα σύνολο προτάσεων και συμβουλών που προσανατολίζουν τον ερευνητή. Τέταρτον, η *προστατευτική ζώνη* των επικουρικών προτάσεων/υποθέσεων που δίνει την ικανότητα στις τελευταίες να ελέγχονται και να υπόκεινται σε προσαρμογή ή αναπροσαρμογή και να αντικαθίστανται όταν προκύπτουν νέα καινοφανή εμπειρικά δεδομένα.⁴⁰

Ο σκληρός πυρήνας του Ερευνητικού Προγράμματος της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης έχει δύο αξιωματικές παραδοχές:

Πρώτη αξιωματική παραδοχή: Όλα τα χαρακτηριστικά των υπο-χώρων του γεωγραφικού συμπλόκου είναι μετρήσιμα ή είναι δυνατόν να καταστούν μετρήσιμα.

Δεύτερη αξιωματική παραδοχή: Υπάρχουν πόλοι αυτοπροσδιοριζόμενοι και ετεροπροσδιοριζόμενοι ομοιόμορφα και ταυτόσημα με το διεθνές περιβάλλον, το οποίο προσδιορίζεται από τους διεθνείς δρώντες που βρίσκονται μέσα σε αυτό και χαρακτηρίζονται από μια κοινή συστημική σχέση μεταξύ τους.

Η προστατευτική ζώνη του Ερευνητικού Προγράμματος της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης παρουσιάζει τις ακόλουθες επικουρικές υποθέσεις:⁴¹

³⁹ Ι.Θ. Μάζης, *Μεταθεωρητική κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής*, ό.π., 94-100.

⁴⁰ Ι.Θ. Μάζης, *Μεταθεωρητική κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής*, ό.π., 364-368.

⁴¹ Ι.Θ. Μάζης, *Μεταθεωρητική κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής*, ό.π., 366-368.

1. Οι πόλοι ισχύος αποτελούν τα θεμελιώδη δομικά χαρακτηριστικά ενός διεθνούς και διαρκώς μεταβαλλόμενου ασταθούς συστήματος.
2. Η Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση στοχεύει σε κατασκευή προβλεπτικού υποδείγματος τάσεων ανακατανομής ισχύος: σε γεωστρατηγική σύνθεση.
3. Οι αναπτυχθείσες αιτιακές και αιτιατικές έννοιες του πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς χώρου, καθώς και οι μεταξύ τους συνδυασμοί: πλήρεις και ειδικοί συνθετικοί χώροι.
4. Οι πόλοι ισχύος εκφράζουν κοινωνικές βουλήσεις ή βουλήσεις των αποφασίζόντων παραγόντων χαρακτηρίζουσες την διεθνή συμπεριφορά του πόλου και συνεπώς, αυτοί οι πόλοι δύνανται να είναι εθνικά κράτη ή συλλογικοί διεθνείς θεσμοί ή διεθνούς εμβέλειας οικονομικές συγκροτήσεις ή συνδυασμοί των προηγούμενων οι οποίοι παρουσιάζουν ομοιογένεια δράσεως στο πλαίσιο διεθνούς περιβάλλοντος ως προς την συστημική τους λειτουργία.
5. Το μέγεθος της ισχύος αναλύεται σε τέσσερις θεμελιώδεις πυλώνες, προσδιοριζόμενους από το πλήθος των μετρήσιμων (ή δυνάμενων να καταστούν μετρήσιμοι) γεωπολιτικών δεικτών.

2.2 Ορολογία Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης και ανάλυση θέματος

Η Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση (ΣΓΑ) αποτελεί το μεθοδολογικό εργαλείο που επέλεξε η ερευνήτρια. Η ΣΓΑ η οποία είναι σε θέση να εξετάζει σε βάθος το επιλεγθέν θέμα προς ανάλυση σε τρεις κλίμακες συστημάτων (Σύστημα/Σύμπλοκο, Υποσύστημα, Υπερσύστημα). Είναι σε θέση να εντοπίσει επιμέρους ζητήματα ή καταστάσεις που υποβόσκουν στο υπο ανάλυση θέμα. Μέσω της ΣΓΑ μπορεί να ερμηνευθούν καλύτερα προηγούμενες αποφάσεις που έχουν ληφθεί σε γεωστρατηγικό επίπεδο και να κατανοήσει πλήρως και λεπτομερώς το γεωστρατηγικό παιχνίδι σε επίπεδο υποσυστήματος κατέχοντάς ταυτόχρονα εξίσου καλά και την συνολική εικόνα του διεθνούς συστήματος και των διεθνών πόλων ισχύος αυτού, δηλαδή του Υπερσυστήματος.

Ακολουθεί η ορολογία της Συστημικής Γεωπολιτικής Ανάλυσης όπως την εισήγαγε ο καθηγητής Ι.Θ. Μάζης:⁴²

- i. Γεωπολιτικός παράγοντας είναι ο παράγοντας εκείνος που προκαλεί την ανακατανομή της ισχύος στο υπό μελέτη Σύστημα/ Σύμπλοκο. Επηρεάζει συγκεκριμένους Γεωπολιτικούς δείκτες ενός εκάστου γεωπολιτικού πυλώνας. Οι γεωπολιτικοί πυλώνες και οι αντίστοιχοι γεωπολιτικοί τους δείκτες, επιλέγονται από τον αναλυτή κατά το κριτήριο της βαρύτητας/σημασίας τους.
- ii. Γεωγραφικός χώρος Η γεωγραφία είναι η επιστήμη που περιγράφει και αναλύει τον φυσικό χώρο αλλά και τις διαλεκτικές συνθέσεις του χώρου αυτού με τις ανθρώπινες κοινωνίες, οι οποίες συνιστούν τους Ανθρωποχώρους. Οι παραγωγές των διαλεκτικών αυτών διαδικασιών ορίζονται ως πρωτογενείς, δευτερογενείς και τριτογενείς γεωγραφικοί χώροι.
- iii. Σύστημα καλείται το ακριβές άθροισμα των εδαφικών ενοτήτων που αποτελούν τα γεωπολιτικά υποσυστήματα τα προσδιορισθέντα από τον εντοπισμό, την διακεκριμένη δράση και τη συστηματική και διακεκριμένη λειτουργία του συγκεκριμένου γεωπολιτικού παράγοντος στον φυσικό τους χώρο.
- iv. Σύμπλοκο είναι η ευρύτερη, εν πολλοίς, γεωγραφική ενότητα του συστήματος.
- v. Υπερσύστημα καλείται το σύνολο των πόλων διεθνούς ισχύος που επηρεάζουν την δράση των γεωπολιτικών παραγόντων στο εσωτερικό των υποσυστημάτων και του αντιστοίχου συστήματος το οποίο τα εμπεριέχει.
- vi. Υποσύστημα καλείται η ομοιογενής, ως προς την δράση και λειτουργία ενός γεωπολιτικού παράγοντος, εδαφική ενότητα.
- vii. Γεωπολιτικός δείκτης είναι η ποσοτικοποίηση του υπό μελέτη θέματος, το αριθμητικό εκείνο στοιχείο που δείχνει την ανακατανομή ισχύος στο Σύστημα/ Σύμπλοκο. Ορίζεται ως: Γεωπολιτικός δείκτης $\Gamma \Delta t = d(t)/D$, όπου $d(t)$ είναι το μετρούμενο μέγεθος σε χρόνο t και D = μία στάθμη ορισμού του κάθε δείκτη $d(t)$. Οι γεωπολιτικοί δείκτες μπορεί να είναι σύνθετοι ή απλοί.
- viii. Πυλώνες ισχύος Η γεωπολιτική μελετά τέσσερις πτυχές ασκήσεως της επιρροής της ισχύος των εθνικοκρατικών οντοτήτων ή άλλης μορφής διεθνών δρώντων

⁴² Ι.Θ. Μάζης & Ξ.Μ. Δωματιώτη, *Εισαγωγή στη θεωρία: Η Συστημική Γεωπολιτική ανάλυση*, ό.π.

(νέων πόλων διεθνούς ισχύος). Αυτές είναι: η αμυντική, η οικονομική, η πολιτική και η πολιτισμική. Συνεπώς, οι πυλώνες ισχύος είναι οι τέσσερις πυλώνες (άμυνα/ ασφάλεια, οικονομία, πολιτική, πολιτισμός/ πληροφορία) που καθορίζουν την ισχύ και την κατανομή της στο υπό μελέτη σύμπλοκο.

- ix. Γεωγραφικός Χρόνος είναι ο διαρρέυσας ημερολογιακός χρόνος που χαρακτηρίζει μια ολοκληρωμένη διαλεκτική διαδικασία (dialektischer prozess) καθοριζόμενη από τις αντίστοιχες επί μέρους διαλεκτικές μεταβολές, εις τα εξής τρία χαρακτηριστικά μεγέθη: i) των κοινωνικών δυνάμεων, ii) των αντίστοιχων παραγωγικών σχέσεων και iii) των αντίστοιχων δομών των οικονομικών χώρων σε κάθε φάση της διαλεκτικής αυτής διαδικασίας. Ο γεωγραφικός χρόνος δεν μετράται με "τις ανατολές και τις δύσεις του ηλίου" αλλά τις κοινωνικοοικονομικές αλλαγές που λαμβάνουν χώρα, σε συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο. Δηλαδή, τονίζει την χωρική διάσταση του χρόνου, αλλά η μονάδα μέτρησης είναι οι πλήρεις/ολοκληρωμένες κοινωνικοοικονομικές αλλαγές, όπως αυτές λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο του Ιστορικού Χρόνου.
- x. Μετατροπή του Γεωγραφικού Χρόνου νοείται ως: i) η μετατροπή της διάρκειάς του (ημερολογιακός χρόνος για το πέρασμα από την ποσότητα στην ποιότητα, ii) η μετατροπή του ρυθμού του (ορίζεται με βάση το πλήθος των ολοκληρωμένων επί μέρους ποσοτικών διαλεκτικών συνθέσεων στην μονάδα του χρόνου) και iii) της πυκνότητάς του (αριθμός ολοκληρωμένων ποιοτικών κοινωνικών αλλαγών που δημιουργούν ποιοτικά κοινωνικά ορόσημα, στο πέρασμα της κοινωνίας προς τον σοσιαλισμό, στην μονάδα του χρόνου).
- xi. Ρυθμός του γεωγραφικού χρόνου νοείται ο αριθμός των ολοκληρωμένων επιμέρους ποσοτικών διαλεκτικών συνθέσεων στη μονάδα του χρόνου.
- xii. Πυκνότητα του γεωγραφικού χρόνου νοείται ο αριθμός των ολοκληρωμένων ποιοτικών κοινωνικών αλλαγών που δημιουργούν ποιοτικά κοινωνικά ορόσημα στο πέρασμα της κοινωνίας προς το σοσιαλισμό στη μονάδα του χρόνου.⁴³

⁴³ Ι.Θ. Μάζης, *Γεωπολιτική: Η θεωρία και η πράξη*, Αθήνα: Παπαζήσης/ΕΛΙΑΜΕΠ, 2002, 110.

2.2.1 Τα βήματα του ερευνητή

Ο ερευνητής ή το ινστιτούτο έρευνας οφείλει να ακολουθήσει πέντε συγκεκριμένα βήματα ώστε να φθάσει στην διεξαγωγή ενός έγκυρου γεωπολιτικού αποτελέσματος:⁴⁴

Βήμα 1^ο: Προσεκτική ανάγνωση του τίτλου του θέματος/έρευνας. Εν συνεχεία, ο εντοπισμός του γεωπολιτικού συμπλόκου στον χάρτη, όπως αυτό μας δίδεται από τον τίτλο. Ακολουθεί ο εντοπισμός του γεωπολιτικού παράγοντα και σύμφωνα με αυτό κατανέμεται το σύμπλοκο σε υποσυστήματα. Για να διασφαλιστούν τα όρια του συστήματος θα προβεί ο ερευνητής σε άθροισμα των υποσυστημάτων. Έπειτα, θα ορισθούν σύμφωνα με τον γεωπολιτικό παράγοντα οι πόλοι διεθνούς ισχύος που έχουν θετική ή αρνητική επιρροή επάνω του και θα ορισθούν επίσης τα είδη των γεωγραφικών χώρων που θα χρησιμοποιηθούν.

Βήμα 2^ο: Ορίζονται οι πυλώνες εντός των οποίων θα αναλυθεί η δράση και η λειτουργία του ΓΠ.

Βήμα 3^ο: Σύμφωνα με τους πυλώνες οι οποίοι επελέγησαν προς ανάλυση, θα επιλεγθούν αντιστοίχως σύνθετοι ή απλοί ΓΔ οι οποίοι κατά την κρίση του ερευνητή θα είναι οι σημαντικότεροι. Για την κατηγοριοποίηση των ΓΔ είναι σημαντικής σημασίας να αναφερθεί ότι με αρχικό δεδομένο ότι έχουν συλλεχθεί ομοιογενή ιστορικά χαρακτηριστικά την περίοδο που κατά την οποία ο αναλυτής προβαίνει στην συστηματική γεωπολιτική ανάλυση, μπορούμε να κατατάξουμε τους γεωπολιτικούς σε τρεις κατηγορίες :

1. Την εσωτερική δομή αλλά και την αλληλεπίδραση που έχουν οι κρατικοί δρώντες με το περιβάλλον τους.
2. Την δομή του Γεωγραφικού Συμπλόκου/Συστήματος που ανήκουν οι κρατικοί δρώντες και το τρόπο κατά τον οποίο έχουν αλληλεπίδραση με τα Υπερσυστήματα.
3. Την δομή την οποία έχει το Υπερσύστημα το οποίο ασκεί έλεγχο στο Γεωγραφικό Σύμπλοκο/Σύστημα.

⁴⁴ Ι.Θ. Μάζης, *Μεταθεωρητική κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής*, ό.π., 398-399.

Βήμα 4^ο: Από τα μετρήσιμα στοιχεία των δεικτών ο ερευνητής θα προβεί σε μια απλή συγκριτική παρουσίαση ή σε χρήση απλών ή σύνθετων ποσοτικών εργαλείων (λγ. στατιστική). Εάν ο ερευνητής είναι γνώστης της μαθηματικής επιστήμης μπορεί να χρησιμοποιήσει τους πρώτους τρεις τομείς της γεωπληροφορικής: 1. Νευρωνικά δίκτυα, 2. Ασαφής λογική, 3. Διαβιβαστές τεχνητής νοημοσύνης, 4. Γενετικοί αλγόριθμοι και 5. Κελυφωτή αυτοματοποίηση

Βήμα 5^ο: Η παραγωγή του γεωπολιτικού υποδείγματος τάσεων ανακατανομής της ισχύος, το οποίο προκύπτει από την επεξεργασία των στοιχείων του 4^{ου} Βήματος και αποτελεί το σημείο όπου λαμβάνει τέλος η γεωπολιτική ανάλυση. Το ΓΥ που παράχθηκε αποτελεί βάση για να προβεί ο ερευνητής σε γεωστρατηγική σύνθεση/προτάσεις: η ΓΣ εκ των πραγμάτων διενεργείται υπό συγκεκριμένη οπτική γωνία συμφερόντων.

Κατά πόσο το ΓΥ θα είναι έγκυρο εξαρτάται από την προσοχή, την σχολαστικότητα και την προσήλωση που θα επιδείξει ο ερευνητής κατά την ΣΓΑ. Όπως επίσης από την επιλογή των αριθμητικών στοιχείων και την χρήση έγκυρων πηγών και τέλος ενισχύεται από την διεπιστημονική φύση της.

2.2.2 Αποκωδικοποίηση του τίτλου

Εφόσον έχει καθοριστεί η μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί και έχει γίνει συνοπτική ανάλυση των εννοιών της, η γράφουσα θα προχωρήσει στην αποκωδικοποίηση του τίτλου με την χρήση της ΣΓΑ: «Ο γεωπολιτικός ρόλος του ευρασιατικού φυσικού αερίου (Καζακστάν, Ουζμπεκιστάν, Κιργιστάν, Τατζικιστάν, Αζερμπαϊτζάν) στον Πυλώνα Ασφάλειας/Άμυνας της Κίνας: Η ανακατανομή ισχύος στο Σύμπλοκο Ρωσία-Κίνα-Κεντρική Ασία».

Ως Γεωπολιτικός παράγοντας της ανάλυσής μας προσδιορίζεται το ευρασιατικό φυσικό αέριο, ένας πολύτιμος πόρος ενέργειας με γεωπολιτικές προεκτάσεις για τους εμπλεκόμενους κρατικούς δρώντες.

Το Γεωπολιτικό Σύμπλοκο βάσει του τίτλου είναι η χωρική ενότητα, η οποία απαρτίζεται από την Ρωσική Ομοσπονδία, την Κίνα και τα κράτη της Κεντρικής Ασίας και της Δυτικής Ασίας, τα οποία αναφέρονται στον τίτλο, δηλαδή το Καζακστάν, το Ουζμπεκιστάν, το Κιργιστάν, το Τατζικιστάν και το Αζερμπαϊτζάν.

Το Γεωπολιτικό Σύμπλοκο στην συγκεκριμένη περίπτωση *ταυτίζεται* με το Γεωπολιτικό Σύστημα.⁴⁵

Το Γεωπολιτικό Σύστημα/Σύμπλοκο χωρίζεται στα εξής δυο μέρη:

Γεωπολιτικό Υποσύστημα Α: Κεντρική Ασία⁴⁶ – Κίνα

Γεωπολιτικό Υποσύστημα Β: Κεντρική Ασία – Ρωσία

Ως προς τα υποσυστήματα, να αναφέρει η ερευνήτρια ότι θα μπορούσε να υπάρξει και τρίτο υποσύστημα Ρωσίας – Κίνας, αλλά εφόσον και στην συγκεκριμένη περίπτωση υπάρχει η ιδιομορφία που αναφέρει η Δρ. Ξανθίπη Δωματιώτη για την παρουσία χωρών που έχουν ταυτόχρονα και ρόλο υπερσυστημικών δρώντων, θα ήταν πλεονασμός να χρησιμοποιηθεί και σε τρίτο υποσύστημα και μετά ξανά σε επίπεδο διεθνών δρώντων καθότι θα ήταν μοιραία η επανάληψη στοιχείων.

Υπερσυστημικοί δρώντες της ανάλυσής μας είναι η Ρωσική Ομοσπονδία, οι ΗΠΑ και οι διεθνείς οργανισμοί, οι οποίοι εμπλέκονται στην εξεταζόμενη περιοχή στο ζήτημα του ευρασιατικού φυσικού αερίου, όπως ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης.

Από τους Γεωπολιτικούς Πυλώνες ισχύος επιλέγεται για την ανάλυσή μας ο Πυλώνας Άμυνας/Ασφάλειας, με την απαραίτητη διευκρίνιση ότι εξετάζεται ειδικώς το ζήτημα της ενεργειακής ασφάλειας (energy security) της Κίνας ως κράτους αναφοράς.

⁴⁵ Η Δωματιώτη στην έρευνά της αναφέρει σχετικά ότι: «Αναλύοντας συστημικά το σύμπλοκο, υπογραμμίζεται η εξής ιδιομορφία: οι κλασσικοί υπερσυστημικοί πόλοι, οι εκπροσωπώντας κρατικούς δρώντες (κράτη), είναι στοιχεία του υπό εξέταση συμπλόκου/συστήματος. Δηλαδή, κράτη όπως λχ. η Ρωσία, τα οποία συνήθως αποτελούσαν υπερσυστημικούς δρώντες για άλλα σύμπλοκα, στην υπό εξέταση περίπτωση αποτελούν στοιχεία του εξεταζόμενου συμπλόκου. Συνεπώς, είναι μεθοδολογικώς ορθό να ανήκουν επίσης και στα συνιστώντα το σύστημα υποσυστήματα. Υπερσυστημικός δρών είναι επίσης οι ΗΠΑ» Βλ. Ξ. Δωματιώτη, Μελέτη και προσδιορισμός του σύνθετου δείκτη της «προβολής της αμυντικής ισχύος» στη γεωπολιτική ανάλυση του Αρκτικού Κύκλου, *Civitas Gentium* 5:3 (2017), 9-60.

⁴⁶ Ως Κεντρική Ασία νοούνται τα εξής κράτη: Καζακστάν, Ουζμπεκιστάν, Κιργιστάν, Τατζικιστάν και Αζερμπαϊτζάν.

Βάσει του επιλεγθέντος Γεωπολιτικού Πυλώνας προσδιορίζουμε κατ' αντιστοιχία τους Γεωπολιτικούς Δείκτες. Κατά συνέπεια ως Γεωπολιτικοί Δείκτες για την εσωτερική ενεργειακή ασφάλεια προσδιορίζονται οι εξής:

- Γεωπολιτικός Δείκτης 1: ευρασιατικά αποθέματα φυσικού αερίου
- Γεωπολιτικός Δείκτης 2: παραγωγή φυσικού αερίου ανά χώρα
- Γεωπολιτικός Δείκτης 3: κατανάλωση φυσικού αερίου της Κίνας
- Γεωπολιτικός Δείκτης 4: εισαγωγές και εξαγωγές φυσικού αερίου και LNG
- Γεωπολιτικός Δείκτης 5: διαπεριφερειακές εμπορικές συναλλαγές
- Γεωπολιτικός Δείκτης 6: ποσοστό ΑΕΠ που επενδύεται στην άμυνα

2.3 Περιγραφή φάσεων έρευνας

Τα στάδια της έρευνας που ακολουθήθηκαν ταυτίζονται με τα στάδια του ερευνητή για την ανάλυση του θέματος με την χρήση της Συστημικής Γεωπολιτικής Αναλύσεως, όπως αυτά παρουσιάζονται στην προηγούμενη ενότητα. Αφού αποκωδικοποιήθηκε και αποσαφηνίστηκε ο τίτλος, αναζητήθηκε πρόσφατο βιβλιογραφικό υλικό που να άπτεται του θέματος και να βρίσκεται εντός του χρονολογικού εύρους 2017-2020 με σκοπό τα δεδομένα που θα χρησιμοποιηθούν από τον ερευνητή να είναι πρόσφατα και ενημερωμένα για τις τρέχουσες εξελίξεις. Σε τυχόν σημεία που παρουσιάζεται παλαιότερη χρονολογικά βιβλιογραφία, αυτό οφείλεται στην ανάγκη για παράθεση στοιχείων γεωγραφικού περιεχομένου. Επελέχθησαν συγγράμματα, επιστημονικά άρθρα και επίκαιρες αναλύσεις, οι οποίες άπτονται των ζητημάτων της ενεργειακής ασφάλειας της Κίνας, των σχέσεων της με τις όμορες χώρες, την Κεντρική Ασία και την Ρωσία και κυρίως των ενεργειακών συναλλαγών μεταξύ των προαναφερθέντων και δη όσον αφορά την εισροή του φυσικού αερίου προς την Κίνα.

Με την βοήθεια του BP Statistical Review of World Energy 2020^{69th} Edition δημιουργήθηκε το ενεργειακό μείγμα της Κίνας, ώστε να υπάρχει μια πλήρης εικόνα της ενεργειακής καταστάσεως της Κίνας. Κυριότερα γίνεται έτσι αντιληπτό το ποσοστό του φυσικού αερίου στο ενεργειακό της μείγμα και σε τι μορφή το λαμβάνει. Εν συνεχεία,

επελέχθησαν συγκεκριμένοι Γεωπολιτικοί Δείκτες και δημιουργήθηκαν πίνακες για την χρονική περίοδο 2017-2020 σχετικά με τα 1) ευρασιατικά αποθέματα φυσικού αερίου, 2) την παραγωγή φυσικού αερίου του συστήματος (ανά χώρα), 3) την κατανάλωση φυσικού αερίου της Κίνας, 4) τις εισαγωγές και εξαγωγές φυσικού αερίου και LNG του συστήματος, 5) τις διαπεριφερειακές εμπορικές συναλλαγές.

Μέσω αυτών των δεικτών γίνεται κατανοητή η έλλειψη, η ανάγκη και η υπεροχή φυσικού αερίου σε κάθε τμήμα του υποσυστήματος. Οι Γεωπολιτικοί Δείκτες δεν έτυχαν αναλυτικής επεξεργασίας, παρατίθενται ωστόσο ως αξιοποιήσιμα και συγκρίσιμα ποσοτικά στοιχεία, με σκοπό την διεξαγωγή συμπεράσματος.

Έπειτα η ερευνήτρια, έκανε μια συγκεκριμένη έρευνα για τους αγωγούς του συστήματος που μεταφέρουν φυσικό αέριο στην Κίνα. Δημιουργήθηκαν πίνακες με πλήρη αναφορά των στοιχείων του κάθε αγωγού φυσικού αερίου που συνδέεται άμεσα ή έμμεσα με την ενεργειακή ασφάλεια της Κίνας και τέλος μια προσπάθεια αποτύπωσης σε πίνακα των ποσών φυσικού αερίου, τα οποία εισήγαγε κάθε αγωγός το διάστημα 2017-2019 (το 2020 δεν έχει ολοκληρωθεί, υπάρχει μόνο η αναφορά κάποιων μηνών και όχι η συνολική τελική εικόνα).

Τα εμπόδια τα οποία συνάντησε κατά την έρευνα της η ερευνήτρια ήταν κυρίως η ασυμφωνία ποσοστών και δεικτών στην ακρίβεια τους σε επιστημονικά άρθρα, το οποίο επιλύθηκε με την αποκλειστική χρήση του BP Statistical Review of World Energy 2020|69th Edition, ώστε τα δεδομένα να είναι κοινά και σταθερά και να μην τεθεί σε κίνδυνο η επιστημονική ακεραιότητα του υποδείγματος. Μικρότερης σημασίας, αλλά εξίσου σημαντικής ως προς την ομοιομορφία του πονήματος, ήταν η μετατροπή της μονάδας μέτρησης των κυβικών ποδών σε κυβικά μέτρα, διότι βιβλιογραφικά συναντώνται συχνά διαφορετικά δεδομένα, με κίνδυνο να υπάρξει σύγχυση και ίσως και διαστρέβλωση του αποτελέσματος σε περίπτωση δεικτών. Τέλος, ένα εμπόδιο το οποίο δεν βρήκε λύση μέχρι στιγμής, ήταν η απουσία αρχείων αγωγών για το πρόγραμμα QGIS στην προσπάθεια της ερευνήτριας να δημιουργήσει τον χάρτη του Γεωπολιτικού Συμπλόκου αποτυπώνοντας τους αγωγούς που αφορούν το θέμα της εργασίας.

2.4 Ερευνητικοί περιορισμοί

- Η χρονική περίοδος που περιορίζεται η έρευνα είναι το διάστημα 2017-2020.
- Η γεωπολιτική ανάλυση περιορίζεται αποκλειστικά στα όρια του συστήματος υπερσυστήματος-υποσυστημάτων.
- Στο παρόν πόνημα εξετάζεται ο πυλώνας της άμυνας/ασφάλειας ως προς την ενεργειακή ασφάλεια της Κίνας. Οι υπόλοιποι πυλώνες αν και είναι εξίσου σημαντικοί αποτελούν αντικείμενο άλλης μελέτης.
- Τα στοιχεία που συλλέγονται είναι αποκλειστικά από ανοικτές πηγές δεδομένων.

3. Συστημική γεωπολιτική ανάλυση

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναλυθεί το θέμα της εργασίας με την χρήση της Συστημικής Γεωπολιτικής Αναλύσεως, όπως αυτή παρουσιάστηκε και αναλύθηκε σε προηγούμενα κεφάλαια με σκοπό την διεξαγωγή ενός έγκυρου υποδείγματος με την βοήθεια των δεικτών. Για να καταστεί σαφές πως επηρεάζει ο γεωπολιτικός μας παράγοντας, δηλαδή το ευρασιατικό φυσικό αέριο, τον πυλώνα ισχύος άμυνας/ασφάλειας του γεωγραφικού σύμπλοκου της Κίνας, θα ξεκινήσει σε πρώτη φάση η ανάλυση της ενεργειακής κατάστασης και του ενεργειακού μείγματος της Κίνας εντοπίζοντας τόσο τις προελεύσεις εισροών του φυσικού αερίου όσο και τις ενεργειακές ανάγκες της. Αυτό θα επιτευχθεί με την εναπόθεση γεωπολιτικών δεικτών ως προς τα ευρασιατικά αποθέματα φυσικού αερίου, την ετήσια παραγωγή και κατανάλωση φυσικού αερίου για το διάστημα 2017-2020 και το διαπεριφερειακό εμπόριο (interregional trade).

Σε αυτό το σημείο να σημειωθεί πως έχει γίνει συλλογή δεικτών που αφορούν τις εισαγωγές και εξαγωγές φυσικού αερίου, ώστε να μπορεί να είναι συγκρίσιμο μέγεθος το ευρασιατικό φυσικό αέριο με τις LNG εισροές προς την Κίνα, ώστε με μετρήσιμα και συγκρίσιμα δεδομένα να διεξαχθεί συμπέρασμα ποιο κόστος θα είχε ένας ενδεχόμενος αποκλεισμός του LNG στην ενεργειακή ασφάλεια της Κίνας ως κρατικού δρώντος εντός του εξεταζομένου Γεωπολιτικού Συμπλόκου και εάν θα μπορούσε να αντισταθμιστεί με το ευρασιατικό φυσικό αέριο. Μετά την εναπόθεση των Γεωπολιτικών Δεικτών θα ξεκινήσει η ανάλυση των προσδιορισθέντων υποσυστημάτων Κεντρικής Ασίας - Κίνας και Κεντρικής Ασίας – Ρωσίας και των υπερσυστημικών διεθνών δρώντων.

Πριν προχωρήσει η ερευνήτρια στην παρουσίαση της Κίνας ως τμήματος του εξεταζομένου Γεωπολιτικού Συμπλόκου, θα ήθελε να διευκρινίσει πως η ενεργειακή ασφάλεια αποτελεί ένα ζήτημα που άπτεται πολλών τομέων, επομένως είναι πολύ πιθανό κατά την ανάλυση να γίνουν μικρές αναφορές σε ζητήματα οικονομίας και πολιτικής, τα οποία όμως δεν ξεφεύγουν από τα πλαίσια του πυλώνα άμυνας/ ασφάλειας που έχει ζητηθεί προς εξέταση.

Ως περιοχή ενδιαφέροντος η Κίνα αποτελεί τον πλέον πυκνοκατοικημένο χώρο στον κόσμο (1,4 δις άνθρωποι καταγεγραμμένοι το 2019) με μια ταχέως αναπτυσσόμενη

οικονομία που την οδήγησε να είναι ο μεγαλύτερος παραγωγός ενέργειας στον κόσμο.⁴⁷ Έχει επιρροή στις παγκόσμιες αγορές ενέργειας λόγω της ραγδαίας αύξησης των αναγκών της σε ενέργεια και παρά τις διαρθρωτικές αλλαγές στην οικονομία της τα τελευταία χρόνια, η ενεργειακή ζήτηση της Κίνας αναμένεται να αυξηθεί καθώς οι κυβερνητικές της πολιτικές υποστηρίζουν καθαρά καύσιμα, με καλύτερη ενεργειακή απόδοση. Σταδιακά μεταβαίνει μακριά από μια οικονομία που βασίζεται στην ανάπτυξη των τομέων της βιομηχανίας και των εξαγωγών και προσανατολίζεται σε έναν τομέα παροχής υπηρεσιών. Το 2018 η κυβέρνηση επιχείρησε να πραγματοποιήσει κάποιες δημοσιονομικές ρυθμιστικές μεταρρυθμίσεις, να μειώσει τα υψηλά επίπεδα χρέους της τοπικής αυτοδιοίκησης και να μειώσει τα επίπεδα ατμοσφαιρικής ρύπανσης του βιομηχανικού τομέα. Όμως, η οικονομική επιβράδυνση αποτέλεσε ακρογωνιαίο λίθο καθώς έθεσε σε κίνδυνο τα επίπεδα ανεργίας. Το έτος 2017 ξεκίνησε η εμπορική σύγκρουση της Κίνας με τις ΗΠΑ γεγονός που οδήγησε σε αύξηση δασμών στα περισσότερα από τα προϊόντα που εξήχθησαν από την Κίνα στις ΗΠΑ δημιουργώντας έναν άμεσο κίνδυνο για την οικονομική της ανάπτυξη τα επόμενα χρόνια.⁴⁸

Τα επίσημα στοιχεία της Κίνας αναφέρουν ότι η οικονομία της αυξήθηκε κατά 6,1% το 2019, ποσοστό που αποτελεί τον χαμηλότερο ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης από το 1990 μέχρι σήμερα. Έπειτα από την καταγραφή ενός μέσου ρυθμού ανάπτυξης 10% ετησίως κατά το χρονικό διάστημα 2000-2011, η αύξηση του Ακαθαρίστου Εγχωρίου Προϊόντος (ΑΕΠ) επιβραδύνθηκε ή παρέμενε σταθερή κάθε χρόνο,⁴⁹ ώσπου το 2019 η πανδημία της νέας νόσου του κορονοϊού (COVID-19) και οι οικονομικές του επιπτώσεις επηρέασαν αρνητικά τη βιομηχανική και οικονομική δραστηριότητα και τη χρήση ενέργειας στην Κίνα. Είναι πολύ πιθανό, σύμφωνα με αναλυτές, να επηρεαστεί η ανάπτυξη του ΑΕΠ το 2020 οδεύοντας πολύ πιο κάτω από το 6%.⁵⁰

Μία σύντομη επισκόπηση για το ενεργειακό μείγμα της Κίνας για το έτος 2019 θα βοηθήσει την έρευνα θέτοντας μια σφαιρική εικόνα για την ενεργειακή κατάσταση

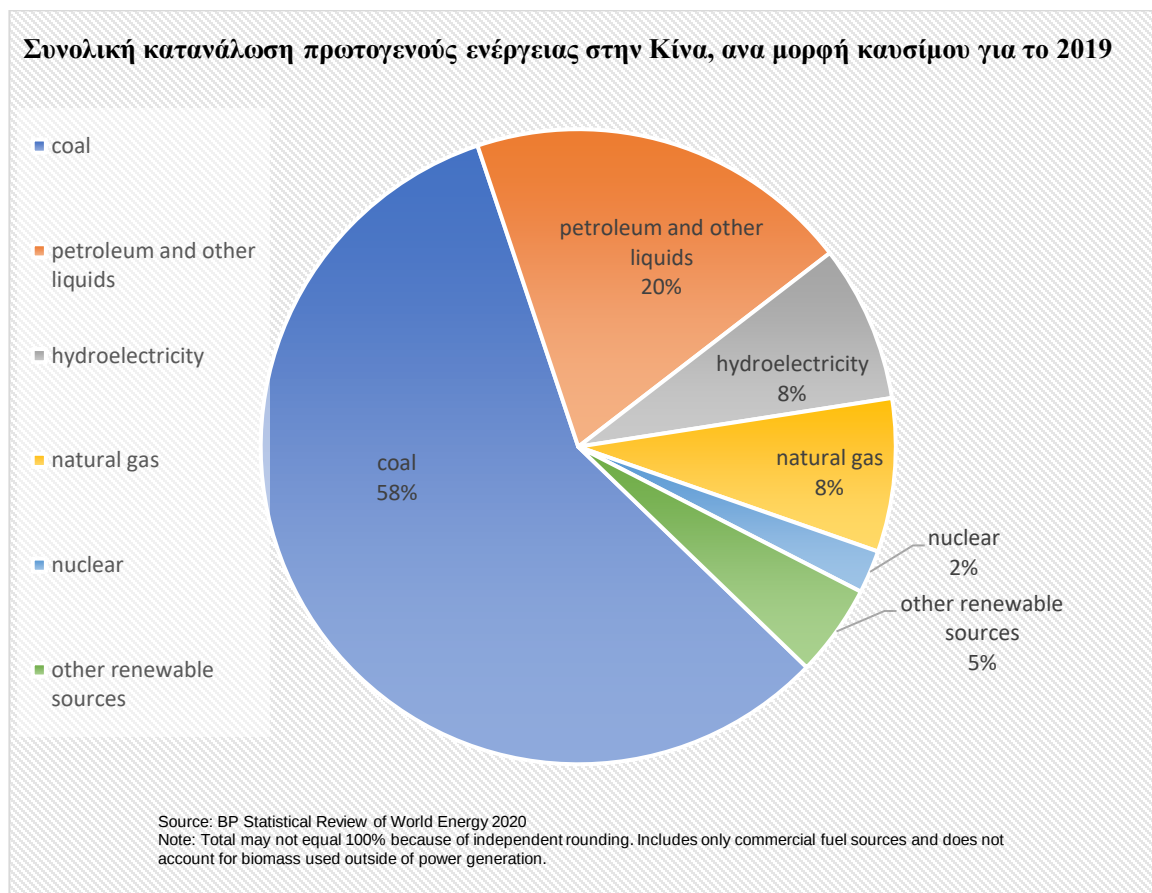
⁴⁷ U.S. Energy Information Administration, International Energy Statistics, [Country Analysis Executive Summary: China](#), September 30, 2020.

⁴⁸ BP Statistical Review of World Energy 2020.

⁴⁹ World Bank Data, [GDP growth \(annual %\)](#), China (accessed September 2019); Reuters, “[China posts weakest growth in 29 years as trade war bites, but ends 2019 on better note](#),” January 16, 2020.

⁵⁰ Reuters, “[China's 2020 GDP growth set to sink to 44-year low as coronavirus cripples economy: Reuters poll](#),” April 14, 2020.

τις χώρες. Το ενεργειακό μείγμα ξεδιπλώνεται στο παρακάτω γράφημα το οποίο ακολουθείται από επεξήγηση:

Εικ. 1: Συνολική κατανάλωση πρωτογενούς ενέργειας στην Κίνα ανά μορφή καυσίμου

Πηγή: BP Statistical Review of World Energy 2020

Ο άνθρακας (58%) προμήθευσε το μεγαλύτερο μέρος της συνολικής κατανάλωσης ενέργειας της Κίνας. Η δεύτερη μεγαλύτερη πηγή καυσίμου ήταν το πετρέλαιο και άλλα υγρά καύσιμα, κατέχοντας το 20% της συνολικής ενεργειακής κατανάλωσης. Παρά το γεγονός ότι η Κίνα έχει διαφοροποιήσει τον ενεργειακό της εφοδιασμό αντικαθιστώντας με καθαρότερα καύσιμα (σε κάποιες χρήσεις) τον άνθρακα και το πετρέλαιο τα τελευταία χρόνια, ωστόσο οι υδροηλεκτρικές πηγές (8%), πυρηνική ενέργεια (2%) και άλλες ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (~5%) υπολογίζονται ως μικρά αλλά αυξανόμενα

ποσοστά στο μερίδιο της ενεργειακής κατανάλωσης της Κίνας.⁵¹ Η κινέζικη κυβέρνηση τα τελευταία χρόνια έχει στόχο να περιορίσει τη χρήση άνθρακα σε λιγότερο από το 58% της συνολικής κατανάλωσης πρωτογενούς ενέργειας έως το 2020 επιχειρώντας να περιορίσει την ατμοσφαιρική ρύπανση που έχει επηρεάσει ορισμένες περιοχές της χώρας. Το 2019 ο άνθρακας αντιπροσώπευε λιγότερο από το 58% γεγονός που επιβεβαιώνει ότι βρίσκονται εντός στόχου.⁵² Το φυσικό αέριο, η πυρηνική ενέργεια και η κατανάλωση ανανεώσιμης ενέργειας έχουν αυξηθεί τα τελευταία χρόνια με σκοπό να αντισταθμίσουν την χρήση άνθρακα. Η Κίνα εισάγει το 31% της κατανάλωσης της σε φυσικό αέριο.⁵³

Το ενεργειακό μίγμα της χώρας βασίζεται στα πετρελαιοειδή, το φυσικό αέριο, τα στερεά καύσιμα (λιγνίτης) και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Η σημαντική αυτή εξάρτηση από εισαγωγές καυσίμων αποτελεί υψηλό κίνδυνο για την ενεργειακή ασφάλεια της χώρας, αφού στην περίπτωση κάποιας συγκυρίας που θα αποβεί αρνητική για τη χώρα, όπως για παράδειγμα η διακοπή στην τροφοδοσία του φυσικού αερίου, θα έχει ως αποτέλεσμα να απειλείται η ενεργειακή τροφοδοσία της χώρας με άμεσες επιπτώσεις στους τομείς που άπτεται το φυσικό αέριο όπως στις μεταφορές, στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, και την συνολική εθνική οικονομία.⁵⁴

Εφόσον παρουσιάσθηκε ενδεικτικά η κατανάλωση της πρωτογενούς ενέργειας στην Κίνα και εντοπίστηκαν οι ενεργειακές της ανάγκες αποσκοπώντας σε μια σφαιρική εικόνα, θα ακολουθήσει βαθύτερη εστίαση στο ζήτημα της εργασίας, το φυσικό αέριο. Σύμφωνα με έγκυρες έρευνες, τα αποθετικά ισοδύναμα φυσικού αερίου της Κίνας ισοδυναμούν με 21,9 φορές την ετήσια κατανάλωσή της. Αυτό σημαίνει ότι έχουν απομείνει περίπου 22 χρόνια φυσικού αερίου (στα τρέχοντα επίπεδα κατανάλωσης και εξαιρουμένων των μη αποδεδειγμένων αποθεμάτων).⁵⁵ Η Κίνα εισάγει φυσικό αέριο σε δύο μορφές, σε αέρια μορφή μέσω αγωγών και σε υγρή μορφή (LNG) σε υγραεριοφόρα

⁵¹ BP Statistical Review of World Energy 2020.

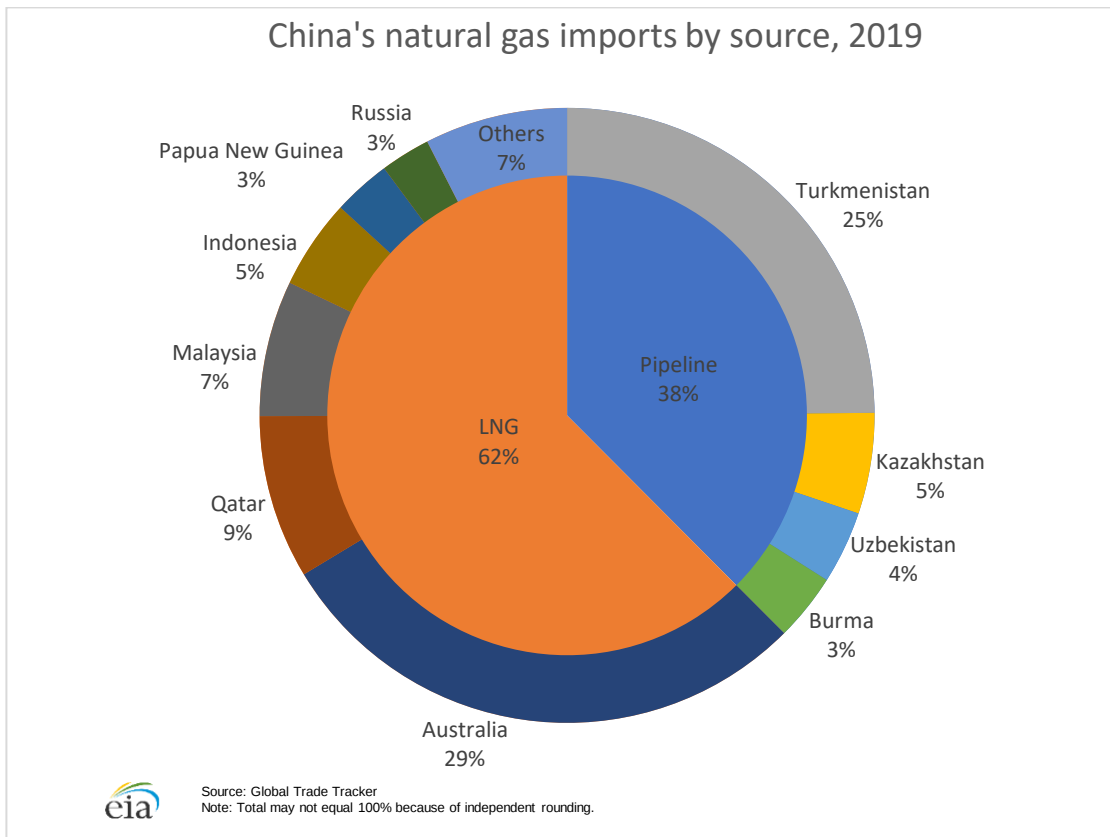
⁵² BP Statistical Review of World Energy 2020· Πβ. China's National Bureau of Statistics, "[Statistical Communiqué of the People's Republic of China on the 2019 National Economic and Social Development](#)," February 28, 2020

⁵³ Worldometer, [China's Natural Gas](#)

⁵⁴ Ι.Θ Μάζης, *Γεωπολιτικά Ζητήματα στην Ευρύτερα Μέση Ανατολή και την Μεσόγειο - II*, επιμ. Κ.Θ. Νικολάου-Πατραγιάς, τόμ. II, Αθήνα: Λειμών, 2018, 990-991.

⁵⁵ Worldometer, [China's Natural Gas](#)

πλοία. Το παρακάτω γράφημα παρουσιάζει τις εισαγωγές της ανά κατηγορία και ανά προέλευση για το έτος 2019:

Εικ.2: Εισαγωγές φυσικού αερίου της Κίνας ανά κράτος, 2019

Πηγή: Global Trade Tracker 2019

Στο γράφημα αυτό παρατηρούμε το εγχείρημα της Κίνας για να καλύψει το διευρυμένο χάσμα μεταξύ της εγχώριας παραγωγής και της ζήτησης φυσικού αερίου. Η βιομηχανία της βασίστηκε σε μια αυξανόμενη ποσότητα εισαγωγών αγωγών και εμπορίου υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG). Το 2019 η Κίνα, ο μεγαλύτερος εισαγωγέας φυσικού αερίου στον κόσμο, εισήγαγε 130,25 bcm3 (4,6 Tcf,) 7% υψηλότερα από τα επίπεδα του 2018. Οι εισαγωγές LNG αντιπροσωπεύουν το 62% του συνόλου και οι εισαγωγές αγωγών αντιστοιχούν στο 38% με κύρια πηγή το Τουρκμενιστάν.⁵⁶ Περίπου το ήμισυ του LNG της Κίνας προέρχεται από την Αυστραλία.

⁵⁶ BP Statistical Review of World Energy 2020.

3.1 Γεωπολιτικοί Δείκτες

Στην ενότητα αυτή θα παρουσιαστούν οι γεωπολιτικοί δείκτες, για τον πυλώνα της άμυνας/ασφάλειας, οι οποίοι είναι επιλεγμένοι ώστε να έχουμε συγκρίσιμες μονάδες που να οδηγήσουν σε ένα έγκυρο υπόδειγμα με συμπεράσματα.

Οι δείκτες ικανοποιούν τα εξής ερωτήματα της ερευνήτριας :

1. Ποια τα αποθέματα Φ.Α του συστήματος;
2. Ποια η παραγωγή Φ.Α του συστήματος;
3. Ποια η κατανάλωση Φ.Α του συστήματος (εστιάζοντας στην Κίνα)
4. Ποιες οι εισαγωγές LNG του συστήματος;
5. Ποιες οι εξαγωγές LNG του συστήματος;
6. Ποιες οι εισαγωγές LNG των ΗΠΑ (ενδεικτικά ως υπερσυστημικός δρών);
7. Ποιοι αγωγοί Φ.Α (χαρακτηριστικά, χωρητικότητα ,διαδρομές) συνδέουν το γεωγραφικό σύμπλοκο Ρωσίας-Κεντρικής Ασίας-Κίνας;

3.1.1 Φυσικό αέριο: Συνολικά αποδεδειγμένα αποθέματα, τέλη 2019 ⁵⁷

Κράτη	Κυβικά μέτρα (τρίσεκατομμύρια)	Ποσοστό επί συνόλου (%)	Αναλογία αποθεμάτων/παραγωγής
Αζερμπαϊτζάν	2.8	1.4%	117.0
Καζακστάν	2.7	1.3%	113.4
Ρωσική Ομοσπονδία	38.0	19.1%	55.9
Τουρκμενιστάν	19.5	9.8%	308.5
Ουζμπεκιστάν	1.2	0.6%	21.5
Άλλα κράτη ΚΑΚ*	< 0.05	<0.05	110.9
Κίνα	8.4	4.2%	47.3
*Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών (Commonwealth of Independent States)			

⁵⁷ BP Statistical Review of World Energy 2020, Natural gas: Total proved reserves, 32.

3.1.2 Φυσικό αέριο: Παραγωγή σε δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα⁵⁸

Κράτη	2017	2018	2019	Ετήσιος ρυθμός αύξησης 2019	Ποσοστό 2019
Αζερμπαϊτζάν	17.8	19.0	24.3	27.7%	0.6%
Καζακστάν	23.4	23.9	23.4	-2.2%	0.6%
Ρωσική Ομοσπονδία	635.6	669.1	679.0	1.5%	17.0%
Τουρκμενιστάν	58.7	61.5	63.2	2.7%	1.6%
Ουζμπεκιστάν	53.4	57.2	56.3	-1.6%	1.4%
Άλλα κράτη ΚΑΚ	0.3	0.3	0.3	2%	< 0.05%
Κίνα	149.2	161.5	177.6	9.9%	4.5%

Η παραγωγή φυσικού αερίου της Κίνας αυξάνεται σταθερά τα τελευταία χρόνια καθώς η χώρα αποτελεί ενεργειακό ασθενή και προσπαθεί να καλύψει την αυξανόμενη ανάγκη για φυσικό αέριο. Το 13ο Πενταετές Σχέδιο της Κίνας στοχεύει η παραγωγή φυσικού αερίου να φτάσει τα 169.92 bcm3 (6 Tcf) για συμβατικό αέριο, 31.15 bcm3 (1,1 Tcf) για σχιστολιθικό αέριο και λιγότερο από 16.99 bcm3 (0,6 Tcf) για ανθρακούχο μεθάνιο έως το 2020. Για να προωθήσει την εγχώρια ανοδική ανάπτυξη μη συμβατικού φυσικού αερίου, η Κίνα δημιούργησε οικονομικά κίνητρα για τους παραγωγούς. Η κυβέρνηση μείωσε τον φόρο πόρων για την παραγωγή σχιστολιθικού φυσικού αερίου από 6% σε 4,2% ξεκινώντας από τον Απρίλιο του 2018 έως τον Μάρτιο του 2021.

⁵⁸ BP Statistical Review of World Energy 2020, Natural gas: Production in billion cubic metres, 34.

Επιπλέον, η Κίνα επέκτεινε τις επιδοτήσεις σε όλη την μη συμβατική παραγωγή έως το 2023 και, για πρώτη φορά, συμπεριέλαβε το συμπαγές αέριο ως μη συμβατική πηγή φυσικού αερίου που να είναι επιλέξιμη να λάβει επιδοτήσεις. Οι NOC (Chinese national oil companies) ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα της κυβέρνησης το 2018 για μείωση των μελλοντικών ελλείψεων φυσικού αερίου και να καταστήσουν την Κίνα πιο αυτάρκη σε πόρους φυσικού αερίου.⁵⁹

Η κυβέρνηση της Κίνας αναμένει να αυξήσει το μερίδιο του φυσικού αερίου ως μέρος της συνολικής κατανάλωσης ενέργειας από σχεδόν 8% το 2019 σε 10% έως το 2020 και 14% έως το 2030 για να μετριάσει τα αυξημένα επίπεδα ρύπανσης που οφείλονται στη βαριά χρήση άνθρακα της χώρας.⁶⁰ Παρόλο που το φυσικό αέριο εξακολουθεί να είναι ένας μικρός συντελεστής στο συνολικό ενεργειακό χαρτοφυλάκιο της Κίνας, γίνεται γρήγορα μια σημαντική πηγή καυσίμων και η Κίνα είναι πλέον μια από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες αγορές φυσικού αερίου στον κόσμο.

⁵⁹ Country Analysis Executive Summary: China, September 30, 2020· Πβ. International Energy Agency, Gas Market Report 2019, 79-83; Oil and Gas Journal, “WoodMac notes tight gas featured in China’s new unconventional gas subsidy,” July 1, 2019

⁶⁰ Country Analysis Executive Summary: China, September 30, 2020· Πβ. International Energy Agency, Gas Market Report 2019, 20; The Oxford Institute for Energy Studies, “The Outlook for Natural Gas and LNG in China in the War Against Air Pollution,” December 2018, page 33; FACTS Global Energy, East of Suez Gas Databook: China Natural Gas Outlook, September 2019, 17.

3.1.3 Φυσικό αέριο: Κατανάλωση σε δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα*⁶¹

Κράτη	2017	2018	2019	Ετήσιος ρυθμός αύξησης 2019	Ποσοστό 2019 %
Αζερμπαϊτζάν	10.6	10.8	11.8	9%	0.3%
Καζακστάν	16.8	19.0	17.9	-5.8%	0.5%
Ρωσική Ομοσπονδία	431.1	454.5	444.3	-2.2%	11.3%
Τουρκμενιστάν	24.8	28.4	31.5	11.1%	0.8%
Ουζμπεκιστάν	43.1	44.4	43.4	-2.2%	1.1%
Άλλα κράτη ΚΑΚ	5.1	5.9	5.5	-6.0%	0.1%
Κίνα	240.4	283.0	307.3	8.6%	7.8%

Η κατανάλωση φυσικού αερίου της Κίνας αυξήθηκε κατά 8.6 % το 2019 σε 307.3 bcm3 από 283 bcm3 το 2018. Κατά την τελευταία δεκαετία, η ζήτηση φυσικού αερίου της Κίνας αυξήθηκε ραγδαία κατά περίπου 13% ετησίως, καθιστώντας την τρίτη μεγαλύτερη στον κόσμο καταναλωτή φυσικού αερίου πίσω από Ηνωμένες Πολιτείες και Ρωσία.⁶² Παρόλο που η περισσότερη κατανάλωση φυσικού αερίου προέρχεται από βιομηχανική χρήση, συμπεριλαμβανομένης της εξόρυξης πετρελαίου και φυσικού αερίου (αντιπροσωπεύει περισσότερο από 40% το 2018), τα μερίδια κατανάλωσης φυσικού αερίου στους τομείς της ηλεκτρικής ενέργειας και των μεταφορών αυξήθηκαν κατά την τελευταία δεκαετία.⁶³

⁶¹ BP Statistical Review of World Energy 2020, Natural gas: Consumption in billion cubic metres, 36.

⁶² U.S. Energy Information Administration estimates; BP Statistical Review of World Energy 2019.

⁶³ Country Analysis Executive Summary: China, September 30, 2020· Πβ. FACTS Global Energy, East of Suez Gas Databook: China Natural Gas Outlook, September 2019, 28.

Αρκετοί παράγοντες έχουν συμβάλει στην ισχυρή ανάπτυξη της κατανάλωσης φυσικού αερίου τα τελευταία χρόνια. Η κακή ποιότητα του αέρα, ιδιαίτερα σε αστικές περιοχές της βορειοανατολικής Κίνας, όπου η υπερβολική χρήση άνθρακα το χειμώνα προκαλεί νέφος και επικίνδυνα επίπεδα ρύπανσης, ώθησε την κυβέρνηση να επιβάλει τη μετάβαση καυσίμων από άνθρακα σε φυσικό αέριο για βιομηχανική χρήση, παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας για οικιακή και εμπορική θέρμανση. Οι αυστηροί περιβαλλοντικοί στόχοι που έθεσε η κεντρική κυβέρνηση το 2017, δημιούργησε μια αύξηση της ζήτησης φυσικού αερίου από τις βόρειες πόλεις κατά τη χρήση αιχμής κατά τους χειμερινούς μήνες 2017 και 2018.⁶⁴ Άλλοι οδηγοί ζήτησης ήταν οι χαμηλές τιμές φυσικού αερίου, η υψηλότερη χρήση φυσικού αερίου στον τομέα των μεταφορών και η επέκταση των υποδομών φυσικού αερίου για την ανακούφιση των σημείων συμφόρησης και τη μεταφορά φυσικού αερίου σε κέντρα ζήτησης.

⁶⁴ The Oxford Institute for Energy Studies, “The Outlook for Natural Gas and LNG in China in the War against Air Pollution,” December 2018, 11-20.

3.1.4 Φυσικό αέριο: Διαπεριφερειακές εμπορικές συναλλαγές⁶⁵

Ρωσική Ομοσπονδία	2017	2018	2019	Ετήσιος ρυθμός αύξησης 2019	Ποσοστό 2019 %
Εισαγωγές αγωγών	28.6	23.5	26.8	14.2%	2.7%
Συνολικές εισαγωγές	28.6	23.5	26.8	14.2%	2.7%
Εξαγωγές αγωγών	219.7	221.3	217.2	-1.8%	22.1%
Εξαγωγές LNG	15.4	24.9	39.4	57.9%	4.0%
Συνολικές εξαγωγές	235.2	246.2	256.6	4.2%	26.1%

Άλλα κράτη ΚΑΚ	2017	2018	2019	Ετήσιος ρυθμός αύξησης 2019	Ποσοστό 2019 %
Εισαγωγές αγωγών	28.8	30.3	29.2	-3.5%	3.0%
Συνολικές εισαγωγές	28.8	30.3	29.2	-3.5%	3.0%
Εξαγωγές αγωγών	78.0	79.7	81.3	2.0%	8.3%
Συνολικές εξαγωγές	78.0	79.7	81.3	2.0%	8.3%

⁶⁵ BP Statistical Review of World Energy 2020, Natural gas: Inter-regional trade, 40.

ΗΠΑ	2017	2018	2019	Ετήσιος ρυθμός αύξησης 2019	Ποσοστό 2019 %
Εισαγωγές αγωγών	80.8	76.6	73.3	-4.4%	7.4%
Εισαγωγές LNG	2.2	2.1	1.5	-30.9%	0.1%
Συνολικές εισαγωγές	83.0	78.8	74.8	-5.1%	7.6%
Εξαγωγές αγωγών	66.1	67.8	75.4	11.3%	7.7%
Εξαγωγές LNG	17.1	28.6	47.5	66.3%	4.8%
Συνολικές εξαγωγές	83.2	96.3	122.9	27.6%	12.5%

Κίνα	2017	2018	2019	Ετήσιος ρυθμός αύξησης 2019	Ποσοστό 2019 %
Εισαγωγές αγωγών	39.9	47.9	47.7	-0.3%	4.8%
Εισαγωγές LNG	52.	73.5	84.8	15.4%	8.6%
Συνολικές εισαγωγές	92.8	121.3	132.5	9.2%	13.5%
Εξαγωγές LNG	-	-	0.1	μη διαθέσιμα	<0.05%
Συνολικές εξαγωγές	-	-	0.1	μη διαθέσιμα	<0.05%

3.1.5 Ποσοστό ΑΕΠ από Ετήσιες Αμυντικές Δαπάνες Γεωπολιτικού Συστήματος⁶⁶

Κράτη	2017	2018	2019
Αζερμπαϊτζάν	3.82%	3.62%	4.0%
Καζακστάν	0.87%	0.93%	1.06%
Ρωσική Ομοσπονδία	4.23%	3.72%	3.88%
Τουρκμενιστάν	Μη διαθέσιμο	Μη διαθέσιμο	Μη διαθέσιμο
Ουζμπεκιστάν	Μη διαθέσιμο	3.6% ⁶⁷	Μη διαθέσιμο
Κίνα	1.9%	1.9%	1.89%
ΗΠΑ	3.31%	3.32%	3.41%

Η Κίνα για το έτος 2019 κατείχε την δεύτερη θέση για την μεγαλύτερη στρατιωτική δαπάνη στον κόσμο, αντιπροσωπεύοντας το 14% των συνολικών παγκόσμιων δαπανών.⁶⁸ Τον Μάιο του 2020 κατά την ετήσια συνάντηση του νομοθετικού της σώματος στο Πεκίνο, το Εθνικό Λαϊκό Συνέδριο ανακοίνωσε τον νέο αμυντικό προϋπολογισμό της για την εθνική άμυνα για το έτος 2020. Παρά τον Covid-19 οι κινεζικές στρατιωτικές δαπάνες θα αυξηθούν 6,6%, το χαμηλότερο ποσοστό εδώ και δεκαετίες.⁶⁹ Το χρηματικό ποσό που έχει ανακοινώσει ότι σκοπεύει να δαπανήσει η

⁶⁶ Theglobeconomy.com

⁶⁷ SIPRI, [Military expenditure by country as percentage of gross domestic product, 1988-2019](#)

⁶⁸ Niall MacCarthy, Forbes, [The biggest military budgets as a share of GDP in 2019](#), 27/04/2020, Τελευταία πρόσβαση 7/12/2020

⁶⁹ B.Glaser, M. Funairole And B. Hart, [Despite Covid, China will spend more on defence in 2020 than it did last year](#), ThePrint, 28/05/2020, Τελευταία πρόσβαση 7/12/2020

Κίνα στην άμυνα της είναι 178 δις δολάρια.⁷⁰ Ο Πρόεδρος Σι Τζινπίνγκ στέλνει ένα σαφές μήνυμα στην παγκόσμια κοινότητα ότι παραμένει προσηλωμένος στην ολοκλήρωση του εκσυγχρονισμού του Λαϊκού Απελευθερωτικού Στρατού (PLA) έως το 2035 και έπειτα την μετατροπή του σε «παγκόσμιας τάξης» στρατό μέχρι το 2049.

Αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι το Διεθνές Ινστιτούτο Ερευνών της Στοκχόλμης για την Ειρήνη (Stockholm International Peace Research Institute, SIPRI), όπως και το Διεθνές Ινστιτούτο Στρατηγικών Μελετών (International Institute for Strategic Studies, IISS) έχουν εντοπίσει σύμφωνα με τις μελέτες τους πολύ μεγαλύτερα νούμερα αμυντικών προϋπολογισμών από μεριάς της Κίνας, θέτοντας το ερώτημα αν η Κίνα λέει την αλήθεια για τους αμυντικούς της προϋπολογισμούς μιας και στις αναλύσεις προκύπτει η ενδεχόμενη αύξηση του ανακοινωθέντος ποσού κατά 100 δις παραπάνω. Συγκριτικά, η εκτίμηση του 2019 από τη SIPRI συνδέει τις ονομαστικές αμυντικές δαπάνες της Κίνας στα 261 δισεκατομμύρια δολάρια - 1,5 φορές μεγαλύτερη από την επίσημη τιμή.⁷¹

Οι προσπάθειες για τον ακριβή προσδιορισμό των κινεζικών στρατιωτικών δαπανών περιπλέκονται περαιτέρω από την απουσία λεπτομερούς κατανομής των δαπανών και τον αποκλεισμό διαφόρων στρατιωτικών δαπανών, συμπεριλαμβανομένων των δαπανών για την Ένοπλη Αστυνομία του Λαού (People's Armed Police, PAP). Το PAP είναι μια παραστρατιωτική αστυνομική συνιστώσα των ενόπλων δυνάμεων της Κίνας που είναι υπό τη διοίκηση της Κεντρικής Στρατιωτικής Επιτροπής (Chinese Military Commission, CMC) και είναι επιφορτισμένη με την εσωτερική ασφάλεια, την επιβολή του νόμου, την αντιτρομοκρατία και την προστασία των θαλάσσιων δικαιωμάτων.⁷²

⁷⁰ ChinaPower, [What does China Really Spend on its Military?](#), Τελευταία πρόσβαση 7/12/2020

⁷¹ ChinaPower, [What does China Really Spend on its Military?](#), Τελευταία πρόσβαση 7/12/2020

⁷² B.Glaser, M. Funaiolo And B. Hart, [Despite Covid, China will spend more on defence in 2020 than it did last year](#), ThePrint, 28/05/2020, Τελευταία πρόσβαση 7/12/2020

Source: Chinese Central Government

CSIS | CHINA POWER PROJECT

Εικ. 3: Ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης ανακοινωθέντος αμυντικού προϋπολογισμού της Κίνας
Πηγή: Κεντρική κυβέρνηση Κίνας 2020

Ο ετήσιος αμυντικός προϋπολογισμός της Κίνας από το 2016 κυμαίνονταν μεταξύ 7,2% και 8,1% επομένως η ανακοίνωση για αύξηση 6,6% το 2020 αποτελεί σημαντική πτώση αλλά πρέπει να γίνει κατανοητή κάτω υπό το πρίσμα της πρόσφατης επιβράδυνσης της κινέζικης οικονομίας λόγω Covid-19.⁷³

⁷³ Center for Strategic & International Studies, [Breaking Down China's 2020 Defense Budget](#), 22/05/2020, Τελευταία πρόσβαση 7/12/2020

3.1.6 Υποσύστημα Κεντρικής Ασίας-Κίνας

Η εκρηκτική και διαρκής ανάπτυξη της οικονομίας της Κίνας τις τελευταίες τρεις δεκαετίες δημιούργησε τεράστια ανάγκη για εισαγόμενη ενέργεια και έτσι άλλαξε εντελώς την παγκόσμια εξίσωση προσφοράς-ζήτησης. Η τεράστια βιομηχανική παραγωγή της και οι μεγάλες πόλεις λειτουργούν με ιστορικά άνευ προηγουμένου ποσότητες άνθρακα, πετρελαίου και φυσικού αερίου. Η Κίνα έχει γίνει ο μεγαλύτερος καταναλωτής ενέργειας στον κόσμο σε λιγότερο από 20 χρόνια, αντιπροσωπεύοντας σχεδόν το 20% της συνολικής κατανάλωσης ενέργειας παγκοσμίως. Για να βελτιώσει αυτήν την εξάρτηση στοχεύοντας σε ενεργειακή ασφάλεια, η Κίνα έχει αρχίσει να διαφοροποιεί τις διεθνείς πηγές ενέργειας, υποστηρίζοντας την ανάπτυξη αγωγών που συνδέονται με την Κίνα στη Μιανμάρ και την Κεντρική Ασία.⁷⁴

Η Κεντρική Ασία ως τμήμα του εξεταζομένου Γεωπολιτικού Υποσυστήματος Κεντρικής Ασίας-Κίνας αντιπροσωπεύει περίπου το 4% των παγκόσμιων αποθεμάτων ενέργειας γεγονός που έκανε την Κίνα να στραφεί αυτήν για ενεργειακό εφοδιασμό, για δύο βασικούς λόγους. Πέρα από την πρόσβαση σε μια πιο σταθερή και πλησιέστερη πηγή άφθονης ενέργειας, η Κίνα στοχεύει να ανταγωνιστεί επιθετικά την ενεργειακή της ασφάλεια αναπτύσσοντας μια «ενεργειακή διπλωματία» με την περιοχή. Δεύτερον, η ανάπτυξη στενών δεσμών με την Κεντρική Ασία μέσω ενός ενεργειακού δεσμού βοηθά την Κίνα να αποτρέψει τις απειλές από τους αυτονομιστές της Αυτόνομης Περιοχής των Ουιγούρων του Σινκιάνγκ. Η Κίνα έχει αναδιοργανώσει τις στρατιωτικές μονάδες στο Σινκιάνγκ για να διαφυλάξει τα πετρελαϊκά της πεδία, δεδομένων των δυτικών συνόρων 3300 χλμ με το Καζακστάν, το Κιργιστάν και το Τατζικιστάν.

Οι κυριότεροι κινεζικοί ενεργειακοί παράγοντες στην περιοχή είναι η China National Petroleum Corporation (CNPC), η China National Offshore Oil Corporation (CNOOC), η China Petroleum and Chemical Corporation (SINOPEC) και η Petro China και έχουν συνεργαστεί με τοπικές εταιρείες για να ανταγωνιστούν τους παραδοσιακούς φορείς ισχύος όπως η Ρωσία αλλά και πολυεθνικές εταιρείες όπως η Chevron, η ExxonMobile και η BP στην εξερεύνηση και εξόρυξη πετρελαίου και φυσικού αερίου. Η Κίνα προσπαθεί να δημιουργήσει μακροπρόθεσμη ενεργειακή ασφάλεια μέσω

⁷⁴ Chen and Fazilov, 'Re-Centering Central Asia', 71. 1-3.

επενδύσεων σε πετρελαϊκά πεδία και φυσικό αέριο στο εξωτερικό και διαφοροποιώντας τους παρόχους της.⁷⁵

Στον τομέα της ενέργειας η κεντρική κυβέρνηση κινείται αποβλέποντας σε περισσότερα: συστήματα τιμολόγησης με βάση την αγορά, μέτρα ενεργειακής απόδοσης και καταπολέμησης της ρύπανσης, ανταγωνισμό μεταξύ ενεργειακών εταιρειών και μεγαλύτερη πρόσβαση στην αγορά σε μικρότερες και ανεξάρτητες εταιρείες, και τέλος σε υψηλότερες επενδύσεις σε πιο τεχνικά προκλητικές περιοχές, όπως τα κατάντη των ποταμών, στις οποίες απαντούν αποθέματα υδρογονανθράκων, σχιστολιθικού αερίου και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Η Κίνα αναζητά τρόπους για να προσελκύσει περισσότερες ιδιωτικές επενδύσεις στον ενεργειακό τομέα εξορθολογίζοντας τις διαδικασίες έγκρισης του έργου, με την εφαρμογή πολιτικών με σκοπό την βελτίωση των υποδομών μεταφοράς ενέργειας για την σύνδεση κέντρων προσφοράς και ζήτησης και χαλαρώνοντας τον έλεγχο των τιμών.⁷⁶

Εντός του Γεωπολιτικού Υποσυστήματος Κεντρικής Ασίας-Κίνας δύο κύριοι αγωγοί εκτείνονται από την Κεντρική Ασία έως την Κίνα: α) ο αγωγός φυσικού αερίου Κεντρικής Ασίας-Κίνας και β) ο αγωγός πετρελαίου Καζακστάν-Κίνας. Ο αγωγός φυσικού αερίου Κεντρικής Ασίας-Κίνας, που εκτείνεται στο Τουρκμενιστάν, το Ουζμπεκιστάν και το Καζακστάν, και διασχίζει το Σινκιάνγκ στη συνοριακή πόλη του Χόργου συνδέεται με τον δεύτερο αγωγό φυσικού αερίου της Κίνας δυτικά-ανατολικά, ο οποίος ξεκινά από τη Χόργκο και τελειώνει στο Χονγκ Κονγκ και εκτείνεται σε απόσταση 8704 χλμ. Με την πιθανή την προσθήκη της γραμμής D, ο αγωγός φυσικού αερίου της Κεντρικής Ασίας-Κίνας θα έχει ετήσια δυνατότητα παράδοσης 85 δισεκατομμυρίων κυβικών μέτρων αποτελώντας το μεγαλύτερο σύστημα μεταφοράς φυσικού αερίου στο Γεωπολιτικό Υποσύστημα Κεντρικής Ασίας-Κίνας.⁷⁷

⁷⁵ Chen and Fazilov, 'Re-Centering Central Asia', 71. 1-3.

⁷⁶ *ibid.*

⁷⁷ Chen and Fazilov, 'Re-Centering Central Asia', 71, 4.

3.1.7 Ενεργειακοί δεσμοί Κίνας-Καζακστάν

Οι κινεζικές εταιρείες ενέργειας δραστηριοποιούνται και επενδύουν στο Καζακστάν, όπου η CNPC απέκτησε το 60,3% των μετοχών της εταιρείας πετρελαίου Kazakh Aktobemunaigaz το 1997. Η CNPC αγόρασε αργότερα ολόκληρες τις μετοχές της εταιρείας και ίδρυσε ξανά το CNPC-Aktobemunaigaz. Επιπλέον, η CNPC απέκτησε μερίδιο μειοψηφίας 49% στην AO MangistauMunaigaz Company του Καζακστάν από την KazMunaiGaz. Αυτή η συμφωνία δίνει στην Κίνα τον έλεγχο περίπου του 15% της συνολικής παραγωγής πετρελαίου του Καζακστάν. Το Καζακστάν και η Κίνα έχουν εξετάσει δύο ακόμη ενδεχόμενα. Πρώτον, να παραταθεί ο υφιστάμενος αγωγός μεταξύ των πόλεων Ουζμπεκιστάν-Μπουχάρα και Τασκένδης στο Αλμάτι, στη συνέχεια μέσω Ταλντίνκοργκεν στο Αλασκάνκου. Δεύτερον, η κατασκευή ενός νέου αγωγού φυσικού αερίου που συνδέει το Ισίμ (δυτική Σιβηρία) και το Αλασκάνκου και τον άλλο που διέρχεται από την Αστάνα και την Καραγκάντα. Η Κίνα θεωρεί το Καζακστάν βασική πηγή και σύνδεσμο για την ενεργειακή της ασφάλεια, και θεωρεί ότι η διμερής διακρατική συνεργασία συμβάλλει στην ενίσχυση και τη διασφάλιση των βορειοδυτικών συνόρων της αναστατωμένης περιφέρειας Σινκιάνγκ.⁷⁸

Η Κίνα επέκτεινε μια άλλη σύμβαση με το Καζακστάν και διπλασίασε το ποσό του εισαγόμενου φυσικού αερίου σε 9.91 bcm (350 Bcf) ανά έτος έως το 2023.⁷⁹ Οι κινεζικές ενεργειακές συμφωνίες στην Κεντρική Ασία τερμάτισαν τη μονοπωλιακή θέση της Ρωσίας εκεί. Η ανάπτυξη αγωγών αργού πετρελαίου μεταξύ των δύο χωρών [Κίνα και Καζακστάν] ήταν ένα οδυνηρό πλήγμα για τη Ρωσία, καθώς οδήγησε στην κατάρρευση της μονοπωλιακής της θέσης ως της μοναδικής χώρας διέλευσης και αγοράς ενεργειακών πόρων της Κεντρικής Ασίας. Ομοίως, ο αγωγός μεταξύ Κίνας και Τουρκμενιστάν έδωσε και στις δύο χώρες μεγαλύτερη ώθηση στις διαπραγματεύσεις με την Gazprom.⁸⁰

⁷⁸ Chen and Fazilov, 'Re-Centering Central Asia', 71. σελ 5

⁷⁹ International Energy Agency, Gas Market Report 2019, 119; FACTS Global Energy, "Gas/LNG Alert, "Slowdown in China LNG Demand Growth over 2019-2021 Amid Tepid GDP Growth and New Pipeline Gas Startup," March 1, 2019.

⁸⁰ Paul J. Bolt & Sharyl Cross, *China, Russia, and Twenty-First Century Global Geopolitics*, Oxford 2018, 88.

3.1.8 Το Τουρκμενιστάν και το Ουζμπεκιστάν στον ενεργειακό λογισμό της Κίνας.

Το Τουρκμενιστάν έχει αποδεδειγμένα αποθέματα φυσικού αερίου που έχουν τραβήξει σημαντική προσοχή και ενδιαφέρον της Κίνας. Ο αγωγός φυσικού αερίου Central Asia-China Gas Pipeline (CACGP) ξεκινά στο Τουρκμενιστάν και περνά από το Ουζμπεκιστάν και το Καζακστάν πριν την σύνδεση με έναν δεύτερο αγωγό που τρέχει δυτικά προς ανατολικά στην Κίνα, τον West- East Pipeline. Η εξέλιξη της ενεργειακής συνεργασίας μεταξύ Κίνας και Τουρκμενιστάν θα ωφελήσει και τις δύο πλευρές. Το Τουρκμενιστάν επωφελείται από τον διπλασιασμό του ενεργειακού εφοδιασμού της Κίνας και την παράκαμψη των μεγαλύτερων ανταγωνιστών του, του Ιράν και της Ρωσίας. Το Πεκίνο κερδίζει με την εξασφάλιση νέων προμηθειών φυσικού αερίου και έτσι αναβάλλει τα σχέδια για να διαπραγματευτεί με το Ιράν έως ότου βελτιωθεί ή σταθεροποιηθεί το πολιτικό κλίμα της Μέσης Ανατολής. Η Κίνα με το ενεργειακό πλέγμα της Κίνας-Κεντρικής Ασίας (Central Asia-China Gas Pipeline, CACGP) μπόρεσε να εξασφαλίσει αυτήν την ενεργειακή ροή σε μεγάλες αποστάσεις για να τροφοδοτήσει την κατασκευή και τις μεγάλες πόλεις της στην ανατολική ακτή.⁸¹

Οι εισαγωγές αγωγών φυσικού αερίου μειώθηκαν ελαφρά το 2019 σε 48.14bcm3 (1,7 Tcf), οι περισσότερες από τις οποίες προέρχονται από το Τουρκμενιστάν.⁸² Εκτός από τις εισαγωγές αγωγών φυσικού αερίου από την Κεντρική Ασία και τη Βιρμανία, η Κίνα άρχισε να εισάγει φυσικό αέριο από τη Ρωσία μέσω του αγωγού Power of Siberia τον Δεκέμβριο του 2019. Η Κίνα και η Ρωσία υπέγραψαν συμφωνία φυσικού αερίου το 2014, στην οποία η Κίνα θα εισαγάγει κατά μέσο όρο 36.81bcm (1,3 Tcf) ετησίως φυσικού αερίου από τις εκτάσεις της Ανατολικής Σιβηρίας της Gazprom για περίοδο 30 ετών. Η Ρωσία αναμένει να αυξήσει τις προμήθειες κατά τα επόμενα χρόνια και να στείλει 15.0 MMcm (530 Mcf) έως το 2022. Το τμήμα της Ρωσίας για το έργο του αγωγού στα κινεζικά σύνορα πραγματοποιήθηκε στα τέλη του 2019. Η Κίνα σχεδιάζει

⁸¹ Chen and Fazilov, 'Re-Centering Central Asia', 71. σελ 6.

⁸² Global Trade Tracker (πρόσβαση 24 Φεβρουαρίου 2020).

να επεκτείνει την πλευρά του αγωγού, η οποία θα παραδώσει φυσικό αέριο στο Πεκίνο και σε άλλα κέντρα ζήτησης, στα τέλη του 2020.⁸³

Αυτή η νέα προμήθεια φυσικού αερίου από τη Ρωσία θα ανταγωνιστεί τις εισαγωγές LNG στη βόρεια Κίνα και θα διαφοροποιήσει την προσφορά φυσικού αερίου της Κίνας. Το LNG θα αντιμετωπίσει επίσης περισσότερο ανταγωνισμό από τη γραμμή D, τον τέταρτο αγωγό του συστήματος αγωγών CACGP τα επόμενα χρόνια. Αυτός ο αγωγός πρόκειται να προσθέσει άλλα 31.15 Bcm (1,1 Tcf) χωρητικότητας και να αυξήσει την ποσότητα φυσικού αερίου από το Τουρκμενιστάν σε 65.13Bcm (2,3 Tcf) ετησίως (Tcf/y). Η γραμμή D έχει προγραμματιστεί να συνδεθεί το 2022 παρότι παρουσίασε αρκετές καθυστερήσεις τα τελευταία χρόνια.

⁸³ FACTS Global Energy, East of Suez Gas Databook 2019, China Natural Gas Outlook, September 2019, page 23; International Energy Agency, Gas Market Report 2019, 120; Reuters, “[China imports 840 mln cubic meters of Siberian natgas since pipeline launch](#),” (ημερομηνία πρόσβασης 26 Φεβρουαρίου 2020)

3.1.9 Ευρασιατικοί αγωγοί φυσικού αερίου του Συστήματος

Ακολουθεί παράθεση των ευρασιατικών αγωγών φυσικού αερίου του Γεωπολιτικού Συστήματος σε μορφή πίνακα που περιλαμβάνει όλες τις προδιαγραφές, τις διαδρομές και τα τεχνικά χαρακτηριστικά τους. Οι αγωγοί αυτοί συνδυαστικά ή και ξεχωριστά αποτελούν τις υποδομές που μέσα σε αυτές ρέει το ευρασιατικό φυσικό αέριο, το οποίο ως Γεωπολιτικός Παράγοντας, επηρεάζει τον Γεωπολιτικό Πυλώνα ισχύος της Άμυνας/Ασφάλειας.

Οι παρατιθέμενοι αγωγοί είναι οι εξής:

Αγωγός 1: Central Asia-China Gas Pipeline (CACGP)

Αγωγός 2: Myanmar-China Gas Pipeline (MCGP)

Αγωγός 3: Sakhalin–Khabarovsk–Vladivostok

Αγωγός 4: Power of Siberia

Αγωγός 5: Power of Siberia 2

Αγωγός 6: East-West Pipeline

Αγωγός 7: Mozdok–Makhachkala–Kazi Magomed

Αγωγός 1	Central Asia-China Gas Pipeline (CACGP)
Χώρες	Τουρκμενιστάν, Ουζμπεκιστάν, Καζακστάν, Κίνα
Κατεύθυνση	Νότια-Βόρεια- Ανατολικά
Αφετηρία	Δεξιά όχθη του Amu Darya, Saman-Depe, Τουρκμενιστάν Line A Έναρξη λειτουργίας το 2009 Line B άρχισε να λειτουργεί το 2010 Line C άρχισε να λειτουργεί το 2014. Line D θα ολοκληρωθεί έως το τέλος του 2020
Διά	Olot, Shymkent, Alataw Pass
Τέρμα	Horgos, Σινκιάνγκ, Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας (συνδέεται με αγωγό αερίου West-East)
Συνεργάτες	China National Petroleum Corporation, Türkmengaz, Uzbekneftegas, KazMunayGas
Μήκος	1,833 χλμ.
Μέγιστη απόδοση	55 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα ανά έτος
Διάμετρος	1,067 χιλιοστόμετρα
Ανάθεση	2009
Έναρξη κατασκευής	2007
Κατάσταση	Ενεργός

Αγωγός 2	Myanmar-China Gas Pipeline (MCGP) ⁸⁴
Χώρες	Βιρμανία (Μυανμάρ), Κίνα
Κατεύθυνση	Νότια - Βόρεια
Αφετηρία	Νήσος Ramree, δυτική ακτή Μυανμάρ
Σταθμοί συμπίεσης	Kyaukpheyu, Yenangyaung, Taungtha and Mandalay
Τέρμα	Ruili, στην Περιφέρεια Γιουνάν της Κίνας
Συνεργάτες	CNP SEAP, MOGE, POSCO DAEWOO, OCEBV, GAIL, KOGAS
Μήκος	2,806 χλμ.
Μέγιστη απόδοση	5.2 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα ανά έτος (Φάση I) 12 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα ανά έτος (Φάση II)
Διάμετρος	1,016 χιλιοστόμετρα
Ανάθεση	μη διαθέσιμο
Έναρξη κατασκευής	Ιούλιος 2013
Κατάσταση	Ενεργός

⁸⁴ [Myanmar-China Oil & Gas Pipeline Project \(Myanmar Section\) Special Report on Social Responsibility](#)

Αγωγός 3	Sakhalin–Khabarovsk–Vladivostok⁸⁵ (ο πρώτος διαπεριφερειακός αγωγός στην ανατολική Ρωσία)
Χώρες	Άπω Ανατολή, Ρωσία
Κατεύθυνση	Ρωσικό αέριο προς κράτη Ανατολικής Ασίας (Κίνα, Νότιος Κορέα, Ιαπωνία)
Αφετηρία	Sakhalin
Διά	Komsomolsk-on-Amur, Khabarovsk
Τέρμα	Vladivostok
Συνεργάτες	Gazprom
Μήκος	1,800 χλμ.
Μέγιστη απόδοση	36.5 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα ανά έτος
Διάμετρος	1,220 χιλιοστάμετρα
Ανάθεση	8 Σεπτεμβρίου 2011
Έναρξη κατασκευής	Σεπτέμβριος 2011
Κατάσταση	Ενεργός

⁸⁵ Gazprom “[Sakhalin–Khabarovsk–Vladivostok pipeline](#)”

Αγωγός 4	Power of Siberia ⁸⁶
Χώρες	Ρωσία
Κατεύθυνση	Δυτικά – Ανατολικά – Νότια
Αφετηρία	Chayanda field (Φάση 1) Kovykta field (Φάση 2)
Διά	Lensk, Olyokminsk, Aldan , Neryungri, Skovorodino, Svobodny, Khabarovsk (περαιτέρω επέκταση)
Τέρμα	Blagoveshchensk (Φάση 1) Vladivostok (περαιτέρω επέκταση)
Συνεργάτες	Gazprom
Μήκος	3,968 χλμ.
Μέγιστη απόδοση	61 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα ανά έτος
Διάμετρος	1,420 χιλιοστάμετρα
Ανάθεση	2 Δεκεμβρίου 2019
Έναρξη κατασκευής	2017
Κατάσταση	Ενεργός

⁸⁶ Pipe innovation Technologies, [Power of Siberia Pipeline](#); Gazprom “[Power of Siberia](#)”

Αγωγός 5	Altai Gas Pipeline (Power of Siberia 2) ⁸⁷
Χώρες	Ρωσία - Κίνα
Κατεύθυνση	Βόρεια - Νότια
Αφετηρία	Σταθμός συμπίεσης Purpeyskaya (αγωγός Urengoy-Surgut-Chelyabinsk), Ρωσία
Διά	Alexandrovskoye, Vertikos, Parabel, Chazhemto, Volodino, Boyarka, Novosibirsk, Barnaul, Biysk, όρος Kanas
Τέρμα	Σινκιάνγκ (αγωγός αερίου δυτικού-ανατολικού), Κίνα
Συνεργάτες	Gazprom
Μήκος	2.800 χλμ. (1.700 μίλια)
Μέγιστη απόδοση	30 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα ανά έτος
Διάμετρος	1,420 χιλιοστόμετρα
Ανάθεση	μη διαθέσιμο
Έναρξη κατασκευής	μη διαθέσιμο
Κατάσταση	Προτεινόμενος

⁸⁷ [Global energy wiki monitor](#)

Αγωγός 6	East-West Pipeline (συνδεδεμένος στον αγωγό Shaan-Jing από τρεις αγωγούς υποκαταστημάτων)
Χώρες	Τουρκμενιστάν
Κατεύθυνση	Ανατολικά - Δυτικά
Αφετηρία	Σταθμός συμπίεσης Shatlyk
Διά	-
Τέρμα	Σταθμός συμπίεσης Belek-1
Συνεργάτες	Turkmengaz
Μήκος	773 χλμ.
Μέγιστη απόδοση	30 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα ανά έτος
Διάμετρος	1,420 χιλιοστά
Ανάθεση	μη διαθέσιμο
Έναρξη κατασκευής	2010
Κατάσταση	Ενεργός

Αγωγός 7	Mozdok–Makhachkala–Kazi Magomed (συνδεδεμένος με γραμμή Βορείου Καυκάσου-Μόσχας)
Χώρες	Αζερμπαϊτζάν, Ρωσία
Κατεύθυνση	Νότια - Βόρεια
Αφετηρία	Mozdok, Ρωσία
Διά	Makhachkala, Novo Filya
Τέρμα	Kazi Magomed, Αζερμπαϊτζάν
Συνεργάτες	SOCAR, Gazprom
Μήκος	680 χλμ.
Μέγιστη απόδοση	13 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα ανά έτος
Διάμετρος	1,220 χιλιοστά
Ανάθεση	1983
Έναρξη κατασκευής	1983
Κατάσταση	Ενεργός

3.1.10 Εισαγωγές της Κίνας ανά αγωγό και ανά έτος σε δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα

Ακολουθεί πίνακας με τις ετήσιες εισαγωγές φυσικού αερίου των αγωγών για το διάστημα 2017-2019. Για τον Power of Siberia δεν αναγράφεται κάτι διότι ξεκίνησε η λειτουργία του το 2019 γεγονός που συνεπάγεται ότι το 2020 θα έχουμε τα πρώτα ετήσια στοιχεία.

Αγωγός	2017	2018	2019
Central Asia-China Gas Pipeline (CACGP)¹	38.7	45	47.9
Myanmar-China Gas Pipeline¹	3.3	2.5	24.6
Sakhalin–Khabarovsk–Vladivostok pipeline	Μη διαθέσιμο	Μη διαθέσιμο	Μη διαθέσιμο
Power of Siberia	-	-	-
East – West Pipeline	Μη διαθέσιμο	Μη διαθέσιμο	Μη διαθέσιμο

3.1.11 Υποσύστημα Κεντρική Ασία – Ρωσία και το «δεύτερο Μεγάλο Παίγνιο»

Σήμερα η Ρωσία δεν έχει ως ισχυρό όπλο ούτε το στρατό ούτε την αεροπορία της αλλά το φυσικό αέριο και το πετρέλαιο, καθώς είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος προμηθευτής φυσικού αερίου μετά τις ΗΠΑ. Η Ρωσία χρησιμοποιεί αυτή τη δύναμη για όφελος της γεγονός που σημαίνει ότι όσο καλύτερες σχέσεις διαθέτει ένα κράτος μαζί της τόσο λιγότερο το κόστος για την ενέργεια.⁸⁸

Η Ρωσία υπήρξε ιστορικά η κυρίαρχη δύναμη στο ευρύτερο Γεωπολιτικό Σύμπλοκο της Κεντρικής Ασίας, έχοντας αποικίσει την περιοχή κατά τον Τσαρισμό τον 19ο αιώνα και την ενσωμάτωσε στη Σοβιετική Ένωση μετά την μπολσεβίκικη επανάσταση. Τον 21ο αιώνα, η παραδοσιακή κυριαρχία της Ρωσίας αμφισβητήθηκε όλο και περισσότερο από την Κίνα, έτσι ώστε η Ρωσία να επιδιώκει να αντισταθμίσει την αυξανόμενη κινεζική επιρροή στην περιοχή. Η Μόσχα ενδιαφέρεται για τους φυσικούς πόρους της περιοχής και προσπαθεί να ελέγξει τις διαδρομές των μεταφορών και των εξαγωγών τους. Για να συμβαδίσει με τις υποχρεώσεις εφοδιασμού προς την Ευρώπη, οι ρωσικές εταιρείες ενέργειας αυξήθηκαν βασιζόμενες στις εισαγωγές φυσικού αερίου και πετρελαίου της Κεντρικής Ασίας. Μεταξύ των πέντε χωρών της Κεντρικής Ασίας, το Καζακστάν είναι ο σημαντικότερος οικονομικός εταίρος της Ρωσίας στην περιοχή. Εκτός από το ότι είναι σημαντικός προμηθευτής πετρελαίου, το Καζακστάν είναι επίσης σημαντικό σταυροδρόμι για τη διέλευση του φυσικού αερίου του Τουρκμενιστάν και του Ουζμπεκιστάν, το οποίο πηγαίνει στη Ρωσία και την Κίνα (περίπου 99 δις m³ ετησίως).⁸⁹

Η εξαγωγή φυσικού αερίου του Καζακστάν είναι αμελητέα (13 δις m³ το 2017), αλλά αυξάνεται ραγδαία και πριν από το τέλος του 2017 πωλήθηκε εξ ολοκλήρου στη Ρωσία. Η Κεντρική Ασία είναι επιπλέον μια κρίσιμη περιοχή για τα συμφέροντα εθνικής ασφάλειας της Ρωσίας. Μεταξύ των κύριων ανησυχιών είναι η τρομοκρατία, το εμπόριο ναρκωτικών, η καταπολέμηση του ισλαμικού φονταμενταλισμού και ο περιφερειακός

⁸⁸ T. Marshall, *Αιχμάλωτοι της γεωγραφίας*, ό.π., 59.

⁸⁹ Sebastian Krapohl & Alexandra Vasileva-Dienes, 'The Region That Isn't: China, Russia and the Failure of Regional Integration in Central Asia', *Asia Europe Journal*, 2019 <<http://link.springer.com/10.1007/s10308-019-00548-0>> [πρόσβαση 15 Απριλίου 2020]. Σελ 11-12

αυτονομισμός.⁹⁰ Η Μόσχα προσπαθεί να εδραιώσει τη στρατιωτική της παρουσία στην περιοχή αναπτύσσοντας στρατιωτικές βάσεις στο Καζακστάν, το Κιργιζιστάν και το Τατζικιστάν και δεσμεύοντας αυτές τις τρεις χώρες με τον Οργανισμό Συλλογικής Συνθήκης για την Ασφάλεια (Collective Security Treaty Organization, CSTO). Για την ενεργειακή ασφάλεια της Ρωσίας, το Καζακστάν είναι ένα από τα σημαντικότερα κράτη της Κεντρικής Ασίας. Οι δύο χώρες συνεργάζονται στενά σε στρατιωτικά-βιομηχανικά συμπλέγματα, στην βιομηχανία και στο διάστημα. Ως κληρονομιά από τη Σοβιετική εποχή, οι περισσότεροι Ρώσοι δορυφόροι εκτοξεύονται από τον διαστημικό σταθμό Baikonur του Καζακστάν.⁹¹

Οι σχέσεις Κεντρικής Ασίας-Ρωσίας έχουν αποδειχθεί εξαιρετικά σταθερές τα 20 χρόνια της εξουσίας του Βλαντιμίρ Πούτιν. Αυτό συμβαίνει ακόμη και εν μέσω της ανόδου της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας, του πολέμου στο Αφγανιστάν, των επαναστάσεων της Κιργιζίας, της ανάπτυξης του Καζακστάν και των μεταβολών της εξουσίας στο Ουζμπεκιστάν και το Τουρκμενιστάν. Το Κρεμλίνο έχει χρησιμοποιήσει ελίτ οικονομικά δίκτυα για να διατηρήσει πολιτικές συμμαχίες και να αναπτύξει προσωπικούς δεσμούς με τους ανερχόμενους ηγέτες, διατηρώντας τους συνυφασμένους με τα ρωσικά συμφέροντα. Αυτό το φαινόμενο παρατηρείται σε ολόκληρη την περιοχή: από τους δεσμούς μεταξύ της οικογένειας της Gazprom και του αρχηγού του Καζακστάν Nursultan Nazarbayev έως τη σύνδεση του προέδρου του Ουζμπεκιστάν Shavkat Mirziyoyev με τον Ρώσο ολιγάρχη Alisher Usmanov στη συνεχιζόμενη επιρροή στο Ashgabat του Ρώσου επιχειρηματία Igor Makarov. Το Κρεμλίνο χρησιμοποιεί συνεχώς τέτοια δίκτυα και ο ρόλος τους στη διατήρηση των διμερών σχέσεων συνεχίζεται ακόμη και εν μέσω προκλήσεων, όπως η πολιτική μετάβαση του Τουρκμενιστάν και η αυξανόμενη επιρροή του Πεκίνου στην περιοχή. Το Τατζικιστάν χρησιμεύει ως εξαίρεση που αποδεικνύει τον κανόνα, με πολιτικούς δεσμούς που επηρεάζονται βαθιά από μια αποτυχημένη επένδυση από τον ολιγάρχη Oleg Deripaska.⁹² Ως μέρος της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, η Ρωσία βλέπει τα κράτη της Κεντρικής Ασίας ως μέσα στη

⁹⁰ S. Blank, 'Challenges to Russia in Central Asia', *American Foreign Policy Interests* 33:5 (2011), 209-221.

⁹¹ Krapohl and Vasileva-Dienes, 'The Region That Isn't', ό.π., 11-12.

⁹² M. Hess, 'Russia and Central Asia: Putin's Most Stable Region?', *Orbis*, 64/3 (2020), 421-33 <<https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0030438720300260>> [πρόσβαση 28 Νοεμβρίου 2020].

σφαίρα επιρροής της και έχει στρατιωτικές δυνάμεις με έδρα το Καζακστάν, το Τατζικιστάν και το Κιργιζιστάν.⁹³

Τον Ιανουάριο του 2002, η Ρωσία και το Τουρκμενιστάν υπέγραψαν κοινή δήλωση στη Μόσχα, καλώντας τις χώρες της Κεντρικής Ασίας και της Κασπίας Θάλασσας να ιδρύσουν μια Ευρασιατική Ενεργειακή Ένωση. Η Ρωσία υπέγραψε επίσης διαδοχικά συμφωνίες με το Καζακστάν και το Αζερμπαϊτζάν για τη διάσπαση των θαλάσσιων πόρων κάτω από την Κασπία Θάλασσα, και πρότεινε να αντισταθμίσει το ενεργειακό χρέος με μετοχές, που έκανε τη Ρωσία να κυριαρχήσει άμεσα ή έμμεσα τα συστήματα διανομής φυσικού αερίου στη Μολδαβία, τη Λευκορωσία, την Αρμενία, Λιθουανία, Τουρκμενιστάν και Ουκρανία. Η Ρωσία απέκτησε επίσης τα δικαιώματα εξόρυξης πολλών μεγάλων πετρελαιοπηγών στο Καζακστάν.⁹⁴

Το Ουζμπεκιστάν, το Αζερμπαϊτζάν και το Τουρκμενιστάν, δεν έχουν ιδιαίτερους λόγους να συστρατευτούν είτε με τη Ρωσία είτε με τη Δύση διότι παράγουν την δική τους ενέργεια και δεν έχουν εξάρτηση από καμιά πλευρά για την ασφάλεια ή το εμπόριο τους. Από την άλλη το Καζακστάν, το Κιργιζιστάν, και το Τατζικιστάν βρίσκονται στο φιλορωσικό στρατόπεδο, με το Καζακστάν να γέρνει διπλωματικά προς τη Ρωσία.⁹⁵

Το Τουρκμενιστάν αποτελούσε την μεγαλύτερη πηγή φυσικού αερίου για την Κίνα, μέχρι την είσοδο της Ρωσίας στο ενεργειακό παιχνίδι της Κίνας με τον αγωγό Power of Siberia, ο οποίος προβλέπεται να αποδώσει 38 δις κυβικά μέτρα ετησίως μέχρι το 2024. Αυτή η θριαμβευτική συμφωνία χαιρετίστηκε με επιφυλακτικότητα από το Τουρκμενιστάν, καθώς παρέχει στην Κίνα το 27% των συνολικών εισαγωγών φυσικού αερίου, λαμβάνοντας η ίδια το 70-80% των εξαγωγών φυσικού αερίου του Τουρκμενιστάν. Δεν είναι σαφές αν το Τουρκμενιστάν λαμβάνει χρήματα και πιθανότατα σε χαμηλές τιμές ή εάν το αέριο που εξάγει ανταλλάσσεται για κινέζικες υποδομές όπλων και φυσικού αερίου. Είναι πιθανό οι εξαγωγές φυσικού αερίου του Τουρκμενιστάν να απειληθούν όμως από τον Power of Siberia, ειδικά όσο βλέπουν να καθυστερεί η ολοκλήρωση της Line D του Central Asia – China Gas Pipeline.⁹⁶

⁹³ Bolt and Cross, *China, Russia, and Twenty-First Century Global Geopolitics.*, ό.π., 48.

⁹⁴ Zhao, 'Energy Diplomacy', 121–49.

⁹⁵ T. Marshall, *Αιχμάλωτοι της γεωγραφίας*, ό.π., 45.

⁹⁶ Sam Bhutia, Eurasianet, [Is new Russia-China gas pipeline a threat to Turkmenistan?](#), 4/12/2019, τελευταία πρόσβαση 28 Νοεμβρίου 2020.

3.1.12 Υπερσυστημικοί Δρώντες

Η Κίνα οδηγεί ένα νέο σύνολο οικονομικών και υποδομών συνδέσεων και προς τις δύο κατευθύνσεις σε όλη την Κεντρική Ασία. Στην ανατολική κατεύθυνση, η Κίνα εξασφάλισε τη ροή πετρελαίου και φυσικού αερίου μέσω πολλών αγωγών μεγάλων αποστάσεων από το Τουρκμενιστάν στα δυτικά μέχρι τον ανατολικό της Σιβηρίας. Σε σχέση με τη μεγαλύτερη πηγή πετρελαίου της στη Μέση Ανατολή που πρέπει να αποσταλεί μέσω θαλάσσης, η Κίνα κέρδισε μεγάλο μερίδιο του ενεργειακού βραβείου στην Κεντρική Ασία μέσω μικρότερων χερσαίων αγωγών. Στην πραγματικότητα, η Κίνα έχει υποβιβάσει τις Ηνωμένες Πολιτείες σε ενεργειακούς παίκτες δεύτερης βαθμίδας στην Κεντρική Ασία, όπου οι μεγάλες ιδιωτικές εταιρείες πετρελαίου, όπως η ExxonMobil, ανταγωνίζονται τους κρατικούς γίγαντες της Κίνας, όπως το CNPC.⁹⁷

Στο ευρύτερο Γεωπολιτικό Σύμπλοκο της ανάλυσής μας οι δύο κύριοι κρατικοί δρώντες, η Κίνα και η Ρωσία τείνουν να συνεργάζονται και να ανταγωνίζονται σε μια ατμόσφαιρα περιορισμένης αντιπαλότητας. Και τα δύο κράτη έχουν κοινά συμφέροντα στην περιοχή, συμπεριλαμβανομένης της σταθερότητας των καθεστώτων της Κεντρικής Ασίας και της πρόληψης επαναστάσεων εμπνευσμένων από τις ΗΠΑ. Η Ρωσία και η Κίνα έχουν δημιουργήσει κοινό έδαφος στη δέσμευση να εξαλείψουν τα «τρία κακά»: την τρομοκρατία, τον αυτονομισμό και τον θρησκευτικό εξτρεμισμό από την περιοχή. Η Κίνα, συγκεκριμένα, θέλει τη σταθερότητα και την οικονομική ανάπτυξη στο κεντροασιατικό τμήμα του Γεωπολιτικού Υποσυστήματος Κεντρικής Ασίας-Κίνας, ώστε να συμβάλει στην ειρήνη και την ανάπτυξη στη βορειοδυτική επαρχία της Σινγιάνγκ, και η ίδια η αυτόνομη περιοχή της Σινγιάνγκ ως υποεθνικός παράγοντας έχει εργαστεί για την επέκταση των σχέσεων με την Κεντρική Ασία. Η Ρωσία και η Κίνα είναι μέλη της SCO και χρησιμοποιούν τον οργανισμό για να επικοινωνούν σχετικά με τις πολιτικές προς την περιοχή και να ενισχύουν την ασφάλεια.⁹⁸

Προς το παρόν, η Ρωσία παρέχει ασφάλεια στην Κεντρική Ασία, ενώ η Κίνα είναι ο πρωταρχικός παράγοντας στην προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης.⁹⁹ Να

⁹⁷ Chen and Fazilov, 'Re-Centering Central Asia', 71. σελ 10.

⁹⁸ Bolt and Cross, *China, Russia, and Twenty-First Century Global Geopolitics*. Σελ 47.

⁹⁹ Bolt and Cross, *China, Russia, and Twenty-First Century Global Geopolitics*. Σελ 47.

αναφερθεί επίσης ότι η Ρωσία γνωρίζει ότι η υπερβολική εξάρτηση από την Κίνα ως μονοπώλιο πελάτη θα μπορούσε να δημιουργήσει προβλήματα στην ίδια.¹⁰⁰

Αν και η Ρωσία και η Κίνα προτιμούσαν παραδοσιακά να συντονίσουν τις αντιτρομοκρατικές προσπάθειες σε διμερές επίπεδο, οι δύο χώρες έχουν εμπλακεί προοδευτικά στην προώθηση πολυμερών διεθνών πρωτοβουλιών και πλαισίων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Η απειλή της τρομοκρατίας για τη Ρωσία που προέρχεται από τον Βόρειο Καύκασο και οι αυτονομιστικές παρορμήσεις που θέτει ο μουσουλμανικός πληθυσμός των Ουιγούρων της Κίνας, σε συνδυασμό με απειλές στην Ευρασία και την Κεντρική Ασία από το Ισλαμικό Κράτος και άλλες τρομοκρατικές οργανώσεις, όπως η Χεζμπ-Ταχρίρ και το Ισλαμικό Κίνημα του Ουζμπεκιστάν, συνέβαλαν στην εξάρτηση της Μόσχας και του Πεκίνου από την SCO ως πρωταρχικό παράγοντα για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.¹⁰¹

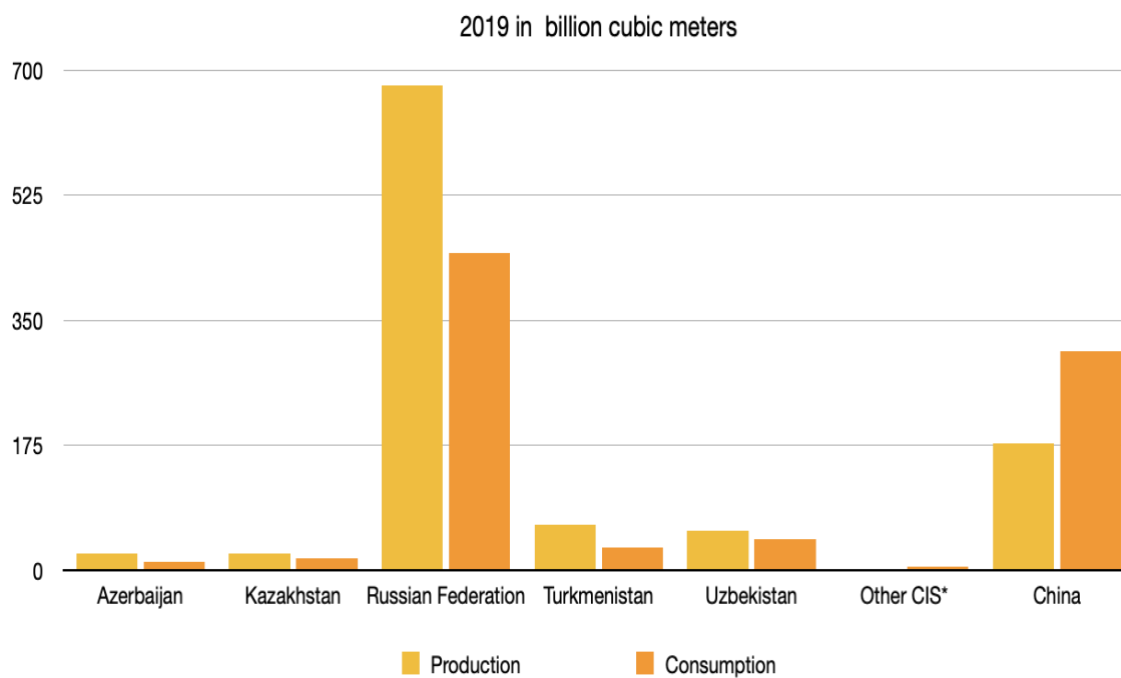
Έπειτα από την κρίση στην Ουκρανία και τον τρόπο που διαχειρίστηκε η Ευρώπη την Ρωσία, ουσιαστικά ώθησε την Ρωσία σε μονόδρομο να ενισχύσει αποφασιστικά τις σχέσεις της με την Κίνα, κι ας μην μοιάζει και ως πρώτη επιλογή για τον Πούτιν. Στα ρωσικά εδάφη έχουν ανακαλυφθεί τεράστια συμβατικά κοιτάσματα πετρελαίου και σχιστολιθικών υδρογονανθράκων, κάτι το οποίο θέτει κατευθείαν την Ρωσία ως τον βασικό ενεργειακό πάροχο του πλανήτη. Κυριότερα, οδηγεί το δίπολο Ρωσίας – Κίνας να συνεργαστεί ώστε να προχωρήσουν σε ενεργειακή αυτονομία και ασφάλεια από τον υπόλοιπο πλανήτη.¹⁰² Η αμερικάνικη και η ευρωπαϊκή αντιρωσική πολιτική έφεραν μοιραία ως αποτέλεσμα η Ρωσία και η Κίνα να παραμερίσουν υποχρεωτικά τα ανταγωνιστικά στοιχεία τους και να οδηγηθούν νέες σχέσεις.¹⁰³

¹⁰⁰ Bolt and Cross, *China, Russia, and Twenty-First Century Global Geopolitics*. Σελ.84.

¹⁰¹ Bolt and Cross, *China, Russia, and Twenty-First Century Global Geopolitics*. Σελ 252.

¹⁰² Κωνσταντίνος Γρίβας, *Το τέλος της Rimland*, σημειώσεις μαθήματος Μεταπτυχιακού, σελ.76.

¹⁰³ Κωνσταντίνος Γρίβας, *Το τέλος της Rimland*, σημειώσεις μαθήματος Μεταπτυχιακού, σελ.61.

Εικ. 4: Παραγωγή και κατανάλωση ευρασιατικού φυσικού αερίου του Γεωπολιτικού Συστήματος ανά κράτος

Πηγή: BP Global Energy Review 2020

4. Γεωπολιτικό υπόδειγμα

Με την ολοκλήρωση της γεωπολιτικής αναλύσεως βάσει του μεθοδολογικού πλαισίου της ΣΓΑ, θα προχωρήσουμε στην διατύπωση του γεωπολιτικού υποδείγματος, δηλαδή του υποδείγματος τάσεων ανακατανομής ισχύος, με βάση δεδομένα των οποίων η παρουσίαση θα γίνει σε μια κοινή βάση, έτσι ώστε αυτά να καταστούν συγκρίσιμα.

Η Κίνα επιδιώκει να διαφοροποιήσει όχι μόνο τον εφοδιασμό, αλλά και τα μέσα παροχής ενέργειας. Πρακτικά, αυτό σημαίνει ότι η Κίνα έχει αναζητήσει αγωγούς για την παράδοση φυσικού αερίου και πετρελαίου για τη συμπλήρωση των αποστολών ενέργειας στη θάλασσα. Οι αγωγοί έχουν ορισμένα μειονεκτήματα. Είναι ακριβοί για την κατασκευή και συντήρηση και οι τιμές συνδέονται με μακροπρόθεσμες συμβάσεις.¹⁰⁴

Το φυσικό αέριο είναι γενικά πιο ακριβό από τον άνθρακα και συνεχίζει να αντιμετωπίζει περιορισμούς εφοδιασμού λόγω ανεπαρκούς αποθήκευσης, τερματικών εισαγωγών και χωρητικότητας αγωγών. Ο ρυθμός αύξησης της ζήτησης τα επόμενα χρόνια αναμένεται να εξαρτηθεί από τις περιβαλλοντικές πολιτικές της Κίνας στον τομέα της ενέργειας και την αυξημένη εναλλαγή άνθρακα-αερίου για νοικοκυριά και βιομηχανίες. Ο ρυθμός αύξησης της ζήτησης εξαρτάται επίσης πιθανώς από το ρυθμό με τον οποίο η Κίνα μπορεί να κατασκευάσει την υποδομή φυσικού αερίου.

Η πανδημία COVID-19 αναμένεται να επηρεάσει αρνητικά την αύξηση της ζήτησης φυσικού αερίου της Κίνας, ειδικά για τους βιομηχανικούς, εμπορικούς και μεταφορικούς τομείς, στο πρώτο μέρος του 2020. Η κατανάλωση φυσικού αερίου μειώθηκε τους πρώτους μήνες του 2020 σε μεγάλες αγορές ακόμη και πριν από την πανδημία COVID-19, κυρίως λόγω ιστορικά ήπιων θερμοκρασιών στο βόρειο ημισφαίριο.¹⁰⁵ Εξίσου λόγω των ήπιων θερμοκρασιών η κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας της Ρωσίας, η κύρια συνιστώσα της ζήτησης φυσικού αερίου, μειώθηκε κατά

¹⁰⁴ Bolt and Cross, *China, Russia, and Twenty-First Century Global Geopolitics*. Σελ 85.

¹⁰⁵ Global Energy Review 2020, The impacts of the covid-19 crisis on global energy demand and Co2 emissions.

1,9% το πρώτο τρίμηνο του 2020.¹⁰⁶ Η παγκόσμια ζήτηση φυσικού αερίου θα μπορούσε να μειωθεί κατά 5% το 2020, με βάση τις υποθέσεις αναλυτών για το έτος.¹⁰⁷

Επίσης πρέπει να αναφερθεί ότι οι αγωγοί είναι δυνητικά ευάλωτοι σε σαμποτάζ και, εάν παραβιαστούν, θα δημιουργήσουν περιβαλλοντικές ζημίες. Ωστόσο, αντισταθμίζουν επίσης τις απειλές για το θαλάσσιο εμπόριο, ιδίως τη διαταραχή του εμπορίου δεξαμενόπλοιων κατά τη διάρκεια του πολέμου. Η Κίνα συνδέεται με πολλές χώρες μέσω αγωγού. Ένας αγωγός που συνδέει την Κίνα και το Καζακστάν μεταφέρει πετρέλαιο Καζακστάν και Ρωσίας. Ο αγωγός που συνδέει την Κίνα και τη Μιανμάρ επιτρέπει την εκφόρτωση του πετρελαίου της Μέσης Ανατολής στη Μιανμάρ και στη συνέχεια αποστέλλεται στην ξηρά Κίνα, επιτρέποντας στα δεξαμενόπλοια να παρακάμψουν τα Στενά της Μάλακκα. Επίσης ο αγωγός που φέρνει φυσικό αέριο από τη Μιανμάρ στην Κίνα. Τρεις παράλληλοι αγωγοί φυσικού αερίου συνδέουν την Κίνα με το Τουρκμενιστάν, το Ουζμπεκιστάν και το Καζακστάν. Μια ώθηση από τον αγωγό Ανατολικής Σιβηρίας – Ειρηνικού Ωκεανού (ESPO) φέρνει το ρωσικό αργό πετρέλαιο στην Κίνα.¹⁰⁸

Από την συστημική γεωπολιτική ανάλυση σε συνδυασμό με την χρήση των μετρήσιμων δεικτών προκύπτει πως η συνολική εισαγωγή φυσικού αερίου είναι 132.5 bcm, αριθμός που αποτελεί άθροισμα της εισαγωγή LNG 84.8 bcm και των αγωγών φυσικού αερίου 47.7 bcm. Η εισαγωγή όμως αυτή δεν περιλαμβάνει την εισαγωγή του Power of Siberia που προβλέπεται να προμηθεύει την Κίνα με 38 bcm/έτος (ίσως εξελιχθεί σε 44 bcm¹⁰⁹) από το 2020 και η γραμμή D του Central Asia-China Gas Pipeline (CACGP) που θα προσθέσει επιπλέον 31.15 bcm. Έτσι λοιπόν, προσθέτοντας, στο 47.7 bcm, τον Power of Siberia και την Γραμμή D του CACGP προκύπτει συνολική εισαγωγή φυσικού αερίου μέσω αγωγών ύψους 116,85 bcm. Αυτό το νούμερο συνεπάγεται αυτομάτως ότι μια συγκυρία που θα προκαλούσε αποκλεισμό της χώρα της

¹⁰⁶ IEA, Global Energy Review 2020.

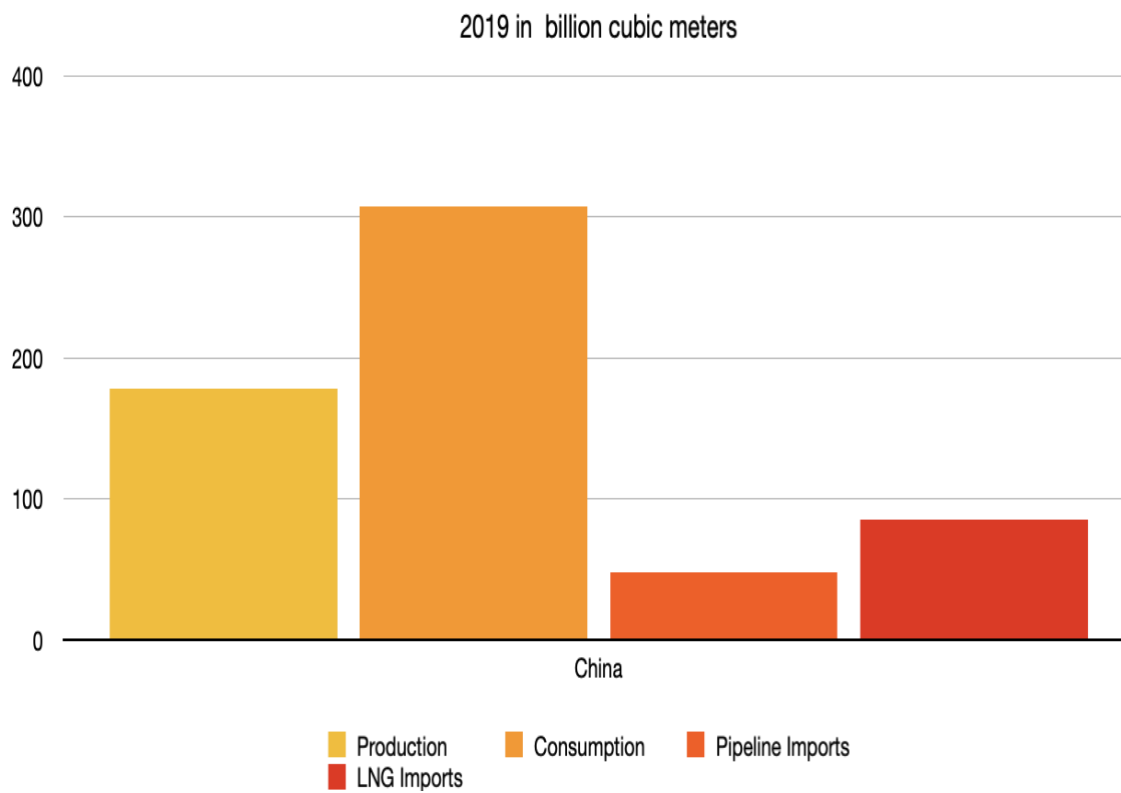
¹⁰⁷ Global Energy Review 2020, The impacts of the covid-19 crisis on global energy demand and Co2 emissions

¹⁰⁸ Bolt and Cross, *China, Russia, and Twenty-First Century Global Geopolitics*. Σελ 85

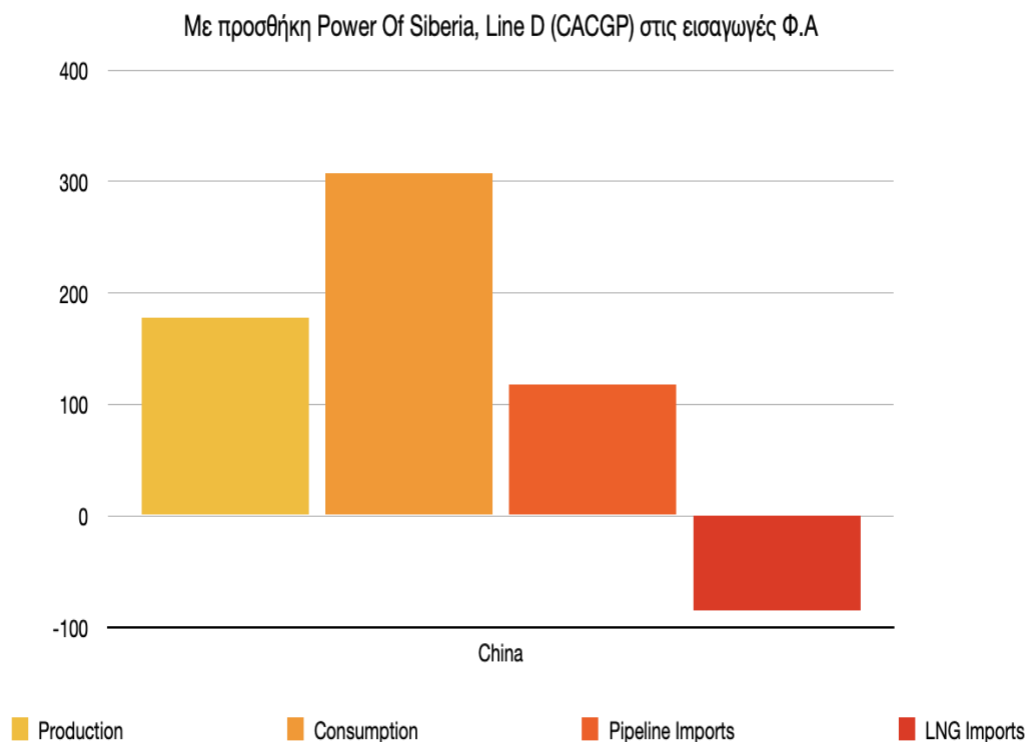
¹⁰⁹ Stuart Elliot, S&P Global Platts, [Russia's Gazprom mulls Power of Siberia capacity expansion to 44 Bcm/year](#), 26/06/2020, Τελευταία πρόσβαση 1/12/2020

εισαγωγής του LNG, δεν θα μπορούσε να αποβεί ακαριαία μοιραία για την ενεργειακή ασφάλεια της χώρας καθότι θα έχανε μόνο 15,65 bcm που θα μπορούσε να αναπληρώσει άμεσα σε συνδυασμό με το εγχώριο φυσικό αέριο χωρίς να κινδυνεύουν άμεσα τα ενεργειακά της αποθέματα να εξαντληθούν.

Το συμπέρασμα για τον ρόλο του Γεωπολιτικού Παράγοντα, του ευρασιατικού φυσικού αερίου, για την άμυνα/ασφάλεια της Κίνας είναι ότι η χώρα έχει επενδύσει στο ευρασιατικό φυσικό αέριο συνδυάζοντας στρατηγική ενέργειας και ενεργειακής διπλωματίας με σκοπό να εξασφαλίσει ταυτόχρονα οικονομική, πολιτική και ενεργειακή σταθερότητα και ασφάλεια. Σε γενικές γραμμές η Κίνα αξιοποιεί τους ενεργειακούς δεσμούς που καλλιεργεί με το κεντροασιατικό τμήμα του Γεωπολιτικού Υποσυστήματος Κεντρικής Ασίας-Κίνας, οικοδομώντας έναν προστατευτικό κλοιό γύρω της. Κάνοντας λοιπόν εισαγωγές φυσικού αερίου από διαφορετικούς παρόχους την θέτει αυτομάτως σε θέση ενεργειακής ασφάλειας και ανεξαρτησίας και κάνοντας την θωρακισμένη και μη ελέγξιμη δύναμη. Ουσιαστικά, η περιφερειακή δύναμη δημιουργεί ένα στρατηγικό πλέγμα ενεργειακής ασφάλειας που απλώνεται στην Heartland, λειτουργώντας ως ζωτικός ενεργειακός αναπνευστήρας για την Κίνα, χωρίς να κινδυνεύει να ασφυκτιά από τα Μαχανικά choke points.

Εικ. 5: Παραγωγή, κατανάλωση και εισαγωγή φυσικού αερίου μέσω αγωγών και LNG

Εικ. 6: Το γράφημα αυτό έχει επιβεβαιωτική δράση στο συμπέρασμα του υποδείγματος. Η προσθήκη εισαγωγών του Power of Siberia και της Line D του αγωγού της Κεντρικής Ασίας – Κίνας, αντισταθμίζει έναν ενδεχόμενο αποκλεισμό από τις εισροές LNG

5. Γεωστρατηγική σύνθεση

Στην μεθοδολογία της γεωπολιτικής ανάλυσης το πρώτο στάδιο απαιτεί από τον ερευνητή την πλήρη απουσία ιδεοληψιών, εθνικο-κεντρικών προσεγγίσεων και κάθε είδους εθνικιστικό στοιχείο το οποίο θα μπορούσε να εξυπηρετήσει ιμπεριαλιστικούς σκοπούς. Απαλλαγμένη από τα προαναφερθέντα, η γεωπολιτική ανάλυση χρησιμοποιεί το ρήμα «είναι/sein». Όπως έχουμε αναφέρει η γεωπολιτική αναλύει, περιγράφει, και προβλέπει βάσει των αναλύσεων της εξελίξεις στο συστημικό πρότυπο το οποίο μελετά εργαζόμενη προς όφελος του σκεπτόμενου πολίτη. Η Γεωπολιτική ανάλυση δεν προτείνει «Ηθική» γιατί δεν προτείνει καν «Πολιτική». Η χρήση του αποτελέσματος της ανάλυσης ενός γεωπολιτικού αναλυτή για την εξυπηρέτηση πολιτικών σκοπών, αποτελεί την Γεωστρατηγική Σύνθεση κατά την οποία χρησιμοποιείται το ρήμα «πρέπει/sollen»¹¹⁰ Σε αυτό το σημείο λοιπόν ακολουθεί μια κριτική προσέγγιση του ζητήματος από την οπτική γωνία του σπουδαστή στη βάση του προτεινόμενου γεωπολιτικού υποδείγματος.

Το συμπέρασμα που προέκυψε από το γεωπολιτικό υπόδειγμα είναι ότι το σύστημα αγωγών που μεταφέρει τον προσδιορισθέντα Γεωπολιτικό Παράγοντα της ανάλυσής μας, δηλαδή το ευρασιατικό φυσικό αέριο, προσφέρει ενεργειακή ασφάλεια στην Κίνα ως κρατικό δρώντα εντός του εξεταζομένου Γεωπολιτικού Συμπλόκου. Συγκεκριμένα το σύστημα αγωγών, όπως αυτό αναλύθηκε στις προηγούμενες ενότητες, δημιουργεί μια εσωτερική ζώνη ασφαλείας προς το εσωτερικό, στην καρδιά της Ευρασίας. Σύμφωνα με τον Michael Pillsbury του αμερικανικού Hudson Institute, η κινεζική σκέψη για την ασφάλεια κυριαρχείται από «δεκαέξι φόβους», συμπεριλαμβανομένου του φόβου ενός ναυτικού αποκλεισμού (που θα ήταν εύκολο να επιβληθεί λόγω του μεγάλου αριθμού νησιών στη Θάλασσα της Νότιας Κίνας) ο φόβος ενός αποκλεισμού εμπορικών οδών και αγωγών, ο φόβος των επιθέσεων στον κυβερνοχώρο και των επιθέσεων σε κινεζικούς δορυφόρους και ούτω καθεξής.¹¹¹

¹¹⁰ Ι.Θ. Μάζης, Μ. Τρούλης & Ξ.Μ. Δωματιώτη, *Νεορεαλιστική προσέγγιση Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων και Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση*, ό.π., 33-36.

¹¹¹ M. Pillsbury, 'The Sixteen Fears: China's Strategic Psychology', *Survival* 54:5 (2012), 149-182. Βλ. επίσης Rob de Wijk, *Power Politics*, trans. V. Collingwood, Amsterdam, 2015, 168.

Έτσι η Κίνα επιδιώκει να αυξήσει τη χρήση του φυσικού αερίου ως ποσοστό της συνολικής κατανάλωσης ενέργειας και επιθυμεί περαιτέρω ποικιλομορφία πηγών ενέργειας και μεθόδων παράδοσης.¹¹² Ήδη από το 2006 σε άρθρο του που δημοσιεύτηκε το 2006 στην Οικονομική Επιθεώρηση της Άπω Ανατολής (Far East Economic Review) ο Wu Lei, Κινέζος ειδικός σε θέματα ενεργειακής ασφάλειας, τονίζει πως «η μελλοντική ενεργειακή τροφοδοσία της Κίνας εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από τις θαλάσσιες επικοινωνίες και το γεγονός αυτό αποτελεί εν πολλοίς την αιτία για την προσπάθεια του Πεκίνου να εκσυγχρονίσει το Ναυτικό της χώρας» ('the fact that China's future energy supply is overly dependent on the sea lanes... drives much of Beijing's modernization of its navy').¹¹³

Όπως αναφέρει ο Καθηγητής Κωνσταντίνος Γρίβας στο βιβλίο του, *Η Στρατιωτική Άνοδος της Κίνας: «Στη γεωστρατηγική αντίληψη της Κίνας, η Κίτρινη Θάλασσα μαζί με την Ανατολική και Νότιο Σινική Θάλασσα, αναφέρονται ως «εγγύς θάλασσες» ("near seas"), ένας όρος που θυμίζει το «εγγύς εξωτερικό» (near abroad) για τις χώρες στην κλειστή περιφέρεια της Ρωσίας. Η ορολογία αυτή υποδηλώνει ότι οι συγκεκριμένες θαλάσσιες περιοχές θεωρούνται ζωτικός χώρος για την Κίνα.»*¹¹⁴

Έτσι λοιπόν οι εκτιμήσεις της Κίνας για αποδεδειγμένα, πιθανά και ανεξερεύνητα αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου στη Νότιο Σινική Θάλασσα υποδηλώνουν έως και 10 φορές την αξία των υδρογονανθράκων σε σύγκριση με τις εκτιμήσεις των ΗΠΑ. Η Κίνα υπολογίζει την ύπαρξη συνολικά περίπου 293 έως 344 δισεκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου (BBL) και 30 έως 72 τρισεκατομμύρια κυβικά μέτρα (TCM) φυσικού αερίου, ενώ οι ΗΠΑ εκτιμούν μόνο 16 έως 33 δισεκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου και 7 έως 14 τρισεκατομμύρια κυβικά μέτρα.¹¹⁵ Η κυβέρνηση Trump ορθώς έβλεπε τη Νότιο Σινική Θάλασσα όχι μόνο ως οικονομικό πλεονέκτημα, αλλά και ως στρατιωτικό πλεονέκτημα που μπορεί να συμβάλει στην αυξανόμενη

¹¹² Bolt and Cross, *China, Russia, and Twenty-First Century Global Geopolitics.*, ό.π., 93.

¹¹³ Κ. Γρίβας, *Η στρατιωτική άνοδος της Κίνας και η γεωπολιτική του πολέμου στη Μέση Ανατολή*, ό.π., 199.

¹¹⁴ Κ. Γρίβας, *Η στρατιωτική άνοδος της Κίνας και η γεωπολιτική του πολέμου στη Μέση Ανατολή*, ό.π., 201.

¹¹⁵ A. Corr, 'China's \$60 Trillion Estimate of Oil and Gas in The South China Sea: Strategic Implications', *Journal of Political Risk*, Vol. 6, No. 1, January 2018, last accessed 28/11/2020

σχετική ισχύ της Κίνας. Αυτή η αύξηση απειλεί την ισορροπία δυνάμεων στην Ασία που διατηρήθηκε από το 1945. Εάν διαρρηχθεί, μπορεί να προκύψει στρατιωτική σύγκρουση.¹¹⁶ Ένα από τα πράγματα που περισσότερο φοβούνται οι Κινέζοι είναι το κλείσιμο των Στενών της Μάλακκα στο ινδονησιακό αρχιπέλαγος, απ' όπου διέρχεται περί το 80% της ροής πετρελαίου προς την Κίνα. Τα εν λόγω στενά και, γενικότερα, το αρχιπέλαγος της Ινδονησίας-Μαλαισίας αποτελούν κατά κάποιον τρόπο την αναπνευστική οδό της Κίνας και ο αποκλεισμός τους θα μπορούσε να της προκαλέσει ασφυξία.¹¹⁷

Έτσι, η επένδυση σε πράσινη τεχνολογία, νέες και ανανεώσιμες μορφές ενέργειας¹¹⁸ σε συνδυασμό με τον Γεωπολιτικό Παράγοντα του ευρασιατικού φυσικού αερίου θα μπορούσαν να ενδυναμώσουν την εσωτερική ενεργειακή ασφάλεια της Κίνας και αυτομάτως την οικονομία της, αυξάνοντας το ποσοστό ΑΕΠ για αμυντικές δαπάνες και επενδύοντας στοχευμένα στην δημιουργία ενός ισχυρού πολεμικού ναυτικού, ικανού να διασφαλίζει την επαρκή ροή της ενέργειας διαμέσου των θαλάσσιων οδών προς τα εδάφη της. Με ένα ισχυρό ναυτικό η Κίνα σταδιακά διαμορφώνει τον εαυτό της από μια περιφερειακή δύναμη σε μια υπερδύναμη η οποία εάν συσφίξει και άλλο τις σχέσεις της με την Ρωσία και μοιραία δημιουργήσουν ένα κοινό μέτωπο απέναντι στις ΗΠΑ, τότε υπάρχει η δυνατότητα να δημιουργηθεί μια νέα οντότητα για πρώτη φορά σε μορφή υπερ-υπερδύναμης όπως αναφέρει ο Καθηγητής Κωνσταντίνος Γρίβας στο έργο του «*Το Τέλος της Rimland*» καθότι αλλάζει η λειτουργικότητα και η έννοια της Rimland διότι «για να το πούμε με απλά λόγια, μπορείς να αναπτύξεις έναν δακτύλιο ανάσχεσης γύρω από τη Ρωσία ή γύρω από την Κίνα, δεν μπορείς όμως να το κάνεις γύρω και από τις δύο ταυτόχρονα»¹¹⁹.

¹¹⁶ A. Corr, *China's \$60 Trillion Estimate of Oil and Gas in The South China Sea: Strategic Implications*, *Journal of Political Risk*, Vol. 6, No. 1, January 2018, last accessed 28/11/2020

¹¹⁷ Κώστας Γρίβας, *Η Στρατιωτική ανοδος της Κίνας και η Γεωπολιτική του Πολέμου στη Μέση Ανατολή*, 2013, σελ.199

¹¹⁸ Κώστας Γρίβας, *Το τέλος του πετρελαίου και η αρχή της νέας αμερικανικής γεωστρατηγικής* (Αθήνα, 2008).

¹¹⁹ Κωνσταντίνος Γρίβας, *Το τέλος της Rimland*, σημειώσεις μαθήματος Μεταπτυχιακού, σελ.55-56

Επίλογος

Το μερίδιο της Κίνας στην παγκόσμια αγορά φυσικού αερίου αυξάνεται σταδιακά, καθιστώντας απαραίτητο να συμμετάσχει πιο ενεργά στη διεθνή αγορά φυσικού αερίου. Η Κίνα αύξησε την παρακολούθηση του περιβάλλοντος και βελτίωσε την αποδοτικότητα χρήσης ενέργειας, με την αντικατάσταση της χρήσης διεσπαρμένου άνθρακα. Η αντικατάσταση της χρήσης διεσπαρμένου άνθρακα είναι ένας από τους πιο σημαντικούς τομείς στους οποίους πρέπει να αναπτυχθεί το φυσικό αέριο και το 13ο πενταετές σχέδιο (2016-2020) είχε στόχο να το διατηρήσει ως προτεραιότητα στον ενεργειακό σχεδιασμό της Κίνας ως κύριου δρώντος εντός του εξεταζομένου Γεωπολιτικού Συμπλόκου.¹²⁰ Η πολυμερής ενεργειακή διπλωματία της έχει γίνει ολοένα και πιο ενεργή και η συμμετοχή της στην παγκόσμια διαδικασία ενεργειακής διακυβέρνησης εμβαθύνθηκε σταδιακά και η επιρροή της επεκτάθηκε σταδιακά κατ' αντιστοιχία. Η ενέργεια θεωρείται ως ο σημαντικός διπλωματικός πόρος για την πραγματοποίηση σχετικών διπλωματικών δραστηριοτήτων προκειμένου να επιτευχθούν στόχοι πολιτικής και άμυνας/ασφάλειας.¹²¹

Η ενεργειακή συνεργασία της Κίνας είναι ένα σημαντικό μέρος του Belt Road Initiative (BRI), ειδικά η κατασκευή υποδομών όπως το δίκτυο αγωγών πετρελαίου και φυσικού αερίου και ο κόμβος ενέργειας. Αυτά τα έργα και διευκολύνσεις εμπλέκουν τόσες πολλές χώρες όσον αφορά τις διεθνικές μεταφορές και τις διασυνοριακές επενδύσεις που απαιτεί ένα πολυμερές νομικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση κρίσεων και καταστροφών και για την προστασία των σχετικών συμφερόντων. Οι περισσότερες χώρες κατά μήκος του Belt and Road Initiative είναι μέλη της ECT ή των χωρών παρατηρητών. Η συνολική πρόοδος του Belt and Road Initiative αναμένεται να προωθήσει τη μετάβαση της ενεργειακής συνεργασίας της Κίνας από τις διμερείς σχέσεις στο παρελθόν σε πολυμερείς σχέσεις.¹²²

Ξεκινώντας ενεργά πολυμερή ενεργειακή διπλωματία για την προώθηση της ενεργειακής ολοκλήρωσης και της παγκόσμιας συνεργασίας για την ενεργειακή

¹²⁰ *China's Gas Development Strategies* (New York, NY, 2017).

¹²¹ Zhao, 'Energy Diplomacy', 121–49. Σελ. 122.

¹²² Zhao, 'Energy Diplomacy', 121–49. Σελ. 148.

ασφάλεια στην περιοχή Ασίας-Ειρηνικού και υποστήριζοντας έντονα το στρατηγικό διάλογο και τη συνεργασία για την επίλυση διαφόρων συγκρούσεων και διαφορών που σχετίζονται με την ενέργεια.¹²³

Η Κίνα υιοθέτησε τη στρατηγική του νέου «μερκαντισμού»¹²⁴ που εξασφάλισε τη δική της ενεργειακή ασφάλεια μέσω του άμεσου ελέγχου των πόρων. Επίσης, υιοθέτησε διπλωματία με βάση την ενέργεια, δηλαδή, στην Κίνα η προσαρμογή της εσωτερικής πολιτικής και οι εκτιμήσεις της εξωτερικής πολιτικής πήραν την ενέργεια ως στόχο. Έπειτα, πιστεύεται ότι η Κίνα επιδιώκει μια διπλωματία με βάση την ενέργεια, οπότε προσπαθεί να επιτύχει στρατηγική επέκταση μέσω ενεργειακής συνεργασίας, συμπίεζοντας τη σφαίρα επιρροής της και προσπαθώντας να κερδίσει περισσότερη αντί-μόχλευση στη Μέση Ανατολή και την Αφρική, ενάντια στις ΗΠΑ. Επίσης, πιστεύεται ότι η ενεργειακή συνεργασία της Κίνας με τα λεγόμενα «αδίστακτα κράτη» σχηματίζει ένα μέτωπο κατά των ΗΠΑ.¹²⁵

Εν κατακλείδι, οι ενεργειακές σχέσεις της Κίνας με τα κράτη ιδίως του κεντροασιατικού τμήματος του Γεωπολιτικού Υποσυστήματος Κεντρικής Ασίας-Κίνας και την Ρωσία μέσω του γεωπολιτικού παράγοντα του ευρασιατικού φυσικού αερίου, δημιουργούν ένα πλέγμα ενεργειακής ασφάλειας για την Κίνα, μια νέα ενεργειακή αναπνευστική οδό για εκείνη, η οποία διασφαλίζει ταυτόχρονα σε μεγάλο βαθμό την σταθεροποίηση της ευρασιατικής περιοχής. Η ενεργειακή ανεξαρτησία σε συνδυασμό

¹²³ Zhao, 'Energy Diplomacy', 121–49. Σελ 138

¹²⁴ Ο *μερκαντισμός* είναι ένας από τους κύριους στόχους κριτικής στην ιστορία της οικονομικής επιστήμης. Η σχολή που κυριάρχησε στην ευρωπαϊκή σκέψη μεταξύ του 16ου και 18ου αιώνα, δεν θεωρείται πλέον παρά ένα ιστορικό απολίθωμα, και κανένας οικονομολόγος που σέβεται τον εαυτό δεν θα αποδεχόταν το χαρακτηρισμό του μερκαντιστή. Η κατάρριψη του δόγματος του μερκαντισμού είναι ένας από τους θεμέλιους λίθους της σύγχρονης οικονομικής επιστήμης. Ωστόσο η ήττα του είναι λιγότερο συνολική από ό, τι θα υποδήλωνε ένα εισαγωγικό μάθημα οικονομικής. Στην καρδιά του μερκαντισμού είναι η άποψη ότι η μεγιστοποίηση των καθαρών εξαγωγών είναι η καλύτερη διαδρομή για την εθνική ευημερία. Στην ουσία του, ο μερκαντισμός ταυτίζεται με τη συσσώρευση πολυτίμων μετάλλων (bullionism), την ιδέα ότι το μόνο πραγματικό μέτρο του πλούτου και της επιτυχίας μιας χώρας ήταν η ποσότητα χρυσού που κατείχε. Εάν μια χώρα είχε περισσότερο χρυσό από μια άλλη, ήταν κατ'ανάγκη σε καλύτερη θέση. Η ιδέα αυτή είχε σημαντικές συνέπειες για την οικονομική πολιτική. Ο καλύτερος τρόπος για να εξασφαλιστεί η ευημερία της χώρας ήταν να κάνει λίγες εισαγωγές και πολλές εξαγωγές, δημιουργώντας έτσι μια καθαρή εισροή ξένου συναλλάγματος και μεγιστοποιώντας τα αποθέματα χρυσού που κατείχε. *The Economist*, 23 Αυγούστου 2013

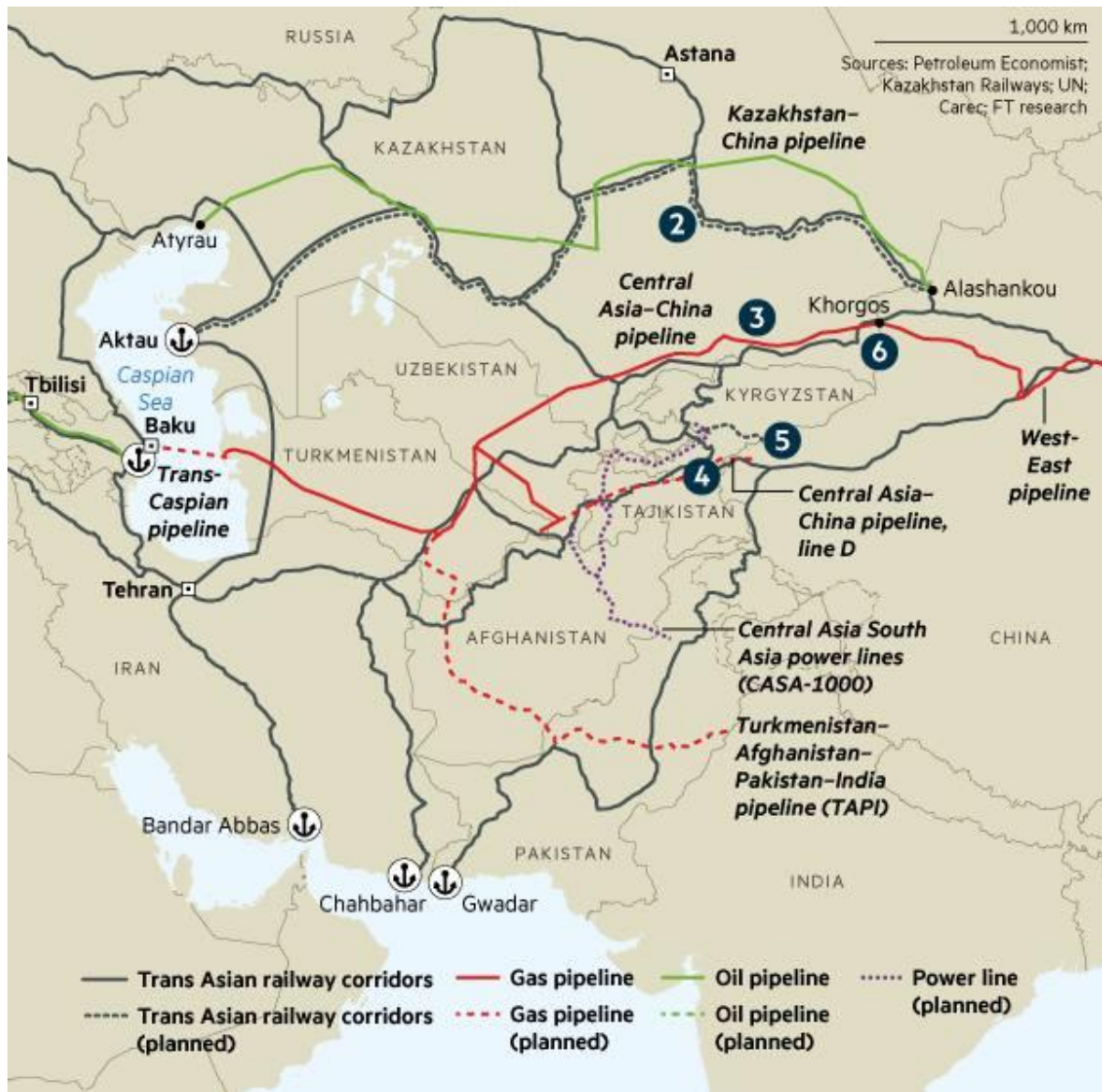
¹²⁵ Zhao, 'Energy Diplomacy', 121–49. Σελ 138

με ένα σταθεροποιημένο πλαίσιο γύρω της, ενισχύει συνολικά την ασφάλεια της χώρας σε ένα ευρύτερο επίπεδο.

Στην παρούσα μελέτη εξετάστηκε ο γεωπολιτικός ρόλος του ευρασιατικού φυσικού αερίου για την ενεργειακή ασφάλεια της Κίνας με την χρήση συγκεκριμένων Γεωπολιτικών Δεικτών, την διάκριση Υποσυστημάτων και βάσει του γενικού μεθοδολογικού πλαισίου της Συστημικής Γεωπολιτικής Αναλύσεως. Η έρευνά μας απέδωσε ενδιαφέροντα συμπεράσματα για την ενεργειακή θωράκιση της χώρας σε μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο επίπεδο. Κατά την γνώμη μας, επομένως, θα είχε ενδιαφέρον, σε μια επόμενη έρευνα να εξεταστεί η ενεργειακή ασφάλεια της χώρας αυτή καθ' εαυτήν ως γεωπολιτικός παράγοντας ανακατανομής ισχύος σε ένα νέο τετραδιάστατο πλαίσιο ως προς την διαθεσιμότητα της ενέργειας, την (προσιτή) τιμή, την ενεργειακή απόδοση και τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις.¹²⁶

¹²⁶ Lu and others, 'Emergy-Based Analysis of the Energy Security of China', 123–35.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΧΑΡΤΩΝ

Χάρτης 1: Αγωγοί φυσικού αερίου και πετρελαίου στην Κεντρική Ασία

[Πηγή: J.Farchy, J. Kynge, Financial Times, *Map: Connecting Central Asia*, 10/05/2016, Τελευταία πρόσβαση 2/10/2020]

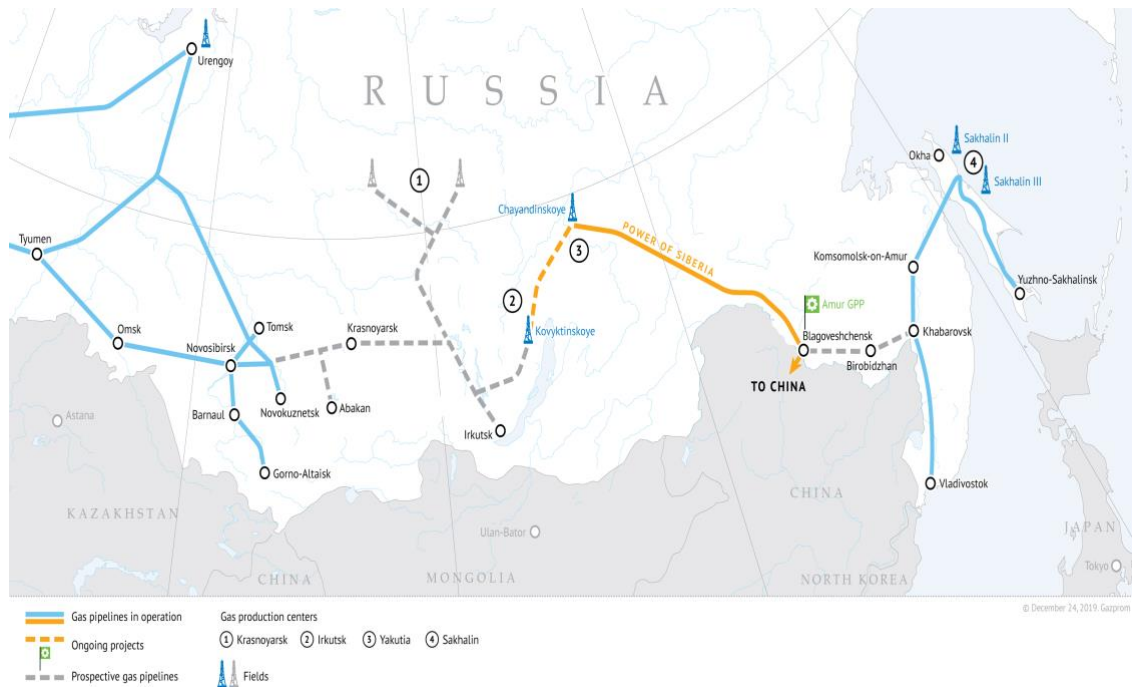

Χάρτης 2: Αγωγός Φυσικού Αερίου Κεντρικής Ασίας – Κίνας

[Πηγή: J.Farchy, J. Kynge, Financial Times, *Map: Connecting Central Asia*, 10/05/2016,
Τελευταία πρόσβαση 2/10/2020

Χάρτης 3: Sakhalin – Khabarovsk – Vladivostok, Το πρώτο διαπεριφερειακό σύστημα μεταφοράς φυσικού αερίου στην ανατολική Ρωσία
[Πηγή: Gazprom, Sakhalin – Khabarovsk – Vladivostok, The first interregional gas transmission system in eastern Russia, Τελευταία πρόσβαση 2/10/2020]

Χάρτης 4: *Power of Siberia* Το μεγαλύτερο σύστημα μεταφοράς φυσικού αερίου στην Ανατολική Ρωσία

[Πηγή: Gazprom, *Power of Siberia* The largest gas transmission system in Russia's East, Τελευταία πρόσβαση 2/10/2020]

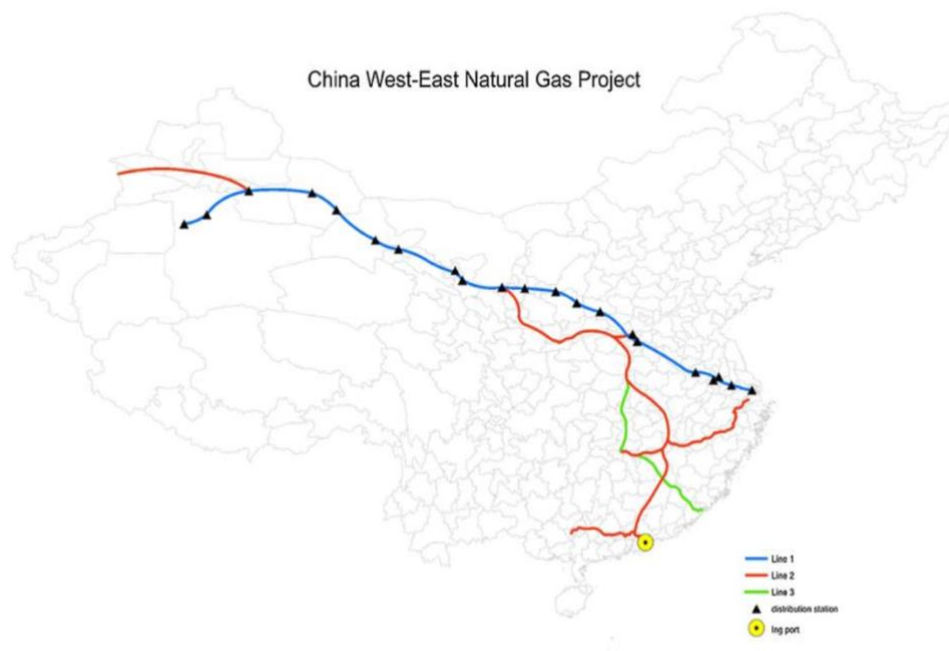
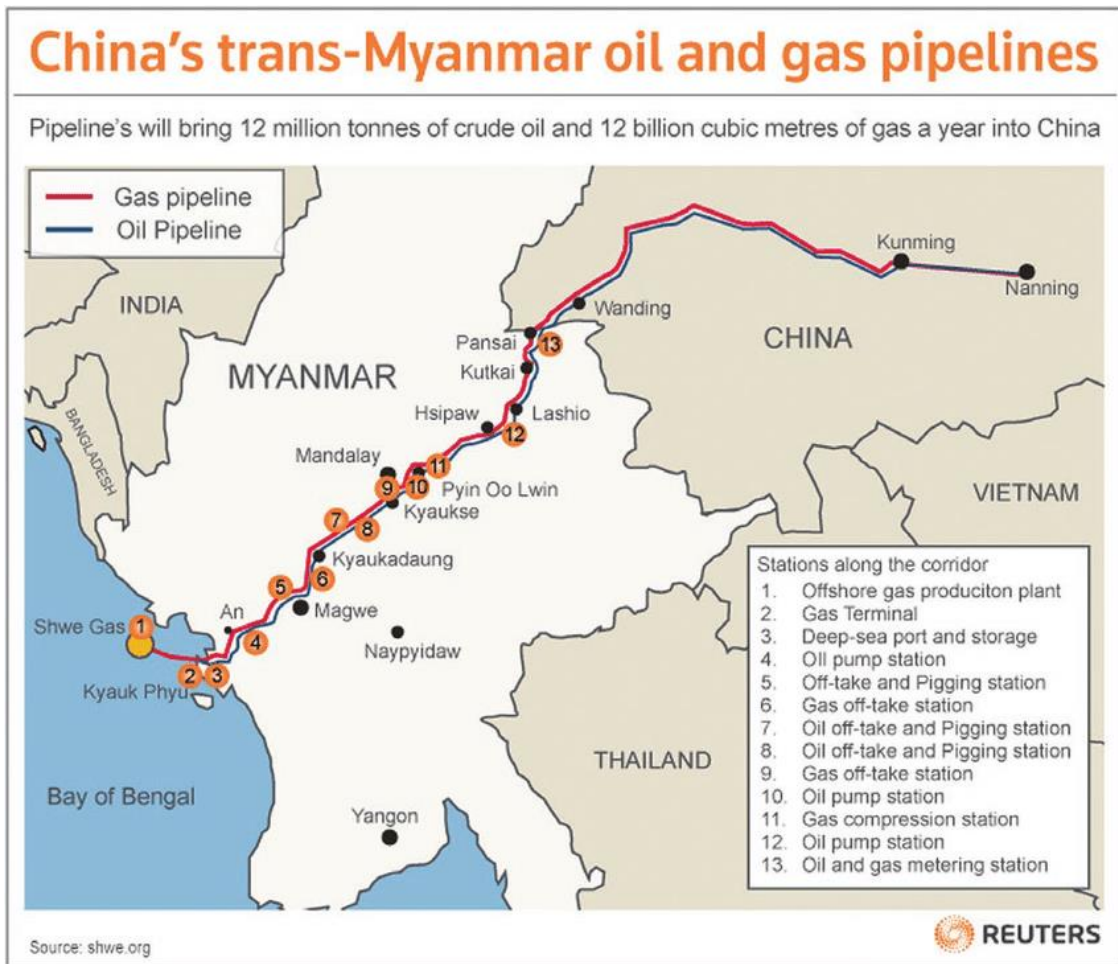

Fig. 2. China Natural Gas Pipeline.

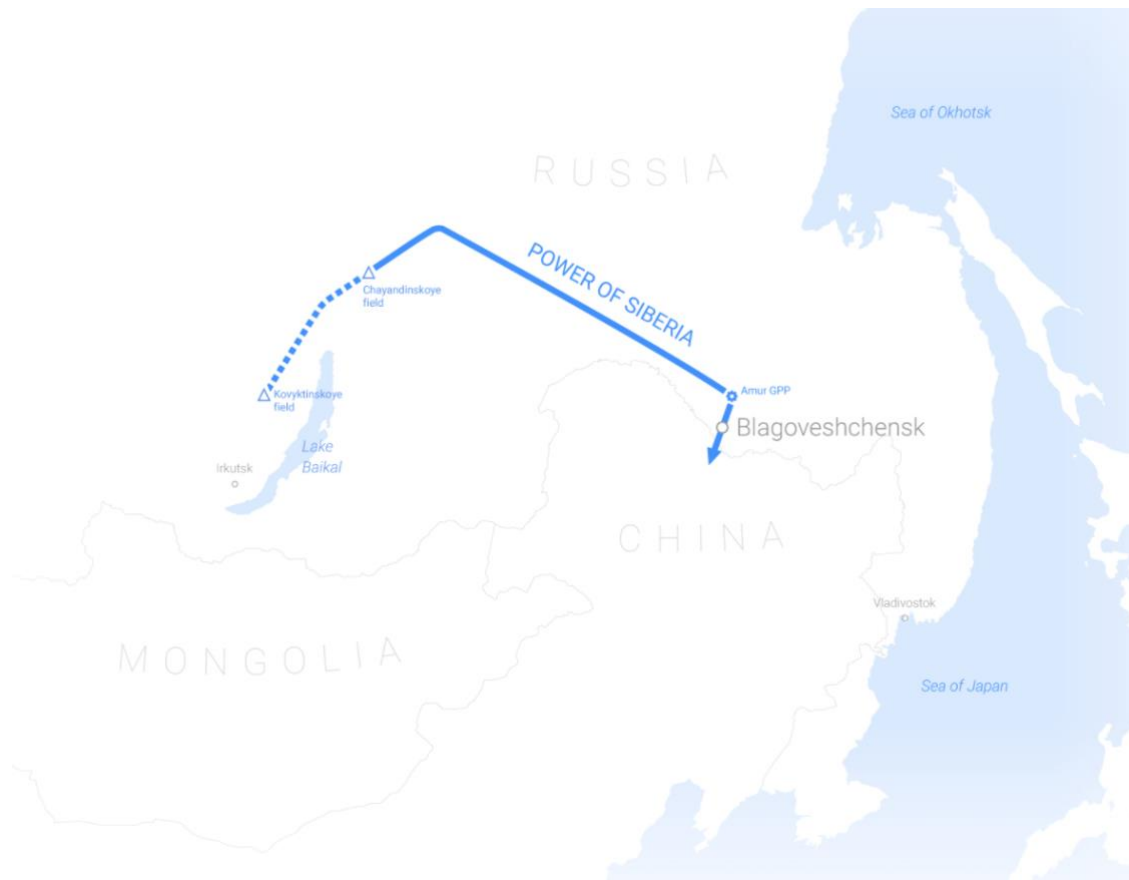
Χάρτης 5: Φυσικός Αγωγός China West – East

Πηγή: S. Xu, H. Allen Klaiber, Resource and Energy Economics 55 (2019) 49-62

Χάρτης 6: Φυσικός Αγωγός Μιανμάρ - Κίνας

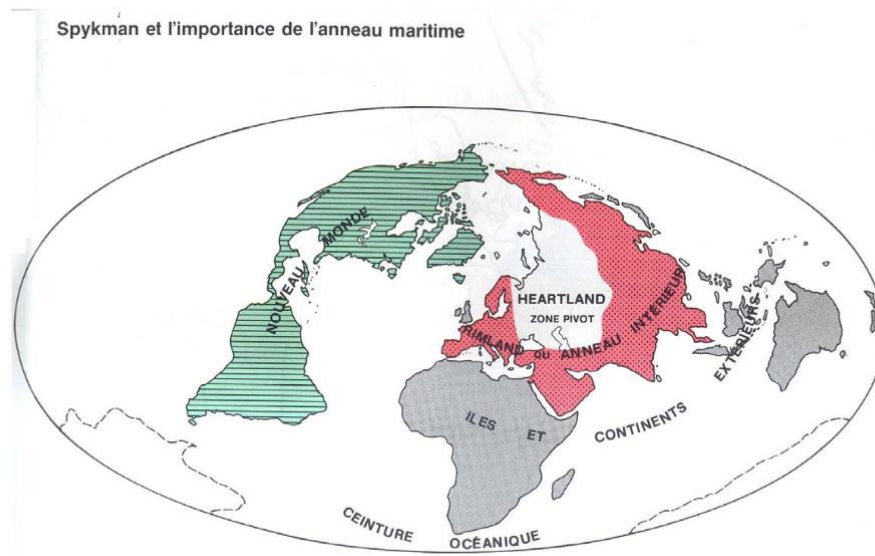
Πηγή: X. Chen, 'Globalisation Redux: Can China's Inside-Out Strategy Catalyse Economic Development Across Its Asian Borderlands and Beyond, *Cambridge Journal of Regions* 11:1 (2018), 35-58

Χάρτης 7: *Power of Siberia* Το μεγαλύτερο σύστημα μεταφοράς φυσικού αερίου στην Ανατολική Ρωσία

Πηγή: Gazprom, *Power of Siberia* The largest gas transmission system in Russia's East, Τελευταία πρόσβαση 2/10/2020

Spykman

Χάρτης 8: Ο Χάρτης του Spykman

Πηγή: Από σημειώσεις μαθήματος Γεωπολιτική Ι

Sir Halford Mackinder's Heartland Theory

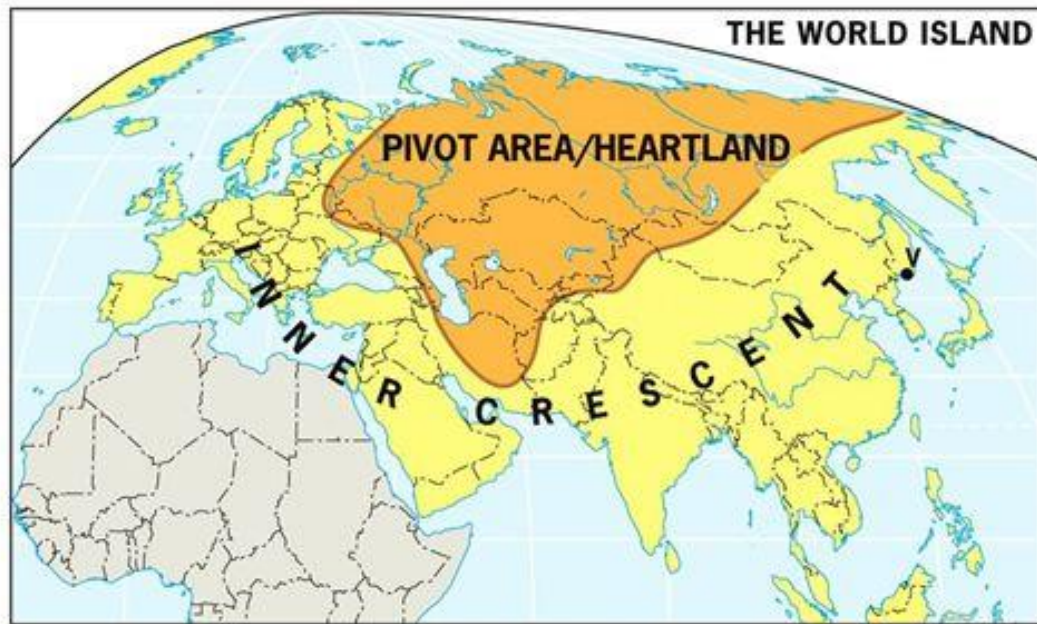

Figure 8.20

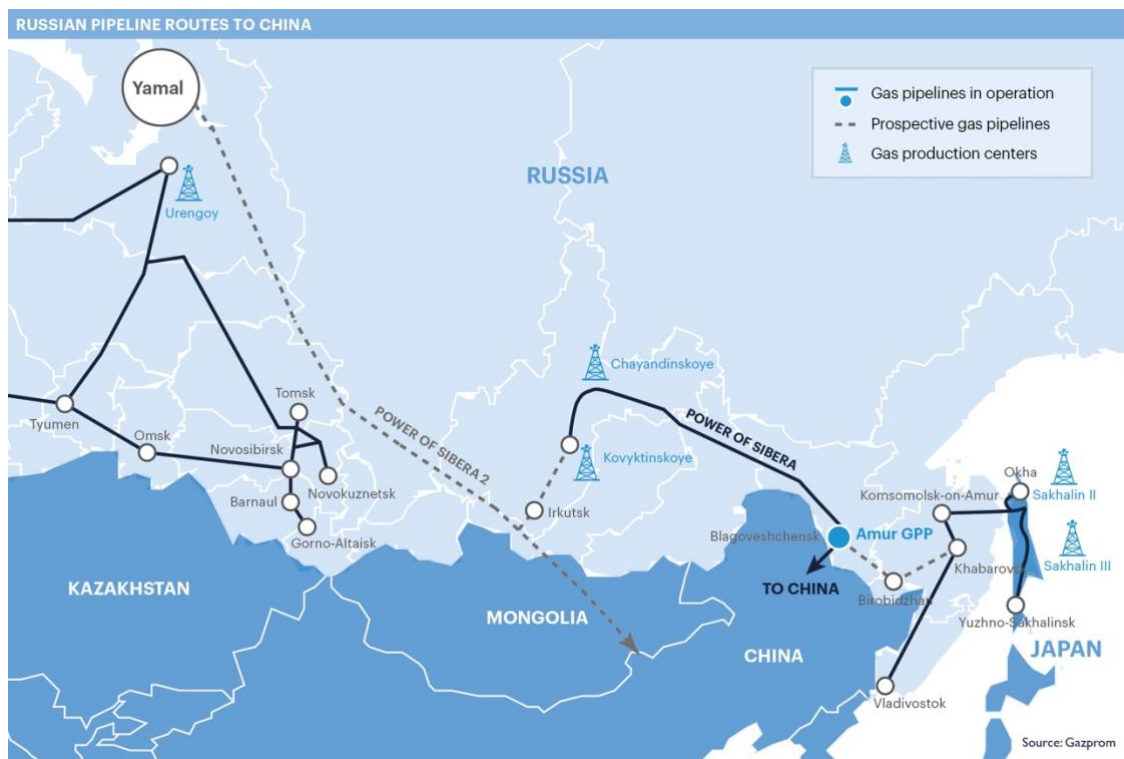
Χάρτης 9: Ο χάρτης του Mackinder

Πηγή: Peakoil.com, [The United States And The Race For Global Hegemony](#)

Χάρτης 10: Γραμμή μεταφοράς φυσικού αερίου από δυτικά προς ανατολικά της Κίνας

Πηγή: China National Petroleum Corp

Χάρτης 11: Ο αγωγός φυσικού αερίου της Ρωσίας Power of Siberia 2 προς την Κίνα μέσω της Μογγολίας.

Πηγή: Diane Pallardy, Independent Commodity Intelligence Services, *GIF Inside Story*: [Power of Siberia 2's new route makes Russian gas supplies to China more feasible](#), 30/4/2020,

Χάρτης 48. Συγκρούσεις μεταξύ θαλάσσιων και αμφίβιων δυνάμεων

Η Γεωγραφία της Ειρήνης 179

Χάρτης 12: Συγκρούσεις μεταξύ θαλάσσιων και αμφίβιων δυνάμεων
Πηγή: Sprykan N.J., *Η Γεωγραφία Της Ειρήνης*, επιμ. Ι.Θ. Μάζης, μτφ. Π.Ι. Κελάνδριας, Αθήνα: Παπαζήσης, 2004, 179.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία & Ακαδημαϊκές Δημοσιεύσεις:

1. Γρίβας, Κ., *Το τέλος του πετρελαίου και η αρχή της νέας αμερικανικής γεωστρατηγικής* (Λιβάνης 2008).
2. Γρίβας, Κ., *Η Στρατιωτική άνοδος της Κίνας και η Γεωπολιτική του Πολέμου στη Μέση Ανατολή* (Λιβάνης 2013).
3. Δωματιώτη, Ξ.Μ., «Μελέτη και προσδιορισμός του σύνθετου δείκτη της «προβολής της αμυντικής ισχύος» στη γεωπολιτική ανάλυση του Αρκτικού Κύκλου», *Civitas Gentium* 5:3 (2017), 9-60.
4. Δωματιώτη, Ξ.Μ., «Η διεπιστημονική προσέγγιση της Συστημικής Γεωπολιτικής Αναλύσεως», *Civitas Gentium* 5:4 (2017), 149-157.
5. Μάζης, Ι.Θ., *Γεωπολιτική: Η θεωρία και η πράξη* (Παπαζήσης 2002).
6. Μάζης, Ι.Θ., *Μεταθεωρητική Κριτική Διεθνών Σχέσεων και Γεωπολιτικής: Το νεοθετικιστικό πλαίσιο*. (Παπαζήσης 2012).
7. Μάζης, Ι.Θ., *Γεωπολιτικά Ζητήματα στην Ευρύτερα Μέση Ανατολή και την Μεσόγειο*, 2 τόμοι (Λειμών 2018).
8. Μάζης, Ι.Θ., Μ. Τρούλης & Ξ.Μ. Δωματιώτη, *Νεορεαλιστική Προσέγγιση Θεωρίας Διεθνών Σχέσεων και Συστημική Γεωπολιτική Ανάλυση. Συγκλίσεις και Αποκλίσεις* (Λειμών 2019).
9. Barisitz, S., *Central Asia and the Silk Road: Economic Rise and Decline over Several Millennia* (Springer 2017).
10. Biryukov, S.V., 'Uzbekistan as a Mirror of Change in Central Asia: A Sultanistic Regime and Its Transformation', *Asian Survey* 337 (2019) <<http://as.ucpress.edu/lookup/doi/10.1525/as.2019.59.2.337>> accessed 3 June 2020.
11. Blank, S., 'Challenges to Russia in Central Asia', *American Foreign Policy Interests* 33:5 (2011), 209-221.
12. Bolt, P.J. and Cross, S., *China, Russia, and Twenty-First Century Global Geopolitics* (Oxford University Press 2018).

13. Brzezinski, Z., *Η Μεγάλη Σκακιέρα: Η Αμερικάνικη Υπεροχή Και Οι Γεωστρατηγικές Της Επιταγές*. (Ελένη Αστερίου tr, ΑΑΛιβάνη 1998).
14. Brzezinski, Z., *The Geostategic Triad: Living with China, Europe, and Russia* (CSIS Press 2001).
15. Carlin M and Ariaratnam ST, 'Comparative Analysis of Horizontal Directional Drilling Pipeline Practices in China vs. United States' (2018) 72 *Tunneling and Underground Space Technology* 174
<<https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0886779817306648>>
accessed 15 April 2020.
16. Chen, X. & J. Mardeusz, 'China and Europe: Reconnecting Across a New Silk Road', *European Financial Management* (2/2015), 5-12
17. Chen, X. & F. Fazilov, 'Re-Centering Central Asia: China's "New Great Game" in the Old Eurasian Heartland' (2018) 4 *Palgrave Communications* 71 <<http://www.nature.com/articles/s41599-018-0125-5>> accessed 28 November 2020.
18. *China's Gas Development Strategies* (Springer Berlin Heidelberg 2017).
19. Clarke, M.E., *Xinjiang and China's Rise in Central Asia: A History*, London: Routledge, 2013.
20. Cooley, A., *Great Game, Local Rules: The New Great Power Contest in Central Asia*, Oxford: Oxford University Press, 2014.
21. Cooley, A. & J. Heathershaw, *Dictators without Borders: Power and Money in Central Asia*, New Haven, CT: Yale University Press, 2017.
22. Daras, N.J. and Mazis, J.Th., 'Systemic Geopolitical Modeling. Part 2: Subjectivity in Prediction of Geopolitical Events' (2017) 82 *GeoJournal* 81
<<http://link.springer.com/10.1007/s10708-015-9670-2>> accessed 15 April 2020.
23. Dave, B. and Kobayashi, Y., 'China's Silk Road Economic Belt Initiative in Central Asia: Economic and Security Implications' (2018) 16 *Asia Europe Journal* 267 <<http://link.springer.com/10.1007/s10308-018-0513-x>>
accessed 15 April 2020.
24. Downes, E.S., *China's Quest for Energy Security*, New York: RAND, 2006.

25. Fan, J.-L. and others, 'Determinants of Carbon Emissions in "Belt and Road Initiative" Countries: A Production Technology Perspective' (2019) 239 *Applied Energy* 268
<<https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0306261919302144>>
accessed 15 April 2020.
26. Fingar, T. (ed), *The New Great Game: China and South and Central Asia in the Era of Reform* (Stanford University Press 2016).
27. Frankopan, P., *The Silk Roads: A New History of the World* (Paperback edition, Bloomsbury 2016).
28. Fravel, M.T. 'International Relations Theory and China's Rise: Assessing China's Potential for Territorial Expansion', *International Studies Review* 12 (2010), 505-32.
29. Gilardoni, A., Antonioli, B. and Carta, M., *The World Market for Natural Gas: Implications for Europe* (Springer 2008).
30. Griffiths, R. (ed), *The Munk Debates* (House of Anansi Press 2010).
31. Han, L. and others, 'Energy Efficiency Convergence across Countries in the Context of China's Belt and Road Initiative' (2018) 213 *Applied Energy* 112 <<https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0306261918300308>>
accessed 15 April 2020.
32. Hess, M., 'Russia and Central Asia: Putin's Most Stable Region?' (2020) 64 *Orbis* 421
<<https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0030438720300260>>
accessed 28 November 2020.
33. Hopkirk, P., *The Great Game: The Struggle for Empire in Central Asia*, Tokyo: Kodansha International, 1992.
34. Hussain, E., 'CPEC: Governance and Security Challenges—Implications for the Belt and Road Initiative' (2019) 4 *Chinese Political Science Review* 135 <<http://link.springer.com/10.1007/s41111-018-0109-z>> accessed 15 April 2020.
35. International Political Economy Group, International Political Economy Group and International Studies Association, *The International Political*

- Economy of Oil and Gas* (Slawomir Raszewski ed, Palgrave Macmillan 2018).
36. Jalilvand, D.R., *Iran's Gas Exports: Can Past Failure Become Future Success?*. (Oxford Institute for Energy Studies 2013).
 37. Kaplan, R.D., *Η Εκδίκηση Της Γεωγραφίας*. (μτφ. Σ. Κατσούλας, Μελάρι 2017).
 38. Kissinger, H., *On China* (Penguin Press 2011)
 39. Kohli, H., 'Looking at China's Belt and Road Initiative from the Central Asian Perspective' (2017) 9 *Global Journal of Emerging Market Economies* 3 <<http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0974910117747760>> accessed 15 April 2020.
 40. Kolb, R.W., 'The Natural Gas Revolution and Central Asia' in André Dorsman, Timur Gök and Mehmet Baha Karan (eds), *Perspectives on Energy Risk* (Springer Berlin Heidelberg 2014)
<http://link.springer.com/10.1007/978-3-642-41596-8_5> accessed 15 April 2020.
 41. Krapohl, S. and Vasileva-Dienes A, 'The Region That Isn't: China, Russia and the Failure of Regional Integration in Central Asia' [2019] *Asia Europe Journal* <<http://link.springer.com/10.1007/s10308-019-00548-0>> accessed 15 April 2020.
 42. Krasnoyarova BA and Krotov AV, 'China Strategic Initiative "One Belt, One Road" (OBOR) as Tool for Development and Algorithm for Effect on Central Asia Countries' (2018) 190 *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science* 012055
<<https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1755-1315/190/1/012055>> accessed 3 June 2020.
 43. Kuhn, M., *Enabling the Iranian Gas Export Options: The Destiny of Iranian Energy Relations in a Tripolar Struggle over Energy Security and Geopolitics* (Springer Verlag 2014).
 44. Lee, E., 'The Belt and Road Initiative: Impact on Trade Patterns Between China and Central Asia' (2018) 1 *East Asian Community Review* 185

<<http://link.springer.com/10.1057/s42215-019-00015-3>> accessed 15 April 2020.

45. Lehmann, T.C. (ed), *The Geopolitics of Global Energy: The New Cost of Plenty* (Lynne Rienner Publishers 2017).
46. Lévêque, F. (ed), *Security of Energy Supply in Europe: Natural Gas, Nuclear and Hydrogen* (Edward Elgar 2010).
47. Lin, S., Sidaway J.D. and Woon, C.Y., 'Reordering China, Respacing the World: Belt and Road Initiative (一帶一路) as an Emergent Geopolitical Culture' (2019) 71 *The Professional Geographer* 507
<<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00330124.2018.1547979>>
accessed 15 April 2020.
48. Lu, H. and others, 'Emergy-Based Analysis of the Energy Security of China' (2019) 181 *Energy* 123
<<https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0360544219310527>>
accessed 29 November 2020.
49. Markey, D.S., *China's Western Horizon: Beijing and the New Geopolitics of Eurasia* (Oxford University Press 2020)
50. Marshall, T. *Αιχμάλωτοι της Γεωγραφίας* (Σπύρος Κατσούλας tr, Διόπτρα 2019).
51. Mayer M (ed), *Rethinking the Silk Road: China's Belt and Road Initiative and Emerging Eurasian Relations* (Palgrave Macmillan 2018).
52. Myers, J.A., Elass, J. and Miller, K., 'The Geopolitics of Natural Gas The Gulf Cooperation Council Natural Gas Conundrum: Geopolitics Drive Shortages Amid Plenty' <<http://bakerinstitute.org/research/gulf-cooperation-council-natural-gas-conundrum-geopolitics-drive-shortages-amid-plenty/>>
53. Na-Xi, L., Meng-Fang, H. and Shan-Bing, L., 'How the Belt and Road Initiative Can Help Strengthen the Role of the SCO and Deepen China's Cooperation with Russia and the Countries of Central Asia' (2019) 75 *India Quarterly: A Journal of International Affairs* 56

- <<http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0974928418821484>> accessed 15 April 2020.
54. Nordin, A.H.M. and Weissmann, M., 'Will Trump Make China Great Again? The Belt and Road Initiative and International Order' (2018) 94 *International Affairs* 231
<<https://academic.oup.com/ia/article/94/2/231/4851910>> accessed 16 April 2020
 55. Nyman, J., *The Energy Security Paradox: Rethinking Energy (in)Security in the United States and China* (First edition, Oxford University Press 2018)
 56. Pillsbury, M., 'The Sixteen Fears: China's Strategic Psychology', *Survival* 54:5 (2012), 149-182.
 57. Popper, S.W. (ed), *Natural Gas and Israel's Energy Future: Near-Term Decisions from a Strategic Perspective* (RAND 2009).
 58. Pradhan, R., 'The Rise of China in Central Asia: The New Silk Road Diplomacy' (2018) 11 *Fudan Journal of the Humanities and Social Sciences* 9 <<http://link.springer.com/10.1007/s40647-017-0210-y>> accessed 15 April 2020
 59. Ratner, M. and others, 'Europe's Energy Security: Options and Challenges to Natural Gas Supply Diversification', *CRS Report for Congress Prepared for Members and Committees of Congress* (2013).
 60. Rauf, A. and others, 'Energy and Ecological Sustainability: Challenges and Panoramas in Belt and Road Initiative Countries' (2018) 10 *Sustainability* 2743 <<http://www.mdpi.com/2071-1050/10/8/2743>> accessed 15 April 2020
 61. Reeves, J., 'China's Silk Road Economic Belt Initiative: Network and Influence Formation in Central Asia' (2018) 27 *Journal of Contemporary China* 502
<<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10670564.2018.1433480>> accessed 15 April 2020.
 62. Roberts, J., 'Russia's Gas Challenge: The Consequences for China, Central Asia, Europe and the USA' (2016) 9 *The Journal of World Energy Law &*

- Business 83 <<https://academic.oup.com/jwelb/article-lookup/doi/10.1093/jwelb/jwv040>> accessed 15 April 2020.
63. Rumer, B.Z., *Central Asia: A Gathering Storm?*, London and New York: Routledge, 2002
 64. Samokhvalov, V., 'Russia and Its Shared Neighbourhoods: A Comparative Analysis of Russia-EU and Russia-China Relations in the EU's Eastern Neighbourhood and Central Asia' (2018) 24 *Contemporary Politics* 30 <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13569775.2017.1408171>> accessed 15 April 2020.
 65. Scholten, D. (ed), *The Geopolitics of Renewables*, vol 61 (Springer International Publishing 2018) <<http://link.springer.com/10.1007/978-3-319-67855-9>> accessed 3 June 2020.
 66. Sciutto, J., *The Shadow War: Inside Russia's and China's Secret Operations to Defeat America* (Harper 2019).
 67. Shadrina, E., 'The Common Gas Market of the Eurasian Economic Union: Progress and Prospects for Institutionalization' (2018) 7 *Region: Regional Studies of Russia, Eastern Europe, and Central Asia* 105 <<https://muse.jhu.edu/article/697961>> accessed 3 June 2020.
 68. Shahriar, S., 'The Belt and Road Initiative: What Will China Offer the World in Its Rise' (2019) 27 *Asian Journal of Political Science* 152 <<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02185377.2019.1594324>> accessed 15 April 2020.
 69. Spykman, N.J., *Η Γεωγραφία Της Ειρήνης*, επιμ. Ι.Θ .Μάζης, μτφ. Π.Ι. Κελάνδριας, Αθήνα: Παπαζήσης, 2004.
 70. Stogiannos, A., *The Genesis of Geopolitics and Friedrich Ratzel: Dismissing the Myth of the Ratzelian Geodeterminism* (Springer International Publishing 2019) <<http://link.springer.com/10.1007/978-3-319-98035-5>> accessed 3 June 2020.
 71. Sussex, M. and Kanet RE, *Russia, Eurasia and the New Geopolitics of Energy [Recurso Electrónico]: Confrontation and Consolidation* (2015)

- <<http://link.springer.com/book/10.1007/978-1-137-52373-0>> accessed 15 April 2020
72. *The Future of the Natural Gas Market in Southeast Europe* (World Bank 2010).
 73. Victor, D.G., Jaffe A and Hayes MH (eds), *Natural Gas and Geopolitics: From 1970 to 2040* (Cambridge University Press 2006).
 74. Wang, X, 'Leadership-Building Dilemmas in Emerging Powers' Economic Diplomacy: Russia's Energy Diplomacy and China's OBOR' (2020) 18 Asia Europe Journal 117 <<http://link.springer.com/10.1007/s10308-019-00536-4>> accessed 15 April 2020.
 75. Wang, Z., Luo D and Liu L, 'Natural Gas Utilization in China: Development Trends and Prospects' (2018) 4 Energy Reports 351 <<https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S2352484717303177>> accessed 22 November 2020.
 76. Wijk R de, *Power Politics* (Vivien Collingwood tr, Amsterdam University Press 2015).
 77. Xu, .J, Hallack M and Vazquez M, 'Applying a Third Party Access Model for China's Gas Pipeline Network: An Independent Pipeline Operator and Congestion Rent Transfer' (2017) 51 Journal of Regulatory Economics 72 <<http://link.springer.com/10.1007/s11149-017-9316-z>> accessed 15 April 2020.
 78. Xu S and Allen Klaiber H, 'The Impact of New Natural Gas Pipelines on Emissions and Fuel Consumption in China' (2019) 55 Resource and Energy Economics 49 <<https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0928765518300757>> accessed 15 April 2020.
 79. Yao, S.& M.J. Herrerias (eds), *Energy Security and Sustainable Economic Growth in China*, London: Palgrave Macmillan, 2014.
 80. Yu S, 'The Belt and Road Initiative: Modernity, Geopolitics and the Developing Global Order' (2019) 50 Asian Affairs 187

<<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03068374.2019.1602389>>

accessed 15 April 2020.

81. Zhang, X. and others, ‘Carbon Emission Intensity of Electricity Generation in Belt and Road Initiative Countries: A Benchmarking Analysis’ (2019) 26 Environmental Science and Pollution Research 15057

<<http://link.springer.com/10.1007/s11356-019-04860-5>> accessed 15 April 2020.

82. Zhao, H., “‘China Energy Threat Theory’”, *The Economics and Politics of China’s Energy Security Transition* (Elsevier 2019)

<<https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/B9780128151525000105>>

accessed 29 November 2020

Διαδικτυακό υλικό:

1. Worldometer, [China’s Natural Gas](#)
2. BP Statistical Review of World Energy 2020.
3. Theglobaleconomy.com
4. SIPRI, [Military expenditure by country as percentage of gross domestic product, 1988-2019](#)
5. Niall MacCarthy, Forbes, [The biggest military budgets as a share of GDP in 2019](#), 27/04/2020, Τελευταία πρόσβαση 7/12/2020
6. B.Glaser, M. Funairole And B. Hart, [Despite Covid, China will spend more on defence in 2020 than it did last year](#), ThePrint, 28/05/2020, Τελευταία πρόσβαση 7/12/2020
7. ChinaPower, [What does China Really Spend on its Military?](#), Τελευταία πρόσβαση 7/12/2020
8. Global Trade Tracker (accessed February 2020).
9. Gazprom “[Sakhalin–Khabarovsk–Vladivostok pipeline](#)”
10. Pipe innovation Technologies, [Power of Siberia Pipeline](#);
11. Gazprom “[Power of Siberia](#)”
12. [Global energy wiki monitor](#)

13. Stuart Elliot, S&P Global Platts, [*Russia's Gazprom mulls Power of Siberia capacity expansion to 44 Bcm/year*](#), 26/06/2020, Τελευταία πρόσβαση 1/12/2020